

**УКРАЇНА – ЛИТВА:
ІСТОРИЧНІ, МОВНО-КУЛЬТУРНІ
ТА ТУРИСТСЬКІ ПАРАЛЕЛІ**

**МАТЕРІАЛИ V МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Київ
25–26 червня 2026 року**

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

УДК (477+474.5):[94+811+008+338.48](062.552)
У45

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, які надали ці матеріали до друку.

У45 **Україна** – Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25–26 червня 2026 р.) / упор. І. Корольов, О. Ракитянська. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2026. – 108 с.

Ukraina ir Lietuva: istorijos, kalbos, kultūros ir turizmo paralelės : V Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga (Kyjivas, 2026 m. birželio 25–26 d.) / Sudarė I. Koroliovas, O. Rakytiānska. – Odesa : Publishing house “Helvetica”, 2026. – 108 c.

ISBN 978-617-554-834-9

До збірника увійшли доповіді учасників V Міжнародної науково-практичної конференції «Україна – Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі» (Київ, 25–26 червня 2026 р.). Матеріали конференції, що проходила в змішаному (аудиторному та дистанційному) форматі в Гуманітарному корпусі КНУ імені Тараса Шевченка, присвячені комплексному аналізу історичного діалогу, мовних і культурних перетинів, а також спільним проєктам у галузі туризму.

УДК (477+474.5):[94+811+008+338.48](062.552)

ISBN 978-617-554-834-9

© Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, 2026

ЗМІСТ

Jolanta ZABARSKAITĖ THE NATIONAL WORLDVIEW IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	12
Ольга КОВАЛЕВСКА ВІД ІСТОРИЧНОЇ ПОСТАТІ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ: КЕЙСИ ІВАНА МАЗЕПИ ТА ЕМІЛІЇ ПЛЯТЕР У КОНТЕКСТІ КОМЕМОРАЦІЇ	13
Dalia Marija STANČIENĖ THE RECEPTION OF THOMISTIC PHILOSOPHY IN THE EMERGING UNIATE CHURCH AND THE KYIV MOHYLA ACADEMY	14
Юрій КОВАЛІВ ЛІТЕРАТУРНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА	15
Дмитро ЧИСТЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА З ЛИТОВСЬКОЇ МОВИ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	16
Сергій ЛУЧКАНИН ПАМ'ЯТНІ МИТТЄВОСТІ СПІЛКУВАННЯ З ДМИТРОМ ЧЕРЕДНИЧЕНКОМ.....	17
Олександр САРАПІН ФЕНОМЕН РЕЛІГІЙНОЇ ТЕРПИМОСТІ В ПРАВЛІННІ ОСТАННІХ ЯГЕЛЛОНІВ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	18
Сергій ПАНОВ, Юрій ПРИХОДЬКО ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА КОРОНАЦІЇ ВІТОВТА НА КОРОЛЯ ЛИТВИ: «ГАНЗЕЙСЬКЕ ПИТАННЯ НА КОНГРЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОНАРХІВ У ЛУЦЬКУ, 1429 РІК»	19
Karolis LAURINAVIČIUS LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS FINANSAVIMAS UKRAINOS KARINEI ORGANIZACIJAI 1922–1928 METAIS.....	20
Олександр ЖИТКОВ ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ЖІНОЦТВА У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ	21
Віталій ТУЧИНСЬКИЙ ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	22

Андрій СОРОКІН ЛИТОВСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА В НОМЕРАХ ГАЗЕТИ УСГА «ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КАДРИ» ЗА 1991 РІК.....	23
Володимир ПОПОВ СВІТОГЛЯД І PASAULĖŽIŪRA: ГЕНЕЗА ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЛИТОВСЬКОМУ ДИСКУРСАХ.....	24
Юрій ВОЙТЕНКО ПОЛІТИЧНІ ЛІДЕРИ УКРАЇНИ І ЛИТВИ У ПЕРШІ РОКИ ВІДНОВЛЕНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ПРОТИСТОЯННЯ ЛІВІХ І ПРАВИХ (АНАЛОГІЇ).....	25
Наталія ТОКАР ПРИКОРДОННА ЕЛІТА У ВЕЛИКІЙ ПОЛІТИЦІ: КНЯЗІ МОЖАЙСЬКІ (СТАРОДУБСЬКІ) ТА ШЕМЯЧИЧІ В СИСТЕМІ ЛИТОВСЬКО-МОСКОВСЬКИХ ВІДНОСИН КІНЦЯ XV – ПОЧАТКУ XVI СТ.....	26
Тетяна ЧЕРНЕНКО ДИСКУРС ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ДОСВІД СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ.....	27
Олександра БЛЯНСЬКА ЛИТОВСЬКА ГРОМАДА ОДЕСИ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ.....	28
Сергій КУТНЯКОВ УКРАЇНА – ЛИТВА: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ ЗНАКОВИХ ПОДІЙ.....	29
Олена ТУНІК-МОЗГОВЕНКО ЧИ ДІЙСНО ОЛІЗАРИ Є НАЩАДКАМИ ГЕДИМІНА	30
Катерина КРЕЩИК УКРАЇНА І ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ: ІСТОРІЯ ТА МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ	30
Ігор ВИННИЧЕНКО УКРАЇНСЬКЕ КОРИННЯ ЛИТОВСЬКОЇ РОДИНИ	31
Irena DARGINAVIČIENĖ FROM SURVIVAL TO BELONGING: AI AND SOCIOLINGUISTIC ADAPTATION OF UKRAINIANS ABROAD.....	32
Оксана НІКА ОРФОГРАФІЧНІ ВАРІАНТИ В ОСТРОЗЬКИХ ПОЛЕМІЧНИХ ДРУКАХ КІНЦЯ XVI СТ.	33

Тетяна РАДЗИЄВСЬКА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЩОДЕННИКІВ У СТРУКТУРІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ ДИСКУРСИВНИХ СТУДІЙ.....	35
Gytis VAŠKELIS PETRAS VILEIŠIS – THE BRIDGE BUILDER	36
Ольга МАКСИМЧУК ГРАВІЮРИ І. ЩИРСЬКОГО В ОФОРМЛЕННІ ВИДАННЯ «БАГАТИЙ САД» І. ОРНОВСЬКОГО: ВІЛЬНЮСЬКИЙ СЛІД У КИЇВСЬКОМУ ПАНЕГРИКУ	37
Наталія БОНДАР ВИДАВНИЧИЙ РЕПЕРТУАР ОСТРОЗЬКОЇ ДРУКАРНІ В. К. ОСТРОЗЬКОГО Й ВІЛЬНЮСЬКОЇ ДРУКАРНІ МАМОНІЧІВ	38
Nadežda MOROZOVA KIRILINĖS RANKRAŠTINĖS KNYGOS LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJS ARCHYVE	38
Володимир ПІДВОЙНИЙ КАРАЇМИ ЛИТВИ І УКРАЇНИ: ТЮРКОЛОГІЧНИЙ КОНТЕНТ СЬОГОДЕННЯ	39
Дмитро МАЛЕЖИК КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЛИТОВСЬКИХ МИТЦІВ НОНКОНФОРМІСТІВ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1960-Х – 1970-Х РР.....	40
Юлія НЕВИННА SMART ТУРИРИЗМ: ЯК УКРАЇНА ТА ЛИТВА ПРОСУВАЮТЬ НОВІ ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ.....	41
Інна ЧУЄВА, Ігор ВИННИЧЕНКО ЕТНОЕКЗОГЕННИЙ ТУРИЗМ У КИЄВІ (НА ПРИКЛАДІ ЛИТОВСЬКОЇ СКЛАДОВОЇ).....	42
Катерина ТАВРОВСЬКА ДІАСПОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: РОЛЬ УКРАЇНЦІВ У ЛИТВИ ТА ЛИТОВЦІВ В УКРАЇНІ	43
Ігор КОРОЛЬОВ, Вілма ЛЄОНАВІЧЕНЄ СПІВПРАЦЯ ЦЕНТРУ БАЛТИСТИКИ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА УНІВЕРСИТЕТУ ВІТОВТА ВЕЛИКОГО: РЕЗУЛЬТАТИ (2020–2026) І ПЕРСПЕКТИВИ.....	44

Лариса ШЕВЧЕНКО, Володимир ШМАТКО НАРАТИВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКИЙ КОНТЕКСТ	46
Олег ТИЩЕНКО FRAME MODELS OF UKRAINIAN, SLOVAK AND POLISH PAROEMIAS IN A LINGUACULTURAL PERSPECTIVE	47
Світлана ГРИЦЕНКО ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЛИТВИ	48
Дмитро ДЕРГАЧ УКРАЇНСЬКА ТА ЛИТОВСЬКА ТРАДИЦІЇ АНАЛІЗУ МЕДІЙНИХ ЖАНРІВ У КОНСТРУКТИВНОМУ ДІАЛОЗІ НАУК	51
Наталія КОРОЛЬОВА, Валентина МИРОНОВА ЛАТИНА В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: ВІД ТРАДИЦІЇ ДО СУЧАСНОСТІ.....	52
Людмила ДОМИЛІВСЬКА ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЛИТОВСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ	53
Богдана ГОНЧАРЕНКО МІЖ КИЄВОМ, ВІЛЬНЮСОМ І ВАРШАВОЮ: УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПАРАЛЕЛІ В ДИСКУРСІ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ.....	54
Дмитро СИЗОНОВ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ В РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ: УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ АНАЛОГІЇ	55
Ігор КОЛЯДА ЛИТОВСЬКА ДОБА УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ: ІНСТИТУЦІЙНА СПАДЩИНА ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТРАДИЦІЇ.....	56
Степан БОРЧУК ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ І ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙ САМОВРЯДУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ.....	57
Сергій ТИЦЬКИЙ ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ ТА УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ СЕРЕДИНИ XVII СТОЛІТТЯ	58
Світлана БІЛЯЄВА, Наталя-Данута БІМБІРАЙТЄ ПІВДЕННИЙ КОРДОН ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ.....	59

Євген ЛИЗЕНЬ РУСЬКИЙ КОМПОНЕНТ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО: ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ.....	60
Роман БАБЕНКО ВІЙСЬКОВА ПОЛІТИКА ЗОЛОТОЇ ОРДИ СТОСОВНО ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО В XIII СТОЛІТТІ	61
Мирослава ФІЛПОВИЧ СПІЛЬНА УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКА ІСТОРІЯ В КУЛЬТУРНІЙ ПАМ'ЯТІ НАРОДІВ: ФОРМИ ВІДБИТТЯ ТА СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	62
Інна ВІВСЯНА ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	63
Інна ТУРЯНИЦЯ УРОКИ ІСТОРИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ І ЛИТВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ СОЛІДАРНОСТІ.....	64
Олена ЮСОВА ТРЕТІЙ ЛИТОВСЬКИЙ СТАТУТ 1588 РОКУ В БІБЛІОТЕЦІ АКАДЕМІЇ НАУК ЛИТВИ ІМЕНІ ВРУБЛЕВСЬКИХ ТА КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ДЕРЖАВНОМУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ «ПОСУЛЛЯ».....	65
Сергій ГАНУС КОММЕМОРАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТА АНТИРАДЯНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В ІСТОРИЧНІЙ ПОЛІТИЦІ СУЧАСНОЇ ЛИТВИ: ЕПІСТЕМИ ТА ІНСТИТУЦІЇ.....	65
Ілля ДАНИЛОВ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УСРР З ЛИТВОЮ ТА ЛАТВІЄЮ У 1920–1930-Х РР.....	66
Aušra VALANČIAUSKIENĖ WHAT MOTIVATES UKRAINIAN REFUGEES TO LEARN LITHUANIAN?	67
Наталя КОРОЛЬ ЛИТОВЦІ ТА УКРАЇНЦІ В РЕЛІГІЙНОМУ ПРОСТОРІ ПОГРАНИЧЧЯ ПІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	68

Юлія КУРИЛОВА

НАТАЛКА СНЯДАНКО ТА ВІРГІНІЯ КУЛЬВІНСКАЙТЕ:
АВТОБІОГРАФІЧНИЙ НАРАТИВ ЯК ФОРМА
ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ ЖІНОЧОГО СУБ'ЄКТА69

Тетяна ФЕДЧИШИНА

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПАРАЛЕЛІ В РОЗВИТКУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ:
ВІД ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ71

Тетяна ГЕТЦ

ФУНЕРАЛЬНІ ПРОПОВІДІ ВІЛЕНСЬКИХ ПРОПОВІДНИКІВ
ЯК ДЖЕРЕЛО ТВОРЧОСТІ АНТОНІЯ РАДИВИЛОВСЬКОГО72

Marina ČISTIÁKOVA

ŠVENTŪJŲ KOZMO IR DAMIJONO PROLOGINIŲ GYVENIMŲ
VERSIJOS VAŽNYTINE SLAVŲ IR RUSĖNŲ KALBOMIS72

Руслана ПОТАПЕНКО

РОЛЬ РЕЛІГІЇ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА ЛИТОВЦІВ73

Наталія КУЗЬМЕНКО

СУМЩИНА – ЛИТВА: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ74

Світлана НАСАКІНА

СЕМІОТИЧНИЙ ПРОСТІР ГОТЕЛЬНОЇ НОМІНАЦІЇ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕРГОНІМІКОНУ
УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ.....75

Віра СВИРИДЮК

РОЗВИТОК ДИСКУРСИВНО-КОМПЕНСАТОРНОЇ
ТА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ
У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....76

Анжела ГОРДЄЄВА

TEACHING ENGLISH TO FUTURE PSYCHOLOGISTS
THROUGH UKRAINIAN–LITHUANIAN LINGUISTIC
AND CULTURAL PARALLELS78

Галина ЛОЗКО

ЕТНОРЕЛІГІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ЛИТОВСЬКОЇ «ROMUVA»
З УКРАЇНСЬКИМ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ РУХОМ (1991–2026).....79

Олена МОРГУН

ІСТОРИЧНІ ТА МОВНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКОГО
ДИСКУРСИВНОГО ПРОСТОРУ80

Людмила РОЖКОВА

СОЛІДАРНІСТЬ І ВЗАЄМОПІДТРИМКА: УКРАЇНЦІ ТА ЛИТОВЦІ
В ТАБОРАХ ГУЛАГУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОГАДІВ)..... 81

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

ГПОТЕТИЧНІ УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ
ТА ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ
НА ПРИКЛАДІ ЕМІГРАЦІЇ В ЛОЗАННІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.
(НА ПРИКЛАДІ АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ КАНТОНАЛЬНОЇ
ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛОЗАННИ)..... 82

Юрій МАТЕЛЕШКО

ЛИТОВСЬКИЙ СЛІД НА ЗАКАРПАТТІ:
ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ТА ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ПОСТАТІ ФЕДОРА КОРЯТОВИЧА..... 83

Володимир АБАШНІК

ЕЛЛІНІСТ ТА ПЕДАГОГ АЛЬФОНС ВАЛЦЬКИЙ
(1806/1808–1858): ЛИТОВСЬКИЙ НАУКОВЕЦЬ
МІЖ ВІЛЬНЮСОМ ТА ХАРКОВОМ..... 84

Зінаїда КОСИЦЬКА

ВИТИНАНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ НАТИ ДІДЕНКО НА
ТЕМУ ВІЙНИ: УКРАЇНА – ЛИТВА (2022–2026)..... 85

Вікторія МАЦУКА

ВОЄННІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: УРОКИ ДЛЯ ЛИТВИ ТА ЄС 85

Світлана ЩЕРБИНА

ВОЄННИЙ ТУРИЗМ І КУЛЬТУРА ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ
УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ЧЕРНІГІВЩИНИ..... 87

Богдан СЕМЕНІЙ

БОГДАН СТУПКА І ЛИТВА: ДО ІСТОРІЇ ТВОРЧОЇ СПІВПРАЦІ 88

Андрій ПАНЬКІВ

МУРАЛИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
МІСТА: ДОСВІД КИЄВА ТА ВІЛЬНЮСА 89

Gabija ŠEVCOVAITĖ

LENKŲ MENO KOLEKTYVŲ LIETUVOJE KONTAKTAI
SU UKRAINA (1944–1990) 90

Ольга ХАРЛАН

ТРАВМА ПІСЛЯ КАТАСТРОФИ: ДОСВІД ВИЖИВАННЯ
У РОМАНАХ ТАНІ П'ЯНКОВОЇ «НІМОТКА»
І АЛЬВІДАСА ШЛЯПКАСА «МОЄ ІМ'Я – МАРІТЕ»..... 90

Тетяна ШЕВЧЕНКО

ВІЛЬНЮС ЯК ТОПОС ПАМ'ЯТІ: ЕСЕЇСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ
Ч. МІЛОША (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРКИ «АБЕТКА»
В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ)91

Liudmyla HARMASH

LITERATURE IN THE MIDST OF WAR: DOCUMENTATION,
SYMBOLIC STRUCTURING, AND UKRAINIAN–LITHUANIAN
MEMORY PARALLELS92

Світлана ДЕРЕВ'ЯНКО

«КОХАННЯ НА ТЛІ ІСТОРІЇ»: НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ
ЗОБРАЖЕННЯ ІНТИМНОГО ПОЧУТТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ
(О. ДОВЖЕНКО «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА») ТА ЛИТОВСЬКІЙ
(JUOZAS APUTIS «NAKTIS IR NAKTIS») ПРОЗІ93

Ірина КУШНІР

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СЕЛЯНСТВА У КООРДИНАТАХ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЛИТОВСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ:
ІВОНІКА І ДЗІДОРЮС94

Назарій НАЗАРОВ

«ПОХВАЛА ВІТОВТУ»
ЯК РИТОРИЧНО ОРГАНІЗОВАНИЙ ТЕКСТ95

Галина КОЧЕРГА

МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ РЕСУРС У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ МАТРИЦІ
УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА95

Ieva KRISTINAITYTĖ

THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA, THE POLISH–LITHUANIAN
COMMONWEALTH, AND NATIONAL EPICS:
ANDRIUS VIŠTELIS KASTYTIS AND JURAITE96

Вікторія ПАНЬКІВ

THE LANGUAGE OF CONTEMPORARY
LITHUANIAN ADVERTISING97

Максим ГУДИМ

THE SHARED LEXICAL INVENTORY
OF THE POLISH AND LITHUANIAN LANGUAGES98

Danutė LIUTKEVIČIENĖ

SKAITMENINĖ LEKSIKOGRAFIJA IR PATIKIMUMO PROBLEMA:
LIETUVIŠKŲ INTERNETINIŲ ŽODYNŲ VERTINIMAS99

Валерій ЧЕМЕС

ФОРМИ ІНФІНІТИВА І ЧАСУ ДІЄСЛОВА «БУТИ»
В МОВАХ БАЛТО-СЛОВ'ЯНСЬКОГО АРЕАЛУ99

<i>Aurelija GRITĖNIENĖ</i> NAUJOJI LEKSIKA «BENDRINĖS LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNE»: ATRANKOS PRINCIPAI IR LEKSIKOGRAFINIAI SPRENDIMAI.....	101
<i>Ольга ЛИТВИНЮК</i> ICONICITY OF THE CONCEPT SURPRISE WORDING IN UKRAINIAN AND LITHUANIAN	102
<i>Nida PODERIENĖ</i> LIETUVIŲ KALBOS LEKSIKOS MEDIACIJA IMIGRANTŲ VAIKŲ UGDYMO KONTEKSTE: MOKYTOJŲ DISKURSAS.....	102
<i>Alona SHYBA</i> THE FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE AMONG THE STUDENTS OF THE BALTIC STUDIES CENTRE OF YURIY FEDKOVYCH CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY	103
<i>Dmytro LUPASHKO</i> ABIPUSIAI SKOLINIAI LIETUVIŲ IR UKRAINIEČIŲ KALBOSE: TARPKALBINĖ ANALIZĖ	104
<i>Inna PONOMARENKO</i> FRAZEOLOGIZMŲ SU SOMATINIŲ KOMPONENTŲ SEMANTINIAI MODELIAI LIETUVIŲ IR UKRAINIEČIŲ KALBOSE: GREITINAMASIS TYRIMAS	105
<i>Анастасія ЗІНЧЕНКО</i> АДАПТАЦІЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ЛИТОВСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	106

PRANEŠIMŲ TEZĖS¹ ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Jolanta ZABARSKAITĖ

Kazimiero Simonavičiaus universitetas

THE NATIONAL WORLDVIEW IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The Internet and artificial intelligence (AI) have triggered the modern information revolution. The Internet allows instant sharing of information worldwide, while AI helps process, analyze, and create new content. This is transforming work, learning, communication, and even decision-making. This revolution is happening now and is still shaping its long-term impact. The role of language in the world has changed and is growing exponentially stronger. The world has entered a boom in language technologies, linked to the development of artificial intelligence and its practical applications, their integration into data analytics and management, cybersecurity and information warfare, the acquisition of modern competencies across all fields – from fashion to innovation management – as well as Industry 5.0 and the Internet of Things (IoT), deep learning, neural networks, and more. Analog language has become digital. Communication has become a posthuman process, emerging through the interactions of human and non-human agents. Digital environments have transformed the functional organization of language by shifting its center of gravity from representation to action, circulation, and generation. Performativity has intensified, communication increasingly operates through semantic bundles and secondary processing of existing content, and language has acquired new circulatory, generative, and metacommunicative roles within human-machine ecosystems. Language, discourse, and narrative can no longer be understood as exclusively human domains. Artificial intelligence has emerged as a non-human agent that co-produces meanings and actively participates in the creation, circulation, and reproduction of discourses

¹ Pranešimų tezės neredaguotos / Тези доповідей в авторській редакції.

and narratives. The increasing participation of AI in communication raises a fundamental question: how can a non-human agent represent, reproduce, or transform NATIONAL CULTURAL WORLDVIEWS without being embedded in a lived cultural and historical experience?

A Model for Preserving Cultural Worldviews in Human–AI Communication:

1. Cultural Enactment
2. Human Primacy in Meaning-Making
3. Cultural Literacy
4. Linguistic and Cultural AI Diversity
5. Responsible Posthumanism

The preservation of cultural worldviews in the age of artificial intelligence depends not on limiting technology but on preserving human cultural agency. Human societies must remain the primary producers of meaning, while artificial intelligence should serve as a mediator, rather than a replacement, of cultural imagination.

Ольга КОВАЛЕВСКА

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

ВІД ІСТОРИЧНОЇ ПОСТАТІ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ: КЕЙСИ ІВАНА МАЗЕПИ ТА ЕМІЛІЇ ПЛЯТЕР У КОНТЕКСТІ КОМЕМОРАЦІЇ

Доповідь присвячена особливостям формування романтичних та реалістичних мистецьких образів українського гетьмана Івана Мазепа та однієї з героїнь Листопадового повстання (1830–1831) Емілії Плятер. З одного боку, у ХІХ ст. на вимогу стилю романтизму, в соціумі доволі швидко сформувались популярні і легко впізнавані як літературні, так і мистецькі образи обох персонажів, а з іншого, – вони нічого спільного не мали з біографіями та реальною зовнішністю справжніх історичних постатей. З часом, з формуванням національних держав, виник запит на реалістичне бачення своїх національних героїв. Тому доповідь покликана розкрити складність закріплення в суспільстві правдивих уявлень про найбільш відомих історичних особистостей кількох сусідніх народів, а також порівняти спільне та відмінне у побутуванні сформованих образів в образотворчому мистецтві, політиці пам'яті

та брендуванні української, литовської та польської держав, оскільки й Іван Мазепа, й Емілія Плятер виступають ключовими елементами національної ідентичності, культурної дипломатії та туристичної привабливості згаданих країн.

Dalia Marija STANČIENĖ
Klaipėdos universitetas

**THE RECEPTION OF THOMISTIC PHILOSOPHY
IN THE EMERGING UNIATE CHURCH
AND THE KYIV MOHYLA ACADEMY**

The presentation examines the reception of the philosophy and scholastic method of Thomas Aquinas in the developing Uniate Church and in the intellectual environment of the Kyiv-Mohyla Academy during the seventeenth century. The aim of the study is to demonstrate how Western scholasticism influenced Eastern Christian philosophical and theological thought through Jesuit educational networks and the academic culture of the Polish–Lithuanian Commonwealth. Particular attention is devoted to the role of Vilnius University as an intermediary space between Latin scholasticism and the religious tradition of the Eastern Slavs. The paper discusses how, after the Union of Brest, the Uniate intellectual milieu increasingly adopted systematic theology, logic, and polemical literature, while scholasticism became an important educational instrument. The philosophical curriculum of the Kyiv-Mohyla Academy is analyzed with special focus on Aristotelian logic, metaphysics, and disputation methods derived from Western academic models. Although the Academy did not develop a strictly Thomistic school, the influence of scholastic traditions and Jesuit philosophy is clearly visible. The presentation employs the methodology of intellectual history and reception studies, drawing on Ukrainian, Polish, and Western scholarship. It concludes that the influence of Aquinas in the region was expressed primarily through scholastic method and philosophical terminology rather than through direct doctrinal Thomism. As a result, a distinctive synthesis of Eastern and Western intellectual traditions emerged in the religious culture of early modern Eastern Europe.

Юрій КОВАЛІВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛІТЕРАТУРНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА

Дмитро Чередниченко, відомий як автор творів для дітей, букварів та читанок, перекладач, дослідник творчості С. Васильченка, Ганни Черінь, Л. Полтави та ін., керівник літературного гурту «Радосинь» при НСПУ, мабуть, – «найтихіший», найрівніший серед представників «тихої поезії» від перших публікацій (збірка Отава», 1966) і до останніх, писаних і друкованих вже у ХХІ ст. Часто вірші з одного видання дрейфували в наступні, створюючи враження «сталого» ідіостилу, ліричної матриці, часом з певними композиційними змінами. Позбавлений буколічної награності й екзальтацій, сентиментів й декларативних жестів, вроджений віталіст радив собі й іншим за будь-яких обставин і випробувань радіти «сонцю і життю, / І нашому коханню». Водночас Д. Чередниченко перекладав з білоруської, латиської, монгольської, чеської, словацької, польської, сербо-лужицької мов, але найпріоритетнішою для нього стала литовська, зокрема різножанрові твори Ю. Марчінкявічуса, А. Малдоніса, М. Мартінайтіса, К. Донелайтіса, В. Бубніса, В. Ландсбергіса, Юлії Жемайте, Б. Балтрушайтіте, Ю. Грушаса, В. Рачицкаса та багатьох інших. Видав книгу литовських народних казок «Чарівний перстень» (2006). За заслуги перед Литвою став кавалером ордена Великого князя литовського Гедемінаса III ступеня та «Лицарського хреста». У своїх перекладах він умів передати адекватний текст, а в поезії дотримувався еквілінарного й еквіритмічного принципів.

Дмитро ЧИСТЯК

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА З ЛИТОВСЬКОЇ МОВИ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Торік останнього листопадового дня високе 90-ліття минуло незабутньому Дмитру Семеновичу Чередниченку (1935–2021), видатному українському поету, прозаїку, перекладачу, мистецтвознавцю, педагогу і громадському діячеві зі славної плеяди шістдесятників. В українському перекладацтві з литовської мови ім'я Дмитра Чередниченка – першорядне. У сфері літератури для дітей – бібліотека знакових видань: «Мій янтарик» М. Вайнілайтіса (Київ: Веселка, 1980), «Чотири слова» Ю. Някрошюса (Київ: Веселка, 1990), скарбниця казкового фольклору «Чарівний перстень» (Київ: Юніверс, 2007), литовська читанка «Люляйко» (Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008), тетралогія «Пригоди капчика» (Вінниця: Теза, 2007), трилогія про Ніппу (Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2021), а також «Хлопчаки танцюють брейк» (Львів: Видавництво Старого Лева, 2018) В. Рачицкаса, «Мишка Зіта» (Київ: Грані-Т, 2009) та «Любов коня Домінікаса» (Київ: Грані-Т, 2011) В. Ландсбергіса, «Пригоди та походеньки Барда» Й. Авіжюса (Львів: Видавництво Старого Лева, 2009), «Кіка-Міка і гном, що в усьому любить лад» (Київ: Знання, 2017) та «Кіка-Міка, у якої втекли вуха» Л. Жутауте (Київ: Знання, 2018), «Озеро загадок» М. Марцінкявічюса (Київ: Знання, 2020) тощо, зокрема великий розділ литовської літератури – у хрестоматії світової літератури для початкової школи «Світ від А до Я» (Том 2; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007; С. 147–175). Знаковими явищами українського перекладацтва стали відтворення поеми класика К. Донелайтіса «Літа» (Київ: Дніпро, 1990), вшановане Премією ім. М. Рильського та упорядкована спільно з М. Карчяускасом «Антологія литовської поезії» (Київ: Дніпро, 1985). Увагу читачів також привернули видання «Чюрльонісів шлях» (Київ: Етнос, 1996), роман «Повстанці» В. Міколайтіса-Путінаса (Київ: Юніверс, 2005), роман В. Ю. Бубніса «Час долі» (Київ: Дніпро, 1986), п'єса «Геркус Мантас» Ю. Грушаса (Київ: Задруга, 2002), вибрані поезії Ю. Марцінкявічюса (Київ: Дніпро, 1981), А. Малдоніса «Бурштин і троянди» (Київ: Радянський письменник, 1984), М. Мартінайтіса «У світлі серця» (Київ:

Молодь, 1985) та інші переклади: приміром у найновішій авторській збірці поезій «На вершині сльози» (Київ: Креативна агенція «Артіль», 2023; видано за підтримки КМДА) – кілька поезій А. Балтакіса. Досі чекають на видання «Спогади про Чюрльоніса» Я. Чюрльоніте, «Кукутісові балади» М. Мартінайтіса, а також понад 400-сторінкова авторська антологія литовської поезії. За цими виданнями – багатолітній досвід учителювання, журналістська та видавнича робота, діалектологічні й антропологічні експедиції, редагування часопису для українського шкільництва «Жива вода», керівництво літературним об'єднанням «Радосинь» та Творчим об'єднанням перекладачів при Національній спілці письменників України, майже двадцятирічна робота на чолі Комітету з присудження літературної премії ім. М. Рильського в галузі художнього перекладу. Литовська Держава високо оцінила діяльність свого щирого популяризатора – Лицарським хрестом «За заслуги перед Литвою» (2003), Орденом Великого князя Гедімінаса III ступеня (1996) та Премією Святого Ієроніма Спілки перекладачів Литви (2015). Перспективним видається комплексне осмислення діяльності незабутнього Майстра Слова і Чину Дмитра Чередниченка на ниві українсько-литовської культурної співпраці.

Сергій ЛУЧКАНИН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПАМ'ЯТНІ МИТТЄВОСТІ СПІЛКУВАННЯ З ДМИТРОМ ЧЕРЕДНИЧЕНКОМ

Дмитра Чередниченка, видатного сучасного українського письменника, літературознавця, педагога, мистецтвознавця пам'ятаю з кінця 1980-х років завдяки матері, письменниці та бібліотекарці Ольги Страшенко (1950–2015), яка неодноразово брала мене із собою на численні літературно-мистецькі вечори, що в ті роки часто відбувалися в приміщенні спілки письменників (Будинок літераторів). Пам'ятаю вечір з нагоди виходу упорядкованої Дмитром Чередниченком «Антології литовської поезії» (1985), що на той час було великою дивовижою. Наклад книги був відносно невеликий, тому гості – письменники з Литви – жартували, що вони опублікують «Антологію української поезії» накладом удесятеро

більшим, такою, мовляв, буде «помста» литовців. У 1990-х роках кілька разів відвідував літературне об'єднання «Радосинь», яким із лютого 1992 р. керував Дмитро Чередниченко. Саме там познайомився з відомою літературознавицею Аллою Дибою (1951–2025), пам'ятаю і зустрічі на заходах, організованих Дмитром Чередниченко, із поетом та перекладачем Станіславом Шевченком. Тоді ж мав радість спілкування з дружиною письменника, відомою перекладачкою зі шведської Галиною Кирпою, оскільки після першого перебування влітку 1993 в Румунії й участі в літніх курсах з румуністики (місто Сіная) познайомився там зі шведською письменницею та перекладачкою передусім із романських мов Маріанною Сандельс (нар. 1942; із нею листувався румунською мовою), із якою комунікувала пані Галина. Добре пам'ятаю газету «Жива вода», яку заснував і редагував Дмитро Чередниченко, де публікував кілька власних спроб поетичного перекладу, а також друкувалася у виданні й моя матір. Ольга Страшенко під впливом спілкування з Дмитром Чередниченко та пам'ятних подій у Литві в січні 1991, написала вірш «Омузичена Литва», що побачив світ у її збірці «Полонянка» (1994).

Олександр САРАПІН

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФЕНОМЕН РЕЛІГІЙНОЇ ТЕРПИМОСТІ В ПРАВЛІННІ ОСТАННІХ ЯГЕЛЛОНІВ: ЙОГО ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

У Великому князівстві Литовському упродовж 1506–1572 рр. мала місце нетипова для тодішньої епохи релігійна терпимість. Принаймні практика делікатного ставлення до інших конфесій при домінуванні католицького віросповідання характеризує правління великих князів Сигізмунда I Старого (1506–1548) і Сигізмунда II Августа (1548–1572). Навіть більше, останні правителі з династії Ягеллонів вдавалися до законодавчого закріплення рівності прав шляхтичів і лицарів незалежно від їхньої конфесійної приналежності. Для прикладу згадаю про привілеї Сигізмунда Августа, надані ним у червні 1563 р. і в червні 1568 р. З іншого боку, з боку правителів і сенаторів представників сеймів не було випадків втручання у справи інших віросповідань. Так Сигізмунд Старий

у 1511 р. своїм указом гарантував Православній Церкві судочинну недоторканість й автономію у питанні призначення кліриків. Причинами високого рівня релігійної терпимості у Великому князівстві Литовському відповідної епохи слід визнати: 1) стриману і мудру релігійну політику останніх Ягеллонів з їх поблажливим ставленням до конфесійного різноманіття; 2) наявність у практиках християнських конфесій елементів язичницької традиції, яка зумовила функціонування феномену т. зв. народної релігійності; 3) відсутність проявів релігійного фанатизму. Вказані причини уможлилювали сприйняття сучасниками Великого князівства Литовського як «раю для еретиків». Саме ситуація релігійної терпимості, що склалася у правління останніх Ягеллонів посприяла, з одного боку, триумфу феномену толерантності у Речі Посполитій, легітимізованого в артикулах Варшавської конфедерації 1573 р., а з іншого, – унеможливила примусовий спротив реформаційним ідеям та концепціям. Принаймні, інтелектуали Великого князівства Литовського не вбачали у появі реформаційних течій істотної небезпеки для суспільства і державних інституцій.

Сергій ПАНОВ

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Юрій ПРИХОДЬКО

ГО «Українська Ганзейська ініціатива»

**ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА КРОНАЦІЇ ВІТОВТА
НА КОРОЛЯ ЛИТВИ: «ГАНЗЕЙСЬКЕ ПИТАННЯ
НА КОНГРЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОНАРХІВ У ЛУЦЬКУ,
1429 РІК»**

Найвищим рівнем дипломатичних відносин між державами завжди була зустріч лідерів. Такою ж подією був Конгрес європейських монархів у Луцьку, який відбувся у 1429 р. Луцький конгрес – це дипломатичні збори, що проводилися в замку Любарта в Луцьку, протягом 13 тижнів, починаючи з 6 січня 1429 р. Головною темою обговорення була коронація Вітовта на короля Литви. Теми Конгресу включали: облогу Молдавії; потенційну коаліцію проти Османської імперії, прагнення до покращення відносин між Данією та Ганзейською лігою; релігійні союзи

та розбіжності, а також різні економічні, торговельні та податкові питання. Дипломатія між Данією та Ганзою була одним з головних питань Конгресу. З середини XIII ст. протягом понад двох століть Ганза контролювала монопольну торгівлю в Північному та Балтійському морях – між містами Лондон, Брюгге, Берген. Ганза забезпечувала захист, контроль над судовими, грошовими та митними справами своїх членів, утримуючи свій флот, який захищав торгівлю від піратів у Балтійському та Північному морях. Ганзейські торгові майданчики в Брюгге, Лондоні, Стокгольмі займали великі квартали, де були зосереджені склади, офіси та житлові будівлі. Місто Каунас був єдиним містом у Великому князівстві Литовському, де починаючи з 1441 р. діяла контора (представництво) ганзейських купців. Це підкреслювало його важливе значення як торгового порту на річці Німан. З 1991 р. Каунас є членом «Нового Ганзейського Союзу», який об'єднує 185 міст із 16 країн.

Karolis LAURINAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS FINANSAVIMAS UKRAINOS KARINEI ORGANIZACIJAI 1922–1928 METAIS

Pranešime aptariamas Lietuvos šaulių sąjungos finansavimas ukrainiečių sukarintai organizacijai. Išskiriamos pagrindinės finansavimo sritys. Paaiškinama, kodėl ukrainiečių organizacijai finansavimas buvo reikalingas ir kokios kasdieninės ukrainiečių sukarintos organizacijos išlaidos buvo padengiamos.

**ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ
СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ЖІНОЦТВА
У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ**

Литовські статuti (ЛС) є важливими правовими джерелами дослідження соціального статусу жінки у Великому князівстві Литовському (ВКЛ). Аналіз змісту артикулів ЛС 1529, 1566 та 1588 років відображає динаміку зростання суспільної ваги жіноцтва у соціальній структурі населення, зокрема, у таких важливих суспільних інститутах як сім'я, держава і система влади ВКЛ. Вивчення гендерного статусу жіноцтва, як шляхтянок так і простолюдинок, шлюбно-сімейних відносин, майнових прав та юридичного захисту жінок, крізь призму правових норм ЛС, відкриває можливості деконструкції усталеної схеми соціального устрою Великого князівства Литовського із урахуванням гендерної експертизи законодавства. Автор обґрунтовує думку, що законодавство раньомодерної доби, зокрема, Литовські статuti базувалися на гендерних нормах і принципах гендерних ідентичностей, забезпечуючи правові пріоритетні позиції чоловічій статі, що виключало рівні права і можливості для більшості жіноцтва. Разом з тим, у висновках до публікації стверджується, що гендерна асиметрія положень статей ЛС, зокрема, стосовно врегулювання сімейних правовідносин, успадкування жінкою земельної власності та майна, опіки над жіночою статтю і опікунства жінок над дітьми та членами родини, особистих майнових прав пояснюється захистом не лише особистих інтересів жіноцтва, а, у значній мірі, збереженням державних інтересів у сфері регулювання поземельних відносин, цілісності території Великого князівства Литовського у межах усталених кордонів, сформованого адміністративного устрою у кожному із воєводств.

ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Литовські Статути (1529, 1566, 1588) стали унікальним синтезом норм «Руської Правди» та європейського права, зокрема римського, сформувавши генетичний код української юриспруденції. Написані староукраїнською діловою мовою, вони були зрозумілими для населення, що сприяло формуванню високого рівня правової свідомості та культури. Ключовим положенням є Розділ 1, Стаття 1, Статуту 1588 р.: «Всі обивателі Великого Князівства Литовського тим одним правом писаним і від Нас даним повинні бути суджені». Це заклало фундамент верховенства права, де навіть великий князь був обмежений законом. Статути зафіксували чіткий розподіл владних повноважень у ВКЛ: до прикладу, реформа 1566 р. відокремила суд від адміністрації, створивши систему виборних земських та підкоморських судів. У соціальному аспекті Статути були прогресивнішими за більшість європейських кодексів. Зокрема, вони гарантували права жінок: право на «віно» та «материзну». (Розділ 5, 6) Для української традиції все вищезгадане стало нормою, і пізніше було рецепійовано козацьким правом, прикладом якого є «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743 р.). Коли у 1840 р. указом російського імператора Миколи I дію Статутів в Україні було офіційно припинено, боротьба за них перейшла в інтелектуальну площину. Олександр Кістяківський у своїх працях довів, що гуманізм Статутів, зокрема обмеження смертної кари та захист честі і гідності сформував національний характер українців. Михайло Владимирський-Буданов наголошував на тому, що Литовські Статути – це не «імпорт», а вища точка розвитку «західноруського права». Таким чином, Литовські Статути зберегли українську правову суб'єктність та європейську ідентичність в умовах імперії. Резонуючи з положеннями сучасної Конституції України, вони доводять тяглість вітчизняної конституційної традиції та підкреслюють, що сучасна правова держава в Україні базується на глибокому історичному ґрунті, закладеному ще в епоху Давньоруської держави та Великого Князівства Литовського.

ЛИТОВСЬКА ПРОБЛЕМАТИКА В НОМЕРАХ ГАЗЕТИ УСГА «ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КАДРИ» ЗА 1991 РІК

У доповіді розкрито специфіку відображення литовської проблематики у номерах газети Української сільськогосподарської академії (УСГА) «За сільськогосподарські кадри», опублікованих протягом 1991 р. в умовах спільного для Литви та України унезалежнення від СРСР. До останньої третини серпня 1991 р., що збіглася з ухваленням Акту проголошення незалежності України та заборонаю Комуністичної партії України (КПУ), висвітлення литовської проблематики в досліджуваних номерах було вкрай фрагментарним, тим не менше в 11-му за рік номері від 18 червня 1991 р. репрезентуючи політично значущий епізод про рішення доцентки економічного факультету УСГА і багаторічної заступниці секретаря парткому академії О. Я. Пластун вийти з КПРС від 13 січня 1991 р. «на знак протесту проти вторгнення військ в Литву». Повторно литовську проблематику розкрито в осінній частині досліджуваних номерів, публікація яких припала на час від проголошення незалежності України до його затвердження на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р., зазнавши зміщення наголосу зі сприйняття українською громадськістю політичних подій у Литві на особливості перебування в Литві гостей із України за нових обставин. 14-й за рік номер від 15 жовтня 1991 р. цікавий з огляду на наявність інтерв'ю тренера київського баскетбольного клубу «Будівельник» З. Хромаєва про участь його гравців у низці турнірів на території Литви: загальносоюзному зимовому та міжнародному комерційному весняному в м. Каунасі, а також черговому комерційному осінньому в м. Біржаї зі здобуттям бронзового кубку на честь В. Гарастаса – тренера каунаського баскетбольного клубу «Жальгіріс». У номері також повідомлялося про участь студентів УСГА у спортивних змаганнях «на землі Балтії» без згадки Литви. Попри епізодичність, виявлені згадки є важливими в контексті історії новітніх українсько-литовських зв'язків.

Володимир ПОПОВ

Донецький національний університет імені Василя Стуса

**СВІТОГЛЯД I PASAULĖŽIŪRA: ГЕНЕЗА
ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ
ТА ЛИТОВСЬКОМУ ДИСКУРСАХ**

Доповідь присвячена виникненню поняття світогляд в українській гуманітарній думці (І. Нечуй-Левицький) та появі терміну *pasaulėžiūra* в литовському мовному дискурсі (С. Даукантас). Зазначається, що ці два терміни фактично були словами-кальками німецького *Weltanschauung*, що був створений Кантом. Проводяться чіткі паралелі використання цього поняття в українському та литовському дискурсах: воно відображало особливості народної міфології, специфіку національного характеру. Але згодом поняття «світогляд» набуває ще низку інших змістовних значень: політично-ідеологічного (інтегральний націоналізм Д. Донцова), філософсько-етнографічного (Д. Чижевський, І. Мірчук), людиномірно-гуманістичного (П. Копнін, В. Шинкарук) тощо. Відзначається поява концепту «науковий світогляд» (В. Вернадський) та його різні тлумачення (зокрема викривлення в радянській філософії). Паралельно розглядається трансформація терміну «*pasaulėžiūra*» в литовському гуманітарному дискурсі від статей Відунаса і С. Шалкаускіса до концепції А. Мацейни. Особлива увага приділяється особливостям тлумачення цього поняття в праці Мацейни «Політика і світогляд» (1948). Досліджуються впливи цієї концепції на подальший розвиток литовської філософії. В завершенні робиться висновок про спорідненість трансформацій світоглядних дискурсів в українській та литовській гуманітаристиці (з зазначенням суттєвих змістовних відмінностей) та широкому використанні зазначених понять в сучасній філософії освіти, політичній ідеології та психології.

Юрій ВОЙТЕНКО
Університет Григорія Сковороди

**ПОЛІТИЧНІ ЛІДЕРИ УКРАЇНИ І ЛИТВИ
У ПЕРШІ РОКИ ВІДНОВЛЕНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ:
ПРОТИСТОЯННЯ ЛІВИХ І ПРАВИХ (АНАЛОГІЇ)**

Історична дійсність і політичні реалії кінця 1980-х – початку 1990-х років в Україні і Литві вивели на авансцену лідерів лівого і правого крила, які змогли проголосити незалежність попри власні ідеологічні та світоглядні відмінності. Представниками першого були представники партноменклатури комуністичної системи: в Україні – Л. Кравчук; Литві – А. Бразаускас. Їх головними політичними опонентами були лідери правого ідеологічного спектру: в Україні – В. Чорновіл; Литві – В. Ландсбергіс. Попри ідеологічну відмінність між правими і лівими лідерами, їх поєднувала справа відновлення і збереження незалежності своїх держав. Подальші ж політичні кроки на високих посадах ними узгоджувалися з ідейними позиціями відповідного спектру, втілюючи їх в процесі державотворення. За результатами виборів першими президентами було обрано: в Україні – колишнього радянського партпрацівника і спікера парламенту Л. Кравчука (грудень 1991 р.); в Литві – колишнього компартійного діяча А. Бразаускас (лютому 1993 р.). Примітно, що обоє отримали досить схожий результат: 61 і 60 % відповідно. Головний політичний опонент Л. Кравчука – народний депутат від партії Народний рух України, а також Голова Львівської обласної ради В. Чорновіл, під час президентських виборів 1991 р. в Україні, посів друге місце, маючи рівень підтримки у 23 %. У Литві ж, колишній спікер парламенту (1990–1992 рр.), представник руху «Саюдіс» В. Ландсбергіс не балотувався на президентських виборах 1993 р., а уступив це місце своєму колезі (С. Лозорайтісу), адже електоральні симпатії виборців того періоду були не на користь даного лідера і його політичної сили, що у 1992 р. поступилася лівоцентристам. Загалом, політичне протистояння між лідерами-державниками правого і лівого табору в Україні і Литві мало свою схожість у перші роки відновленої незалежності.

Наталія ТОКАР

Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

**ПРИКОРДОННА ЕЛІТА У ВЕЛИКІЙ ПОЛІТИЦІ:
КНЯЗІ МОЖАЙСЬКІ (СТАРОДУБСЬКІ) ТА ШЕМ'ЯЧИЧІ
В СИСТЕМІ ЛИТОВСЬКО-МОСКОВСЬКИХ ВІДНОСИН
КІНЦЯ XV – ПОЧАТКУ XVI СТ.**

У другій половині XV ст. територіальна експансія Московського князівства все частіше сягала південно-східних кордонів Великого князівства Литовського, які неодноразово зазнавали спустошливих набігів московських воевод. Однак наприкінці XV ст. тактика Кремля змінилася: на зміну військовому протистоянню прийшли політичні інтриги у вигляді «переманювання» місцевих удільних князів на московську службу. Важливе місце в цій політичній грі було відведено князям Можайським і Шем'ячичам, нащадкам московських емігрантів-опозиціонерів Івана Можайського та Дмитра Шем'яки, які у 1430–1440-х роках вступили у відкриту боротьбу з Василієм II і навіть захопили Москву, але не змогли утримати своїх позицій. Результатом цих подій стали опала, вигнання та перехід на службу до литовського князя Казимира, який щедро наділив перебіжчиків землями, сподіваючись їх використати у майбутніх політичних схемах. Однак щедрість великого литовського князя не була винагороджена відданістю і вже 1500 р. Іван Можайський та Василій Шем'ячич присягнули московському князю Івану III, який одразу надав їм значні земельні володіння. Литовська сторона вважала цей перехід незаконним, а самих князів – зрадниками. Однак, не зважаючи на це, литовський князь все одно прагнув повернути їх до себе на службу, обіцяючи, через посередництво кримського хана, надати їм більші привілеї і володіння, ніж московська сторона. Але московському правителю вдалося запобігти поверненню І. Можайського і В. Шем'ячича до Литви, заохочуючи їхню ворожнечу з прикордонними литовськими князями. Після зміни підданства сіверські князі, намагаючись довести свою відданість новому сюзерену Івану III, брали участь у всіх походах проти Литви, розраховуючи на збереження свого удільного статусу. Однак Іван III, а згодом і його син Василій III, ймовірно з недовірою ставилися до перебіжчиків, предки яких неодноразово зраджували Москві, тому вирішили застосувати щодо них тактику «розділяй

і володарюй». Московські правителі активно заохочували взаємні доноси Можайських і В. Шемячича та підтримували ворожнечу між ними, водночас не дозволяючи вести міжусобні війни. Така підступна тактика врешті призвела до загибелі обох сіверських князів та дозволила Василю III приєднати їхні володіння до Москви.

Тетяна ЧЕРНЕНКО

Національна академія Служби безпеки України

ДИСКУРС ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ДОСВІД СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ

У доповіді історична пам'ять розглядається не як архівна тиша минулого, а як жива мова безпеки, здатна відповідати на дезінформаційні атаки там, де факти самі по собі вже не переконують. На прикладі стратегічних комунікацій України та Литви показано, як спільний історичний досвід (спадщина Великого Князівства Литовського, боротьба за відновлення незалежності, антиімперський опір ХХ ст.) перетворюється на інструмент захисту політичної суб'єктності й стійкості смислового простору. У цьому вимірі пам'ять постає не декорацією офіційного дискурсу, а полем боротьби за право називати події, визначати винних і вибудовувати майбутнє поза імперською оптикою. Методологічну основу дослідження становить критичний дискурс-аналіз офіційних заяв, публічних виступів політичних лідерів і комунікаційних практик профільних інституцій, – Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки України й Департаменту стратегічних комунікацій Збройних сил Литви. У фокусі нашого аналізу перебувають мовно-культурні маркери, через які концепти «європейська ідентичність», «історична справедливість», «солідарність», «спільна загроза» і «свобода як політична пам'ять» набувають значення інструментів протидії кремлівським історичним міфам. Окремо простежено, як інституційна комунікація переводить травматичний досвід окупації, депортацій і боротьби за свободу з площини жалоби в площину політичної дії. Обґрунтовано, що дискурс історичної пам'яті в українсько-литовській комунікаційній практиці виконує

не лише символічну, а й операційну функцію: він розпізнає ворожу маніпуляцію, повертає суспільствам право на власну інтерпретацію минулого та формує спільну рамку розуміння сучасної війни як продовження антиколоніального спротиву. Зроблено висновок, що пам'ять, інституційно включена до стратегічних комунікацій, стає ресурсом когнітивної оборони Балто-Чорноморського простору.

Олександра БЛЯНСЬКА
Незалежна дослідниця, Україна

ЛИТОВСЬКА ГРОМАДА ОДЕСИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У середині ХІХ століття Одеса стала найбільшим містом в Україні та зберігала цей статус до початку Першої світової війни. Очевидно, що збільшення кількості населення було забезпечено не стільки природним зростанням, скільки поповненням через міграцію з інших регіонів. Саме внаслідок цих процесів у місті поступово сформувалася і литовська спільнота. За переписами 1892 і 1897 рр. кількість мешканців Одеси, що вказували рідною литовську або жемайтійську мову, збільшилась з 254 до 418. Стрімкий ріст чисельності громади відбувся на початку ХХ ст.: у 1902 р. вона вже сягала близько двох тисяч, а в 1908–1909 рр., за різними підрахунками, – від п'яти до десяти тисяч осіб. Основними причинами міграції були економічні та політичні чинники. Одеса сприймалася литовцями як місто можливостей, однак реальність часто виявлялася складною: умови були важкими, а заробітки низькими. Більшість литовців були зайняті на заводах, у сфері найманої праці або були дрібними торгівцями. Важливу роль у житті громади відігравала римо-католицька церква, однак відсутність литовського священника ускладнювала збереження мовної та культурної ідентичності. Упродовж тривалого часу одеські литовці домагалися забезпечення своїх національних потреб у парафіяльному житті та освіті, зокрема права на богослужіння і навчання рідною мовою. На початку ХХ ст. зі зростанням чисельності громади пожвавилось її національне життя. Важливу роль у цьому відігравали представники інтелігенції та студентства. Хоча литовська присутність в Одеському університеті залишалася

нечисленною, серед його студентів були майбутні відомі литовські діячі: Зігмас Жемайтіс, Міколас Слежявічюс та Юозас Габріс-Паршайтіс. Згуртуванню громади сприяли Товариство взаємодопомоги литовцям та товариство «Рута», які передусім були зосереджені на культурній діяльності. Отже, литовці поступово сформували в Одесі активну національну спільноту.

Сергій КУТНЯКОВ

Благодійний Фонд оборони України і ГО «Країна успіху»

УКРАЇНА – ЛИТВА: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ ЗНАКОВИХ ПОДІЙ

У дослідженні розглядається синхронність, циклічність і зміст знакових подій в історії Русі–України та Великого князівства Литовського з часу утворення їх державності та прийняття християнства. Базові дати прив'язані до перших письмових згадок про Русь (860) і Литву (1009), двоетапне хрещення обох держав (860–988 та 1251–1387). Якщо перше зіткнення князівств Русі з монголами відбувся на Калці 1223, то для союзного війська ВКЛ і русинів переможна битва з васалами улусу Джучі фіксується на р. Ірпінь 1322 або 1323. Ця дата звільнення Києва і Київського князівства співпадає з першою згадкою нової столиці Вільно 1322/1323. Остаточне звільнення більшості українських теренів до Чорного моря і Сіверського Дінця від ординського домінування відбулося перемогою на Синіх Водах 1362. Об'єднання військових ресурсів литовців, білорусів і українців на чолі з великим князем Ольгердом сприяло успішним походам на Москву 1368, 1370 і 1372. Коаліція ВКЛ з Тевтонським орденом в 1399 не допомогла русько-білорусько-польсько-литовському війську в битві на Ворсклі з ордою. Перемога 1410 під Грюнвальдом над Тевтонським орденом фактично позбавила литовські землі від німецької загрози на п'ять століть. Вдалими були походи ВКЛ з союзниками на Московське царство у XV–XVII ст. Саме в Києві кримські беї вмовили великого князя Казимира посадити на ханський престол Хаджі-Герая. Так 1441 за допомогою українсько-литовського війська на чолі з воєводою Радзивіллою Кримський юрт отримав незалежність при союзеренітеті ВКЛ, перебравши його досвід успішних походів

на Москву. Поминки кримцям 1474–1711 (з перервами на війни) московські царі сплачували регулярно. В презентації аналізується синхронність аналогічних за змістом подій в українській та литовській історії, алгоритми і цикли яких дозволяють прогнозувати майбутні загрози мілітарного і гібридного характерів.

Олена ТУНІК-МОЗГОВЕНКО

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЧИ ДІЙСНО ОЛІЗАРИ Є НАЩАДКАМИ ГЕДИМІНА

Шляхетський рід Олізарів-Волкевичів займав впливові позиції на теренах Волині, Київщини та Поділля з кінця XIV до середини XIX ст. В результаті скуппульозних досліджень, віднайшлися доказові деталі, які підтверджують походження Олізарів-Волковичів від Гедиміна, що й зумовлювало їхню впливовість.

Катерина КРЕЩИК

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНА І ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ: ІСТОРІЯ ТА МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ

Дослідження присвячено комплексному аналізу історико-культурних та лінгвістичних процесів, що відбувалися на українських землях у період їх перебування у складі Великого князівства Литовського (ВКЛ). Робота є актуальною, оскільки дозволяє по-новому поглянути на Східну Європу тих часів як на простір мирного та взаємовигідного співіснування різних народів. У роботі розглянуто історичні передумови та специфіку інтеграції Київщини, Волині й Поділля до складу ВКЛ, що базувалася на принципах «м'якої централізації» та збереження місцевих правових традицій. Особливу увагу приділено аналізу мовної ситуації, яка характеризувалася функціональним розподілом сфер впливу між руською (староукраїнською), литовською, латинською та польською мовами. Доведено, що руська канцелярська мова відіграла роль офіційного

коду державного діловодства та судочинства, зафіксованого у Литовських статутах, тоді як литовська мова залишалася переважно усною комунікативною практикою правлячої еліти. На основі лінгвістичного та історико-порівняльного методів досліджено українсько-литовські мовно-культурні контакти та взаємовпливи. Обґрунтовано, що феномен багатомовності ВКЛ був не деструктивним чинником, а структурною нормою, яка забезпечувала життєздатність конфедеративного державного утворення.

Ігор ВИННИЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКЕ КОРИННЯ ЛИТОВСЬКОЇ РОДИНИ

В Україні стали на життєвий шлях непересічні постаті литовського роду – Віктор Янович Балтайтіс (29.10.1908–21.06.1987) та його син Юлій Вікторович Балтайтіс (05.10.1938–30.04.2025). Їхній батько і дід, уродженець Литви Ян Алоїзійович Балтайтіс, після закінчення Катеринославського гірничого інституту працював керівником виробництв на шахтах Кадіївки та Макіївки. У 1923 р. його було репресовано у сфальсифікованій справі «Промислової партії». Віктор Янович Балтайтіс, уродженець селища Василівка (нині – місто Алчевськ Луганської області), розпочав трудову діяльність у чотирнадцятирічному віці, працюючи на шахтах. Згодом навчався в Новочеркаському інституті та на гірничому факультеті Дніпропетровського гірничого інституту. На Донбасі працював на шахтах, був командиром Краснодонського та Кадіївського гірничорятувальних загонів, Горлівського воєнізованого гірничорятувального загону, а у 1941 р. – начальником управління гірничорятувальних частин Донецької області. Із серпня 1947 р. він обіймав посаду начальника Управління ДВГРС Міністерства вугільної промисловості східних районів СРСР. У грудні того ж року був атестований і отримав звання «гірничий генеральний директор третього рангу». Віктор Балтайтіс став наймолодшим гірничим інженером-рятувальником у країні, який здобув таке високе звання. У січні 1949 р. його було призначено головним інженером Управління ДВГРС Міністерства вугільної промисловості СРСР, а в 1951 р., на його прохання, переведено на посаду начальника

управління ДВГРС Луганської області. У Луганську Віктор Янович створив у складі ДВГРС спеціальне конструкторське бюро та виробниче підприємство з випуску гірничорятувальної апаратури (нині – завод гірничорятувальної техніки ВАТ «Горизонт»). У 1963 р. в Московському гірничому інституті В. Я. Балтайтис захистив кандидатську дисертацію, а у 1967 р. – докторську. Із 1964 р. він очолював кафедру «Охорона праці та гірничорятувальна справа» Донецького політехнічного інституту. Учений є автором 87 наукових праць, зокрема монографії та підручника. За двадцять років роботи на кафедрі ним було підготовлено трьох докторів і двадцять чотирьох кандидатів технічних наук. Його син, Юлій Вікторович Балтайтис, народився на території рудника Кадіїв Криворіжжя Ворошиловградського району (нині – Луганська область). Після закінчення Ворошиловградського медичного інституту він розпочав роботу лікарем, а з 1964 р. став асистентом Донецького медичного інституту імені М. Горького. Із 1968 р. професійна діяльність Юлія Балтайтиса була пов'язана з кафедрою хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, яку він очолював упродовж 1989–2000 рр. У 1988–1990 рр. був деканом медичного факультету № 2. Професор був не лише талановитим хірургом, а й головним колопроктологом України. Саме під його керівництвом у клініці почали активно впроваджуватися лапароскопічні технології, що стали революційними як у плановій, так і в ургентній хірургії. Юлій Вікторович виголошував лекції та наукові доповіді в університетах і хірургічних асоціаціях США, Німеччини та Ізраїлю. Він є автором понад 150 наукових праць, зокрема чотирьох монографій.

Irena DARGINAVIČIENĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

**FROM SURVIVAL TO BELONGING:
AI AND SOCIOLINGUISTIC ADAPTATION
OF UKRAINIANS ABROAD**

Language plays a crucial role in the migration experience. During the early stages of displacement, migrants often rely on their existing linguistic resources, such as their native language or internationally used

languages, to navigate unfamiliar institutions and everyday situations. However, as their stay in the host country becomes more prolonged, language assumes broader social and symbolic functions. It becomes a means of accessing educational and professional opportunities, as well as developing a sense of inclusion within local communities. Consequently, language learning and language use are closely connected to processes of identity formation and belonging, particularly among migrants who must continuously negotiate between their home and host cultures. Recent advances in artificial intelligence (AI) have introduced new possibilities for sociolinguistic adaptation. AI-powered translation tools, language-learning applications, conversational agents, and generative AI systems increasingly assist migrants in overcoming communication barriers and accessing information in real time. These technologies not only facilitate practical communication but also support language acquisition, cultural learning, and participation in social and professional life. In this sense, AI functions as a mediating tool that helps bridge linguistic gaps, interact with their environments and construct their identities. For Ukrainians abroad, the interaction between language, technology, and identity is particularly significant. Many navigate multilingual environments where Ukrainian, the host-country language, English, and sometimes Russian coexist within daily communication practices. AI technologies enable flexible movement across these linguistic resources, fostering translanguaging, code-switching, and the development of hybrid linguistic identities. As migrants progress from immediate survival strategies toward deeper social integration, AI-assisted communication may contribute to the creation of new forms of belonging that combine elements of both home and host cultures.

Оксана НІКА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОРФОГРАФІЧНІ ВАРІАНТИ В ОСТРОЗЬКИХ ПОЛЕМІЧНИХ ДРУКАХ КІНЦЯ XVI СТ.

У дослідженнях проаналізовано відображення другого південнослов'янського впливу на український правопис останньої чверті XVI – першої чверті XVII ст. (Л. Гнатенко), правописну фіксацію основних ознак вокалізму і консонантизму в житійно-

повідєстих та ділових текстах XVI–XVIII ст. (Т. Видайчук). Нові підходи квантитативного дослідження орфографічних варіантів запропонували В. Поломац та А. Рабус на основі сербських стародруків із друкарні Божидара Вуковича у Венеції. Орфографічні варіанти зумовлені різними факторами: співіснуванням різних традицій (церковнослов'янської та української), впливом інших мов, фіксацією мовних змін, що передавалися за допомогою різних варіантів, конкретними практиками тогочасних друкарень і авторів аналізованих текстів. Ці процеси простежуються у виданнях острозького культурного осередку, пов'язаного з діяльністю Острозької академії та друкарнею князя Василя-Костянтина Острозького. Полемічні тексти кінця XVI ст. передають таку варіантність орфографії, що пов'язано з наведеними вище чинниками. З цією метою проаналізовано три полемічні друки з Острога: «Ключ Царства Небесного» Герасима Смотрицького, «Апокрисис» Христофора Філалета та «Отпис» Клірика Острозького. Ці тексти репрезентують орфографічні варіанти острозьких книжників кінця 80-х рр. XVI ст. («Ключ Царства Небесного» Герасима Смотрицького) і кінця 90-х рр. цього ж століття, причому острозький текст «Апокрисиса» є перекладом польськомовного друку. У друках визначено варіантність ω / о, оу / у, и / ы, ѣ / і / е, а також написання варіантів г / кг, ѿ / ф / т, зокрема для передавання запозичених слів. Для варіантів ω / о, оу / у окремо визначено позицію в слові, наприклад, початок, середина, кінець, що співвіднесено зі структурою слова. Визначення орфографічних варіантів та їх позиційного розташування в слові характеризує варіантність у полемічних друках з Острога. Принцип частотності може впливати на визначення особливостей цієї друкарні наприкінці XVI ст., порівняння з іншими друкарськими практиками.

Тетяна РАДЗІЄВСЬКА

Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЩОДЕННИКІВ У СТРУКТУРІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ ТА ПОРІВНЯЛЬНИХ ДИСКУРСИВНИХ СТУДІЙ

У доповіді звертається увага на важливість аналізу щоденникових текстів, які, будучи джерелом культурно значущих відомостей, все більше привертають увагу дослідників різних спеціалізацій. У цьому контексті актуальним видається завдання опрацювання щоденникових текстів у межах дискурсивних студій, їх опис як одиниць окремої сфери функціонування мови, яка відзначається своїми стилістичними особливостями, типами мовленнєвих дій, стратегіями текстотворення. У зв'язку з цим доцільно твердити про дискурс щоденника – окрему дискурсивну сферу, представлену у всіх європейських культурах, в тому числі українській та литовській. Водночас різноманіття цих текстових творів, виключно індивідуальний характер мовленнєвої самореалізації автора, належність приватній сфері і у зв'язку з цим «непідвладність» соціальним приписам, стандартам, регламентаціям, загалом їх значна відмінність від текстів публічної комунікації потребують від дослідника вироблення адекватного підходу до їх аналізу, а також формування обґрунтованих засад, які могли би елімінувати можливий волюнтаризм при інтерпретації як змісту, так і вживаних мовних засобів. Щоденник являє собою гіпертекст, що складається з ланцюжка окремих текстів, який корелює з календарною структурацією часу і в цілому відображає ітеративний характер ведення записів. Дослідження текстів-щоденників, створених у межах різних культур, показує, що вони відрізняються широким різноманіттям за способом ведення записів, тематикою, вживанням лексичних, синтаксичних, лінгвопрагматичних засобів. Так, за способом реалізації цієї діяльності в культурі представлено два її типи. Це «регулярні» щоденники, де записи робляться впорядковано, через співмірні часові проміжки, та «нерегулярні» щоденники, які відображають неперіодичне, нерегулярне текстотворення, коли у автора виникає ситуативна потреба у зверненні до записів. Кожному з цих типів властиві свої тематичні, структурні, лексичні й лінгвопрагматичні особливості і, попри їх відмінності, всі вони репрезентують специфіку дискурсу щоденника.

Формулювання основних принципів лінгвопрагматичного аналізу цих текстів зможе забезпечити коректність порівняльних та інших процедур при інтерпретації результатів.

Gytis VAŠKELIS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

PETRAS VILEIŠIS – THE BRIDGE BUILDER

Petras Vileišis (1851–1926), one of the most prominent figures of Lithuanian national revival of the late nineteenth-early twentieth century, was a railway and bridge engineer, a patron of the arts, a publisher and an author, a founder of Lithuanian societies, and a minister of communications of independent Lithuania. He devoted his professional work and his financial resources to the re-establishment of Lithuania's lost independence by enhancing economic activity and national self-awareness of its people, to legal and illegal publishing of small books (of which he produced over fifty) that he used to sign with various pseudonyms and have them printed outside the Russian Empire, in Lithuania Minor or the USA, and secretly transported to Lithuania. He was persistent in his pursuit of the legalisation of the alphabet in Latin characters, which was forbidden after the uprising of 1863–1864 (the ban was lifted in 1904). Vileišis was deeply involved in laying economic and cultural foundations for the state that was to revive to a new life from historical oblivion. His professional career is impressive. Hundreds of kilometres of railways were laid, over a hundred of bridges of varying sizes and other infrastructure objects scattered across the Russian Empire were built to his designs and under his guidance. In the early 20th century, he built bridges and railway lines in Ukraine, in the Donbas region, and in Georgia. Upon returning to the now-independent Republic of Lithuania from Georgia, which had been annexed by the USSR, he resumed his active work in 1921, became Minister of Transport, and developed strategic plans to build new railways as quickly as possible within the country and to the Baltic Sea and the port.

**ГРАВЮРИ І. ЩИРСЬКОГО В ОФОРМЛЕННІ ВИДАННЯ
«БАГАТИЙ САД» І. ОРНОВСЬКОГО: ВІЛЬНЮСЬКИЙ СЛІД
У КИЇВСЬКОМУ ПАНЕГІРИКУ**

Видання панегірика «Багатий сад» (1705) авторства Івана Орновського – непересічна пам'ятка українського книгодрукування початку XVIII ст. Панегірик, що побачив світ у друкарні Києво-Печерської лаври, вирізняється своїм майстерним оформленням, зокрема сторінковими гравюрами-мідеритами, створеними видатним українським гравером Іваном (у постригу Інокентієм) Щирським. Митець входив до інтелектуального кола чернігівського архієпископа Лазаря Барановича. Очевидно, саме Баранович відіслав свого протеже на навчання граверському мистецтву до Вільнюської академічної друкарні, щоб у майбутньому використати його навички у власній видавничій справі. У Вільносі наставником Щирського був визначний майстер, також українець за походженням Олександр (у чернецтві Антоній) Тарасевич, який, своєю чергою, шліфував свої уміння в аугсбурзьких видавців Кіліанів. Творча манера Щирського сформувалася значною мірою під впливом Тарасевича; передовсім особливий вплив на нього справили зразки європейської графіки, великою кількістю яких у складі альбомів та інших друків володів його вчитель. Сліди цього впливу простежуємо і в оформленні «Багатого саду», адже, відтворюючи у своїх роботах різні природні ландшафти, архітектурні композиції, Щирський спирався у першу чергу на поширені в західному мистецтві XVII–XVIII ст. зображення барокових садів та палаців. Бібліотека Тарасевича, зокрема т. зв. «кужбушки», тобто альбоми, які містили приклади західноєвропейських гравюр, опинилися в Києво-Печерській лаврі, де за ними навчалися учні іконописної та малярської майстерні. Порівняння деяких ілюстрацій із цих кужбушків (нині зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) з гравюрами роботи Щирського, які прикрашають панегірик «Багатий сад», засвідчує типологічну подібність зображень. Отже, творчий геній українського майстра надихався цими чи іншими подібними взірцями західного мистецтва, з якими він міг ознайомитися, працюючи у Вільносі під керівництвом Олександра Тарасевича.

Наталія БОНДАР

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

**ВИДАВНИЧИЙ РЕПЕРТУАР ОСТРОЗЬКОЇ ДРУКАРНІ
В. К. ОСТРОЗЬКОГО Й ВІЛЬНЮСЬКОЇ ДРУКАРНІ
МАМОНІЧІВ**

Становлення руських кириличних друкарень на теренах Речі Посполитої, зокрема, й Острозької друкарні, припадає переважно на останні десятиліття XVI ст. Йдеться про кілька друкарень, найпотужнішими з них були друкарні В. К. Острозького в Острозі (1576–1612) та Мамоничів (ширше Зарецьких, П. Мстиславця та Мамоничів) у Вільнюсі (1572–1621). Обидві друкарні постали як кириличні, проте видавництво Мамоничів друкувало й латиноширифтні видання. Діяльність обох друкарень була пов'язана через особисті стосунки книжників, тексти майбутніх видань, переміщення друкарського устаткування тощо. Також обидві друкарні – і Острозьку, і вільнюську Мамоничів, пов'язують видання, які вважаються острозькими, але не містять вихідних даних, частина з них, ймовірно, надрукована не в Острозі, а у Вільнюсі в друкарні Мамоничів. Серед них «Ключ царства небесного» Герасима Смотрицького 1587 р., два видання послань константинопольського патріарха Єремії II Траноса, Букварі «Начало ученія дітем» 1580-х рр. і 1598 р., Псалтир з возслідуванням 1598 р., Часослов 1602 р. та інші. Питання потребує подальших історико-книгознавчих досліджень.

Nadežda MOROZOVA

Lietuvių kalbos institutas

**KIRILINĖS RANKRAŠTINĖS KNYGOS LIETUVOS VALSTYBĖS
ISTORIJOS ARCHYVE**

Gerai žinoma, kad didžiausią kirilinių rankraščių kolekciją Vilniuje saugoma Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Antrą pagal dydį kolekciją turi Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka. Nedidelę kirilinių rankraščių kolekciją turi Lietuvos nacionalinis muziejus, o pavieniai egzempliorius taip pat aptinkami Vilniaus

universiteto bibliotekoje, Lietuvos dailės muziejuje, Lietuvių kalbos institute ir galimai kitose atminties institucijose. Neseniai buvo nustatyta, kad keli kiriliniai rankraščiai saugomi Lietuvos valstybės istorijos archyvo Vilniaus mokslo bičiulių draugijos fonde (F 1135: «Towarzystwo przyjaciół nauk w Wilnie»; fondo chronologinės ribos: 1364-01-01 – 1999-12-31). Mus dominantys dokumentai rasti «Draugijos bibliotekoje ir muziejuje sukauptų dokumentų apyraše» (Nr 23; chronologinės ribos: 1364-01-01 – 1941-12-31). Šiame apyraše aptinkame mažiausiai septynis XVI–XVIII a. kirilinius religinio ir pasaulietinio turinio rankraščius, tradiciškai laikomus raštijos (literatūros) paminklais, o ne įvairiais dokumentais. Keturi XVI ir XVIII a. rankraščiai (Evangelija, Verbų triodė, Aiškinamoji apokalipsė ir Kalendorinių lentelių rinkinys su Mėnulio kalendoriumi) priklauso religinės raštijos tradicijai bažnytine slavų kalba, trys XVIII a. antrosios pusės rankraščiai sukurti vadinamąja hibridine rusų kalba ir laikytini pasaulietinės rusų raštijos paminklais (įskaitant vertimus). Pranešime trumpai pristatoma pirmoji kolekcijos dalis.

Володимир ПІДВОЙНИЙ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАРАЇМИ ЛИТВИ І УКРАЇНИ: ТЮРКОЛОГІЧНИЙ КОНТЕНТ СЬОГОДЕННЯ

Доповідь присвячена питанням висвітлення перспектив співпраці українських та литовських вчених у царині молодіої тюркологічної галузі – караїмознавство. Караїмська тематика посідає важливе місце в гуманітарних дискурсах України та Литви. Існування караїмського фактору на теренах двох країн – важливий момент для консолідації зусиль та проведення спільних досліджень та деталізацій у царині історичних паралелей, діалектних особливостей мови, специфіки культурного розвитку та релігійних особливостей екзистенції караїмів. Для об'єктивізації історії караїмського народу, незаангажованої наукової оцінки внеску караїмів у світову скарбницю культурного надбання важливе значення має литовський Тракайський центр, місце компактного проживання представників древнього народу. Історично обумовлений локус в умовах сьогодення є платформою для соціолінгвістичних досліджень

і ревіталізації культурного спадку караїмів. Об'єднання українських та литовських учених у царині архівних контентів, «ревізія» тематики українських архівів уможливить концептуалізацію новітньої характеристики караїмського дискурсу, а спільні дослідження та розкриття «закритих» тем караїмської історії, життя та культурного розвитку можуть стати підґрунтям для розроблення алгоритмів збереження караїмської мови на світовому рівні.

Дмитро МАЛЕЖИК

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації
імені Героїв Крут

КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЛИТОВСЬКИХ МИТЦІВ НОНКОНФОРМІСТІВ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1960-Х – 1970-Х РР.

У доповіді розглядається співпраця українських та литовських митців-нонконформістів у другій половині 1960-х – 1970-х рр. у контексті неофіційного культурного діалогу між Україною та Литвою. Актуальність теми зумовлена потребою глибшого осмислення українсько-литовських мистецьких паралелей у період посилення репресій радянської влади, коли культура ставала простором прихованого спротиву, збереження історичної пам'яті та пошуку альтернативних форм самовираження. В Україні й Литві нонконформізм мав власні національні особливості, однак між цими явищами існувало чимало типологічних паралелей. Обидві культури пережили досвід імперського та радянського тиску, насильницької модернізації, цензури, репресій проти інтелігенції та спроб витіснення національної ідентичності з публічного простору. Неофіційне мистецтво в українському й литовському середовищах часто ставало простором відновлення культурної тяглості й символічного опору радянській уніфікації. Основна увага приділяється не інституційній, а неформальній співпраці: особистим контактам, обміну художніми ідеями, участі в приватних виставках, поширенню неофіційної інформації та взаємній моральній підтримці митців. Український і литовський нонконформізм розглядаються як споріднені явища, що виникли в умовах ідеологічного тиску, цензури та домінування соціалістичного реалізму. У центрі

дослідження перебувають спільні естетичні та світоглядні риси цих мистецьких середовищ: звернення до національної традиції, фольклору, історичної пам'яті, релігійної символіки, гротеску, метафоричності та модерністської пластичної мови. Такий підхід дає змогу побачити українсько-литовську мистецьку взаємодію як важливу форму культурної солідарності та інтелектуального опору радянській уніфікації. Встановлено, що співпраця митців-неконформістів України й Литви в другій половині 1960-х – 1970-х рр. була важливим чинником збереження культурної ідентичності, національної самобутності обох народів та формування альтернативного художнього простору.

Юлія НЕВИННА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

SMART ТУРИРИЗМ: ЯК УКРАЇНА ТА ЛИТВА ПРОСУВАЮТЬ НОВІ ТУРИСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

У статті розглядається феномен smart-туризму як сучасного комунікативного та культурного простору, у якому поєднуються інноваційні технології та мовні практики туристичної промоції України та Литви. Особлива увага приділяється лінгвістичним засобам формування туристичного іміджу, використанню цифрового сторітелінгу, брендингу територій та нових форм комунікації у медійному середовищі. Проаналізовано специфіку мовної репрезентації туристичних destinations, а також роль мультимодальних текстів у популяризації культурної спадщини обох країн. Дослідження демонструє, що smart-туризм виступає ефективним інструментом міжкультурного діалогу та формування позитивного міжнародного образу України та Литви.

Інна ЧУЄВА

Запорізький національний університет

Ігор ВИННИЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕТНОЕКЗОГЕННИЙ ТУРИЗМ У КИЄВІ (НА ПРИКЛАДІ ЛИТОВСЬКОЇ СКЛАДОВОЇ)

Етноекзогенні тури – мандрівки місцями, які мають стосунок до алохтонних (не титульних) етносів. Україна в цілому та Київ зокрема мають значний, проте, на жаль, належно не використовуваний потенціал для розвою цього виду туризму. У столиці України до відповідних (литовських) об'єктів показу належать такі: Києво-Печерська лавра (вул. Лаврська, 15), в якій 1397 р. було поховано дружину князя Ольгерда княгиню Іуліанію (у чернецтві Марину/Марфу). Вона – мати великого князя литовського і короля польського Ягайло – засновника династії Ягеллонів, і великого князя литовського Свидригайла. Іуліанія заснувала перший жіночий монастир у Вітебську, оновила Михайлівську церкву, найстарішу княжу церква міста, оновила і прикрасила Благовіщенську церкву. Там само (в Успенському соборі) було поховано опікуна і благодійника Ларви Володимира Ольгердовича – сина Великого князя Литовського Ольгерда, першого київського князя з династії Гедиміновичів. Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60), в якому у 1883–1884 рр. на історико-філологічному факультеті навчався Майроніс (Йонас Мачюліс) – литовський поет, драматург, лібретист, публіцист, критик, педагог, теолог, діяч литовського національного відродження, видатний представник литовського романтизму. Меморіальну дошку Майронісу було відкрито 13 листопада 2012 р. на будівлі ННІ філології КНУ (бульвар Тараса Шевченка, 14). Литовський сквер (Сквер дружби України та Литовської Республіки) (вул. Володимирська, 23) було відкрито 12 грудня 2016 р. за участі Президентки Литовської Республіки Далі Грібаускайте. Національна опера України (вул. Володимирська, 50). У ній 17 травня 2017 р. посольства Литовської Республіки і Республіки Польща урочистим концертом відзначили 226-ту річницю підписання першої в Європі Конституції Республіки Обох Народів (3 травня 1791 р.). Литовський піаніст і правнук М. К. Чюрльоніса Рокас Зубовас виконав композицію з чотирьох творів Чюрльоніса «Космічна медіація».

Замкова гора (Андріївський узвіз). У XIV ст. на ньому постав замок, який був місцем перебування литовських намісників і воєвод. Одне з літописних джерел сповіщає, що Вітовт «нача созидати грады многи, заруби Киев». Тепер пам'ятна таблиця біля підніжжя гори повідомляє про цей об'єкт українсько-литовської спадщини. Національна музична академія (вул. Архітектора Городецького 1-3). У минулому це був готель «Континенталь», в якому 1939 р. зупинявся Людас Гіра (1884–1946) – литовський поет, критик, популяризатор та перекладач творів Тараса Шевченка литовською мовою. Клуб «Route 66» (просп. Академіка Глушкова, 11), в якому 14 грудня 2014 р. відбувся концерт литовського гурту «Elle G» на підтримку Збройних Сил України. Національний музей Тараса Шевченка (бульвар Тараса Шевченка, 12). 28 жовтня 2015 р. на його фасадному балконі відбулось урочисте відкриття скульптури із символічною назвою «Ангел миру та доброти», яку створив і подарував литовський мистець Вайдас Рамошка.

Катерина ТАВРОВСЬКА

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ДІАСПОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: РОЛЬ УКРАЇНЦІВ У ЛИТВІ ТА ЛИТОВЦІВ В УКРАЇНІ

У даній роботі досліджується роль української діаспори, яка проживає у Литві, та литовської діаспори, яка проживає в Україні, як важливого інструменту публічної дипломатії та «м'якої сили» у контексті сучасних двосторонніх відносин між державами. Особлива увага надається історичним чинникам формування цих діаспор, а також особливостям їхнього розвитку в різні історичні періоди – від часів Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської імперії, Радянського Союзу до сучасності, коли двосторонні відносини між Україною та Литвою стали найбільш партнерськими за всю історію. У роботі було визначено актуальність теми, яка насамперед пов'язана з нинішньої геополітичною ситуацією в Україні та Європі, а також поставлено мету та завдання – детальне дослідження діаспор як двох «мостів», які завдяки публічній дипломатії розвивають союз Україна-Литва,

та аналіз і оцінка основних напрямків діяльності української та литовської діаспори, зокрема культурної, освітньої, гуманітарної, інформаційної та громадської сфер у розвитку сучасного міжнаціонального контакту. На основі даного дослідження зроблений висновок, що українська та литовська діаспори виступають важливими посередниками у розвитку двосторонніх відносин. Вони сприяють поглибленню партнерства між країнами завдяки розвитку культурних заходів, гуманітарній підтримці, інформаційній взаємодії, громадській співпраці та збереженню національної ідентичності, що допомагає формувати позитивний імідж обох країн на міжнародній арені та серед світових лідерів, що є важливим для надання потрібної допомоги Україні.

Ігор КОРОЛЬОВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Вілма ЛЕОНАВІЧЕНЕ

Університет Вітовта Великого

**СПІВПРАЦЯ ЦЕНТРУ БАЛТИСТИКИ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА УНІВЕРСИТЕТУ
ВІТОВТА ВЕЛИКОГО: РЕЗУЛЬТАТИ (2020–2026)
І ПЕРСПЕКТИВИ**

Вивчення литовської мови в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка розпочалося у 2018 р. після підписання угоди з Вільнюським університетом про реалізацію проєкту «Зміцнення співпраці між зарубіжними балтійськими центрами та дослідницькими установами Литви». Ця співпраця стала важливим етапом у розвитку литуаністичних студій в Україні та створила підґрунтя для формування сталих академічних зв'язків між українськими та литовськими науковими й освітніми інституціями. Упродовж 2018–2026 рр. студенти, які вивчають литовську мову та культуру, брали активну участь у програмах академічної мобільності, зокрема в семестрових литуаністичних студіях, літніх і зимових курсах литовської мови та культури, освітніх таборах і наукових школах в Університеті Вітовта Великого та інших закладах вищої освіти і наукових установах Литви. У 2019 р.

між КНУ імені Тараса Шевченка та Університетом Вітовта Великого було підписано угоду про створення Центру балтистики при Навчально-науковому інституті філології. Офіційною датою заснування Центру стало 19 жовтня 2020 р., а 19 березня 2021 р. відбулася урочиста церемонія його відкриття за участю першої леді Литовської Республіки Діани Науседене. За роки діяльності Центр балтистики перетворився на провідний осередок литуаністичних студій в Україні. Станом на 2026 р. понад шістдесят студентів щорічно вивчають литовську мову в КНУ імені Тараса Шевченка. Особливе значення має унікальна для українського освітнього простору бакалаврська освітня програма «Польська мова та література, англійська та литовська мови», у межах якої викладаються литовська мова, лінгвокраїнознавство Литви, литовський фольклор та інші дисципліни, пов'язані з мовою і культурою балтійського регіону. Програма була успішно акредитована в 2024 р. Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Важливим напрямом діяльності Центру стала співпраця з Центром литуаністики та міжнародних програм Академії освіти Університету Вітовта Великого в межах проекту «Інновації в литуаністиці: від науки до практики». У результаті цієї співпраці було організовано тижні литовської мови та культури для студентів Центру балтистики, а до освітнього процесу залучено провідних литовських науковців і викладачів. Зокрема, професор Регіна Рінкаускас, доцент Лаймуте Бучене, доктори філософії Йоріс Казлаускас і Тетяна Вологдіна викладали практичний курс литовської мови для студентів бакалаврської програми протягом 2020–2026 рр. Значним досягненням українсько-литовської наукової співпраці стало підписання у 2020 р. договору між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Інститутом литовської мови. У межах цієї співпраці було підготовлено та видано перші в історії лексикографічні видання – «Малий українсько-литовський словник» (Вільнюс, 2022, 2024) і «Литовсько-український словник» (Вільнюс, 2024; Одеса, 2026). Від початку своєї діяльності Центр балтистики активно розвиває науковий напрям роботи. У 2021, 2023–2026 рр. спільно з партнерами з України та Литви була проведена міжнародна науково-практична конференція «Україна та Литва: історичні, мовно-культурні та туристські паралелі». Центр балтистики став майданчиком для реалізації численних міжнародних наукових проєктів, конференцій, круглих столів та академічних дискусій, спрямованих

на поглиблення українсько-литовського міжкультурного та наукового співробітництва. Сьогодні Центр балтистики Київського національного університету імені Тараса Шевченка є важливим осередком вивчення литовської мови, культури та історії в Україні, який сприяє розвитку міжнародної академічної співпраці, підготовці нових фахівців зі знанням литовської мови та зміцненню гуманітарних зв'язків між Україною і Литвою.

Лариса ШЕВЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Володимир ШМАТКО

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

НАРАТИВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ: УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Сучасна культура характеризується стрімким зростанням обсягів медичної інформації, що поширюється через традиційні та цифрові канали комунікації. Медичне знання дедалі частіше набуває форми наративів, які впливають на суспільне сприйняття здоров'я, хвороби, лікування та профілактики. Досліджуються особливості функціонування медичних наративів у сучасному інформаційно-культурному просторі України та Литви. Аналізуються способи репрезентації медичних знань у різноформатних і різножанрових медіа. Особлива увага приділяється еволюції медичної інформації в умовах глобалізації, пандемічних викликів, воєнних подій та розвитку цифрової культури. Розглядаються механізми формування довіри до медичних повідомлень, роль національного культурного контексту у сприйнятті інформації про здоров'я та вплив національного досвіду України й Литви на сучасні комунікативні практики. Встановлено, що медичні наративи виконують не лише інформативну, а й соціокультурну, ціннісну та ідентифікаційну функції. Український і литовський досвід демонструє спільні тенденції у цифровізації медичної комунікації, водночас виявляючи відмінності, зумовлені історичними, мовними та соціокультурними чинниками. Визначено, що в Україні посилюється роль медичної комунікації в умовах війни, актуалізуються проблеми психічного здоров'я, реабілітації

та кризової медицини. Натомість литовський контекст демонструє активне впровадження цифрових медичних сервісів, розвиток інформаційної грамотності населення та орієнтацію на європейські стандарти медичної комунікації. Визначено актуальність подальших зіставних досліджень медіадискурсів здоров'я, цифрової медичної грамотності та міжкультурної комунікації у сфері охорони здоров'я.

Олег ТИЩЕНКО

Університет святих Кирила та Мефодія у Трнаві, Словаччина;
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

FRAME MODELS OF UKRAINIAN, SLOVAK AND POLISH PAROEMIAS IN A LINGUACULTURAL PERSPECTIVE

The application of frame theory and its partial manifestation – the «cognitheme» (the cognitive model of a proverb) – proves to be a reliable instrument for contrastive reflection on Slavic languages and cultures, in particular Ukrainian, Slovak, and Polish. The cognitheme, by integrating the discursive-cognitive levels of meaning and the internal form, allows for the reconstruction of the «naïve worldview» of different ethnic groups. The frame brings into focus the shared concrete-sensory and historical experience of peoples, while the pragmatic scenario of the paremia embodies specific axiological (value-laden) and emotive properties, making it a reliable matrix for cross-linguistic typological analysis. Particular attention is deserved by such sub-frames and logico-semantic patterns as *jaki-taki*, *similarity-dissimilarity*, *generating-generated*, *homogeneity-heterogeneity of objects*, *action-reaction*, *superfluous work that brings no benefit whatsoever* or the use of an inappropriate tool, *the other's is better than one's own*, *empty and full*, *suitable-unsuitable*. Further elucidation is required for the conceptual spheres of danger and of negatively experienced human events as expressed in the cognithemes of Slavic paroemias, along with the contrastive images of thermal features motivationally connected to them, and the *gluttonymic* and *zoomorphic* codes (cf. the image of the snake in general in Slovak linguoculture: *Koho had užtipne, i hlísty sa bojí*). Material culture, labour, and everyday artifacts and elements of traditional crafts (weaving, cobblery, and pottery) function as powerful donor domains for the metaphorical reinterpretation of the social sphere

and human relations. They are reflected in stereotypically normative and ethical profiles, including the traditional beliefs and ritual representations of a given ethnic community. By means of the methodology of cognitive-discursive and structural-semantic modeling of idioms and paroemias in their correlation with the cultural reconstruction of figurative-nominative units, it is possible to uncover their typological commonality and idioethnic, national-cultural features of the structure, semantics, and pragmatics of paroemias, in their connection to the corresponding conceptspheres and oppositions. The method of descriptive-lexicographical comparison, summarizing the experience of interpreting phraseology in bilingual dictionaries; the method of linguo-cognitive frame modeling of figurative units across closely related as well as structurally, geographically, and mentally distant languages and cultures.

Світлана ГРИЦЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЛИТВІ

Термінологічне планування – важлива складова мовного планування, зокрема корпусу мови, яке передбачає її модернізацію та стандартизацію. Обов'язковими етапами планування корпусу мови є: термінологічна модернізація, що полягає у створенні нових термінів, термінологічна стандартизація – унормування та стандартизація наявних та новостворених термінів, а також графізація – графічне оформлення термінів та їх правопис. Науковий та технічний прогрес у другій половині ХІХ ст. сприяв некерованому процесу інтенсифікації термінотворення, що спричинив розвиток синонімії в термінології. Тому в 1931 р. Е. Вюстер виступив з ідеєю створення спеціальних установ, які займалися б питаннями термінологічної стандартизації, започаткувавши термінологічне планування в Європі. Сьогодні ця робота активно впроваджується під егідою міжнародних організацій, зокрема: Міжнародного інформаційного Центру з питань термінознавства (Infoterm), Міжнародної Термінологічної мережі (TermNet), Міжнародної асоціації термінології (TERMLA), Міжнародної асоціації стандартів (ISO), Міжнародної Електротехнічної Комісії (IEC) та ін. Термінологічна робота у сучасних країнах Балтії перебуває на осі

компромісу: між інтернаціоналізацією терміносистем естонської, латиської та литовської мов та їх коренізацією, намаганням позбутися надмірного впливу іншомовного посередництва, зокрема російського, та відновлення здобутків термінологічного планування міжвоєнного періоду (1919–1940 рр.). Осередком термінотворчої роботи в Естонії упродовж багатьох десятиліть лишається Термінологічна група при Інституті мови та літератури Академії наук Естонії, де плідно працюють галузеві термінологічні комісії. З 1986 р. дієво функціонує Естонський термінологічний банк даних ESTER, який засвідчує, що сучасні естонські терміни реципіюються переважно з англійської, німецької та фінської мов. Результатом діяльності створеної Термінологічної комісії Міністерства освіти Латвії став друк у 1922 р. першого латисько-російсько-німецького словника наукової термінології. Утворення в 1946 р. Латвійської Академії наук сприяло заснуванню Термінологічної комісії, рішення якої були обов'язковими для виконання в усіх державних установах; вона координувала термінотворчу роботу як окремих наукових осередків, так і провідних дослідників. Термінологічне планування в теоретичній площині здійснюється Термінологічною групою Інституту латиської мови Академії наук Латвії; а з 1991 р. були запроваджені національні термінологічні стандарти. Нові терміни (питомі та запозичені) оприлюднюються у спеціальних бюлетенях. У Литві мовне планування координується створеною за рішенням парламенту у 1990 р. Державною Комісією з литовської мови, ухвали якої є обов'язковими для всіх міністерств, відомств, установ, підприємств та видавництв. Активну термінотворчу роботу щодо дослідження лінгвістичних аспектів термінологічної стандартизації, розвитку галузевих терміносистем і т. д. здійснює Інститут литовської мови та літератури Академії наук Литви, на базі якого ще в 1952 р. було створено Термінологічну Комісію, яка пізніше зазнала реорганізації (1971 р. – Термінологічна група, 1991 р. – Відділ Термінознавства). Термінотворча робота здійснюється комплексно, а саме докладаються зусилля задля збереження інтернаціональних елементів греко-латинського походження з інтернаціональною конотацією; вилучаються невдалі слов'янські та германські запозичення; впроваджуються неологізми для нових понять та замість невдалих запозичень; відроджуються питомі терміноелементи шляхом семантичної деривації та ін.; фільтрується сучасна наукова лексика литовської мови з метою уникнення перенасичення їх англіцизмами. Термінологічне планування

в сучасній Україні координує створене у 2000 р. Українське термінознавче товариство, а також наукові установи та органи, які відіграють важливу роль у розбудові наукової термінології в Україні, зокрема Комітет наукової термінології НАН України, Інститут мовознавства імені О. О. Потебні, Інститут української мови НАН України. Перед сучасним українським термінознавством з'являються нові виклики, окреслюється коло проблем, які потребують нагального теоретичного та практичного вирішення, зокрема: термінологічне укріплення традиційних галузей знань і сфер, які раніше були представлені російськими термінозасобами; заповнення лакун українського макрополя наукової сфери; усунення варіантності у словотворенні, наголошуванні, правописі термінів; систематизація й кодифікація нових термінів; недопущення популяризації термінологічних інновацій у різних виданнях без унормування й кодифікації; співвідношення питомих та іншомовних терміноелементів, збереження балансу між національним та інтернаціональним в українській термінології; переосмислення глобалізаційної функції англійської мови як сучасної терміномови (дослідження розподілу сфер дії світових мов у термінотворенні, окреслення чинників вибору мови як номінатора наукових ідей); переосмислення української термінотворчої спадщини початку ХХ ст. та авторської термінології як можливого еквівалента іншомовній термінології. У науковій термінології співіснують, урівноважують та взаємодоповнюють один одного чуже, інтернаціональне та питоме, національне. Як стверджує П. Селігей, перший складник єднає її з міжнародними стандартами, а другий – виявляє її самобутність, зберігає народний характер. Література Wuster E. Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektronik. Berlin, 1931. 431 р. Селігей П. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт? Вісник НАН України, 2007. № 9. С. 20–28.

Дмитро ДЕРГАЧ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**УКРАЇНСЬКА ТА ЛИТОВСЬКА ТРАДИЦІЇ АНАЛІЗУ
МЕДІЙНИХ ЖАНРІВ У КОНСТРУКТИВНОМУ
ДІАЛОЗІ НАУК**

У доповіді розглядаються особливості розвитку української та литовської традицій аналізу медійних жанрів у контексті сучасних міждисциплінарних досліджень. Акцентовано увагу на спільних і відмінних рисах наукових підходів до жанрології медіа, що сформувалися під впливом ідей національної та світової гуманітаристики, синхронізованих із інтеграційними процесами в часі та просторі глобалізованої культури. Дослідження ґрунтується на принципах конструктивного діалогу наук – це передбачає взаємодію медіалінгвістики, фахового дискурсу соціальних комунікацій, культурології, соціології, психології, цифрових студій. Визначено, що українська наукова традиція зосереджується на функціонально-комунікативних характеристиках жанрів, натомість литовські дослідники значну увагу приділяють дискурсивним, соціокультурним і мультимедійним аспектам аналізу жанрів сучасних масмедіа.

Обґрунтовано необхідність інтеграції національних дослідницьких моделей для формування проблемного простору медійної жанрології. Конструктивний науковий діалог у кроскультурному контексті сприяє актуалізації ефективних методологічних підходів до вивчення жанрової динаміки сучасних медіа, гібридизації жанрів та трансформації комунікативних практик у цифровому середовищі.

Наталія КОРОЛЬОВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Валентина МИРОНОВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛАТИНА В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: ВІД ТРАДИЦІЇ ДО СУЧАСНОСТІ

У сучасному освітньому просторі України та Литви латина функціонує не як універсальна мова академічної комунікації, а як символічний і репрезентаційний код. Її присутність реалізується передусім у трьох формах: девізах, латинізованих офіційних назвах та інскрипціях у навчальному середовищі. У литовському контексті латинські девізи засвідчені, але не є домінантним явищем. Вони репрезентують різні моделі ціннісної інтерпретації: історичну тяглість *Hinc itur ad astra* (*Vilniaus universitetas*), технократичну орієнтацію *Scientia, ingenium, virtus* (*Kauno technologijos universitetas*), універсалізований освітній імператив *Sapere aude* (*Kauno kolegija*) та педагогічний ідеал *Docendo discimus* (*Lietuvos sveikatos mokslų universitetas*). Натомість зафіксовано поодинокі випадки використання латинізованих офіційних назв (*Universitas Vilnensis*, *Universitas Vytauti Magni*), де латина виконує функцію символічної легітимації та включення до європейської університетської традиції. Найбільш репрезентативною формою є латинські інскрипції, представлені в архітектурному просторі університетів, зокрема *Vilniaus universitetas* (Астрономічна обсерваторія, дворик Сарбевського, *Domus Philologiae*). Вони належать до історичного шару академічної культури і зберігають латину у її первинній функції інституційної мови. В українському освітньому просторі спостерігається протилежна тенденція. Латина активно функціонує у формі девізів, які мають майже всі провідні університети: *Utilitas, honor et gloria* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), *Tempus fugit academia sempiterna* (Національний університет «Києво-Могилянська академія»), *Cognoscere, docere, erudire* (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна), *Litteris et artibus* (Національний університет «Львівська політехніка»), *Nos in gradu a fronte sumus!* (Західноукраїнський національний університет), *Scientia vinces* (Волинський національний університет імені Лесі Українки), *Tamdiu discendum est, quamdiu vivis* (Кам'янець-Подільський

національний університет імені Івана Огієнка). Вони репрезентують етичні, освітні та мотиваційні цінності інституції, однак здебільшого не пов'язані з історичною тяглістю чи матеріалізованим простором. Водночас латина практично відсутня як мова офіційних назв і як елемент фізичного навчального середовища. Таким чином, у Литві латина зберігається як частина історично безперервної академічної культури, тоді як в Україні вона функціонує переважно як формалізований символічний атрибут.

Людмила ДОМИЛІВСЬКА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЛИТОВСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

У доповіді розглянуто лінгвокраїнознавчий аспект вивчення литовської мови в Україні як важливий складник формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти. Актуальність дослідження зумовлена активізацією українсько-литовських культурних та освітніх зв'язків, а також зростанням інтересу до вивчення мов країн Балтії в умовах європейської інтеграції України. Наголошено, що ефективне опанування литовської мови неможливе без ознайомлення з історичними, культурними, соціальними та етнопсихологічними особливостями литовського народу. Висвітлено сутність поняття «лінгвокраїнознавство», його роль у процесі викладання іноземних мов та специфіку реалізації лінгвокраїнознавчого підходу під час навчання литовської мови українських студентів. Проаналізовано основні тематичні напрями лінгвокраїнознавчого матеріалу: національні традиції та звичаї Литви, особливості мовленнєвого етикету, культурні символи, реалії суспільно-політичного життя, географічні та історичні відомості. Особливу увагу приділено використанню автентичних текстів, аудіовізуальних матеріалів, фольклору та художньої літератури як засобів формування лінгвокраїнознавчої компетентності. Зазначено, що інтеграція культурознавчого компонента у процес вивчення литовської мови сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти, розвитку толерантності, подоланню міжкультурних бар'єрів та формуванню здатності до ефективної комунікації в іншомовному

середовищі. Зроблено висновок, що лінгвокраїнознавчий підхід є одним із ключових чинників успішного навчання литовської мови в Україні та забезпечує комплексне розуміння мови як носія національної культури й історичної пам'яті народу.

Богдана ГОНЧАРЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**МІЖ КИЄВОМ, ВІЛЬНЮСОМ І ВАРШАВОЮ:
УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКІ
МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПАРАЛЕЛІ В ДИСКУРСІ
ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ**

У доповіді розглядаються українсько-литовсько-польські мовно-культурні паралелі в контексті спільного історичного досвіду Центрально-Східної Європи. Особлива увага приділяється Києву, Вільнюсу й Варшаві як символічним центрам формування культурної пам'яті, міжнаціонального діалогу та літературно-перекладацьких зв'язків. Український, литовський і польський культурні простори тривалий час перебували у взаємодії через спільні історичні події, державно-політичні утворення, освітні традиції, міграційні процеси, релігійні та мовні контакти. У цьому контексті важливим є аналіз не лише спільних рис, а й відмінностей у способах осмислення минулого, представлення національної ідентичності та репрезентації «свого» й «чужого» в історичному, літературному й публіцистичному дискурсах. Окремий акцент зроблено на полоністичному вимірі українсько-литовських взаємодій. Польська культурна традиція розглядається як важливий чинник у діалозі між Україною та Литвою, зокрема через літературу, переклад, історіографію та постаті культурних медіаторів. Такий підхід дає змогу осмислити українсько-литовські зв'язки не лише як двосторонній діалог, а як ширшу тристоронню модель культурної взаємодії. Мета доповіді – окреслити основні напрями українсько-литовсько-польського культурного перетину, виявити спільні теми історичної пам'яті та показати роль мови, літератури й перекладу у формуванні сучасного дискурсу взаєморозуміння між Україною, Литвою та Польщею.

Дмитро СИЗОНОВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ В РЕКЛАМНИХ СЛОГАНАХ: УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ АНАЛОГІЇ

У дослідженні проаналізовані психолінгвістичні фактори впливу реклами на масову свідомість реципієнтів, зосереджено увагу на імпліцитних комунікативних тактиках і стратегіях, що впливають на рекламні тексти. На матеріалі українських брендів і їхніх слоганів визначено типові маніпулятивні установки та повторювані лінгвальні моделі для кращого сприйняття рекламованого продукту. Акцент зроблено на мовних конструкціях як інструментах емоційного впливу, що формують конкурентну «битву» експресивних засобів у рекламному дискурсі. Розглянуто також аспект «безпеки онлайн-реклами» як системи емоційного впливу у віртуальному контексті та ефективного розміщення слоганів у візуальному інфопросторі. Проведені смислові аналогії з литовською рекламою, яка, подібно до української, апелює до локально значущих цінностей, проте акцентує на культурній ідентичності, екологічності та європейських орієнтирах. Обґрунтовано, що емоційний компонент є ключовим фактором ефективності реклами, а слогани моделюються відповідно до характеристик цільової аудиторії. Встановлено, що глобальні бренди тяжіють до універсальних цінностей, тоді як регіональні – до національно специфічних знаків і смислів. Слоган, отже, визначено як клієнтоорієнтований, стереотипізований, емоціогенний компонент рекламного повідомлення, що сприяє уніфікації символів і значень.

Ігор КОЛЯДА

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ЛИТОВСЬКА ДОБА УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ: ІНСТИТУЦІЙНА СПАДЩИНА ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТРАДИЦІЇ

Доповідь присвячена дослідженню литовської доби української історії як важливого етапу формування інституційних засад державності та трансформації політичної традиції на українських землях у XIV–XVI ст. Розглядається входження руських територій до складу Великого князівства Литовського в контексті збереження місцевих соціально-політичних структур, правових норм і адміністративних практик, що походили з доби Києво-Руської держави. Особливу увагу приділено функціонуванню системи управління, ролі місцевої знаті, розвитку судочинства та правових інституцій, а також використанню руської мови в державному діловодстві. У доповіді аналізується процес поєднання литовських владних механізмів із руською політико-правовою традицією, що сприяло формуванню своєрідної моделі литовсько-руської державності. Показано, що литовська влада значною мірою спиралася на принципи правової наступності та локальної автономії, завдяки чому українські землі зберегли власні інституційні особливості й політичну культуру. Висвітлюється значення Литовських статутів як важливого етапу кодифікації права та чинника розвитку правової свідомості суспільства. Зроблено висновок, що литовська доба стала періодом не переривання, а трансформації державної традиції, забезпечивши історичну тяглість між киеворуською спадщиною та політичними процесами ранньомодерної України. Інституційна спадщина цього періоду відіграла важливу роль у подальшому розвитку самоврядних практик, правової культури та уявлень про державність на українських землях.

Степан БОРЧУК

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ І ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙ САМОВРЯДУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Період перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського у XIV–XVI ст. став важливим етапом формування традицій місцевого самоврядування та розвитку інституційної організації суспільства. Політика литовських правителів ґрунтувалася на принципі збереження «старини», що передбачав підтримку місцевих правових норм, адміністративних структур і соціальних відносин, успадкованих від доби Києво-Руської держави. Такий підхід сприяв поступовій еволюції самоврядних практик без різкого руйнування усталених форм управління. Важливу роль у розвитку місцевого самоврядування відіграла участь руської знаті в адміністративній системі держави, що забезпечувало взаємодію центральної влади з регіональними елітами. На українських землях функціонували земські та повітові уряди, розвивалася система місцевого судочинства, яка поєднувала звичаєве право з нормами писаного законодавства. Значного поширення набуло магдебурзьке право, що сприяло формуванню міського самоврядування, розвитку ремесел, торгівлі та становленню міських громад як самостійних соціально-політичних осередків. Кодифікація права у Литовських статутах закріпила принципи правового порядку, регламентувала діяльність місцевих органів влади та визначила взаємовідносини між центральною адміністрацією і територіальними громадами. У результаті сформувалася модель управління, що поєднувала централізовану владу з елементами регіональної автономії та правового самоврядування. Таким чином, доба Великого князівства Литовського стала важливим етапом становлення традицій самоврядування на українських землях, забезпечивши історичну тяглість між середньовічними формами місцевого управління та подальшим розвитком міських і козацьких інституцій ранньомодерної доби.

ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ ТА УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ СЕРЕДИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Існуюча україно-литовська історіографічна традиція не дає підстав стверджувати про суттєві досягнення у вивченні всього комплексу взаємодій і взаємовпливів Великого князівства Литовського і українства доби Української революції середини XVII ст. Однією з найсуттєвіших перепон на шляху заповнення цієї історіографічної лакуни є відсутність остаточного визначення українськими істориками характеру Української революції, її хронологічних меж і періодизації. У напрацюванні даної доповіді дослідник виходив з розуміння подій в Україні середини XVII ст. як Української буржуазної революції з національно-визвольним забарвленням, яка тривала протягом січні 1648 р. – весни 1654 р. У своєму розвитку революція пройшла вісім етапів, на кожному з яких взаємодія владних інституцій ВКЛ з революційним українством мала відмінну специфіку. На першому етапі (січень – червень 1648 р.) урядуючі кола князівства обмежувалися пасивною демонстрацією своєї солідарності з польськими урядовцями і шляхтою у боротьбі з революційним рухом. На другому етапі (липень – листопад 1648 р.) уряд ВКЛ вимушений був зосередитися на пошуку фінансових, матеріальних і людських ресурсів для локалізації ініційованого українським козацтвом масового покозачення городян і селян південно-східної Білорусі. На третьому етапі (грудень 1648 – червень 1649 р.) владні кола князівства придушували осередки революційної активності у білоруському Поліссі, центральній та східній білорусі, а також формували власне регулярне військо для взаємодії з відновлюваним королівським військом у війні проти покозаченої України. Четвертий етап (літо – осінь 1649 р.) характеризується гострим збройним протистоянням великокнязівського війська та українського козацтва у південно-східній Білорусі при фактично повному «замиренні» білоруських володінь ВКЛ. П'ятий етап (грудень 1649 – лютий 1651 р.) був означений відсутністю відкритого збройного протистояння литовської влади з українським козацтвом і його владними інституціями при одночасному поступовому скороченні території, підданої покозаченню. Шостий етап (лютий – грудень 1651 р.)

характеризується остаточною перемогою у владних колах князівства «воєнної партії», походом литовського війська через білоруське Подніпров'я і Чернігівщину та Полісся на Київ та участю в окупації північної України. Сьомий етап (січень 1652 – вересень 1653 р.) відзначений остаточною придушенням революційних вогнищ на білоруських землях ВКЛ і перманентним збройним протистоянням в литовсько-українському прикордонні. Восьмий етап революції (жовтень 1653 – весна 1654 р.) характеризується у литовсько-українському протистоянні новою хвилею покаяння у східній Білорусі. Подальше вивчення литовсько-українських взаємовідносин доби Української революції середини XVII ст. потребує комплексної і скоординованої співпраці українських і литовських істориків.

Світлана БІЛЯЄВА

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

Наталія-Данута БІМБІРАЙТЄ

Громадське об'єднання «Культурний центр Україна – Литва»

ПІВДЕННИЙ КОРДОН ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ

Наприкінці XIV – початку XV ст. відбувається організаційне оформлення Південного кордону ВКЛ завдяки діяльності Великого литовського князя Вітовта. Воно передбачало реалізацію двох напрямків: фортифікаційної лінії та торгово-економічних інтересів. Блискучим прикладом останніх є створення порту, відомого з 1415 р., що продовжував функціонувати і у наступні часи як безпосередній попередник Одеси. Європейському рівню оборонного зодчества відповідала мережа кам'яних фортець. Північного Причорномор'я, прикладом яких є Тягинь на нижньому Дніпрі. Археологічні розкопки, початі В. Гошкевичем у 1914 р., постали предметом наших досліджень 2016–2021 рр. В результаті робіт засвідчена наявність структури константинопольського типу планування, кам'яних стін, зміцнених за рахунок контрфорсів, кутової багатоярусної вежі із фрагментами бомбарди генуезького й не виключено, литовського походження, що знаходилась на конструкції з дошок тополі. руїни будинків. Відкрито залишки

переправи та пристань. Синкретична матеріальна культура свідчить про характер зв'язків між Заходом та Сходом. Вапнякова плита з литовською геральдикой, арбалетні болти та литовські хрестоподібні накладки на торби, сельчужуцький декор в архітектурі, кримська кераміка, польські, генуезькі та кримсько-татарські монети презентують форми та напрямки контактного середовища. Їх доповнює знахідка булави кінця XVст. – символ влади у Литві та Україні., ознака доби козацтва. Історичний шлях регіону часів ВКЛ, Річі Посполитої, Кримського ханства, Османської імперії засвідчує наявність багатьох етносів та конфесій, зокрема православних Браїльської митрополії Константинопольського патріархату. Це був регіон формування та розвитку українського етносу, його основних складових – козацтва та селянства, які засвоювали землі Півдня. Селяні були вільними від кріпацтва, мали власні лани та виноградники. Саме тут формувалася поселенська структура, назви населених пунктів, що свідчать про засновників і мешканців, які були тут до першої російської окупації Північного Причорномор'я. Справжня історія регіону заперечує спроби російських загарбників обґрунтувати нову окупацію Півдня України.

Євген ЛИЗЕНЬ

Центр східноєвропейських історико-політичних студій

РУСЬКИЙ КОМПОНЕНТ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО: ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ

Доповідь присвячена аналізу руського компонента у структурі Великого князівства Литовського як важливого чинника формування політичної культури держави та забезпечення історичної тяглості державно-правових традицій у Центрально-Східній Європі. Досліджується роль руської еліти, правових норм, адміністративних практик і культурно-релігійних чинників у процесі становлення та функціонування політичної системи Великого князівства Литовського у XIV–XVI ст. Особливу увагу приділено збереженню та трансформації традицій Київської Русі в умовах литовського державного розвитку, зокрема використанню руської мови як урядової, функціонуванню руського права та участі місцевої знаті

в управлінні державою. У доповіді Велике князівство Литовське розглядається як політичний простір інтеграції різних етнокультурних і правових традицій, у якому руський елемент відігравав не периферійну, а системоутворюючу роль. Аналізується феномен литовсько-руської державності як форми політичного компромісу між династичною владою литовських князів і спадщиною руської політичної та правової культури. Показано, що інституційна спадщина Великого князівства Литовського сприяла збереженню традицій самоврядування, правової автономії та соціально-політичної організації руських земель, що згодом вплинуло на розвиток політичної культури України ранньомодерної доби. Зроблено висновок про значення руського компонента як ключового чинника історичної тяглості між киеворуською, литовсько-руською та пізнішою українською державною традицією, що дозволяє розглядати Велике князівство Литовське як важливий етап еволюції східноєвропейської політичної цивілізації.

Роман БАБЕНКО

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ВІЙСЬКОВА ПОЛІТИКА ЗОЛОТОЇ ОРДИ СТОСОВНО ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО В XIII СТОЛІТТІ

Після завершення Великого західного походу Галицьке і Волинське князівства потрапили в політичну залежність від завойовників і змушені були змінити підходи до стосунків з сусідніми народами. На зміну конфліктам з литовськими князями за прикордонні володіння першої половини XIII ст. приходить ініційована Данилом Галицьким політика союзних стосунків з Литвою. В спробі здобути незалежність від Золотої Орди він заручився підтримкою великого князя Мендовга. Це викликало занепокоєння в Золотій Орді. В 1258 р. золотоординські війська під командуванням темника Бурундая провели демонстраційно-політичний захід по поверненню Галицько-Волинської Русі у сферу впливу Золотої Орди, організувавши спільний з руськими військами похід на Литву. Галицько-Волинська Русь і Литва опинилася в стані війни. Русько-литовські стосунки залишалися складними до смерті обох великих князів – Мендовга (1263 р.) і Данила Галицького

(1264 р.). Після цього поступово стосунки почали нормалізуватися. Ситуація різко змінилася 1274 р., коли Тройден спалив Дорогочин і знищив його мешканців. У відповідь в 1275 р. Лев Данилович організував спільний з Золотою Ордою похід проти Литви. Між Галицько-Волинською Руссю і Литвою в 1276 р. було укладено мир. Щоб розірвати стосунки між Левом Даниловичем Тройденом і Менгу-Тимур-ханом темник Ногай ініціював новий похід взимку 1277–1278 рр. на литовські землі головною метою якого була перевірка Ногаєм лояльності князів Південно-Західної Русі до нього. Це відновило конфлікт з Литвою. Таким чином, можна зазначити, що монгольські походи на землі ВКЛ, були зумовлені бажанням усунути гіпотетичну можливість створення анти монгольської коаліції в регіоні в складі Галицько-Волинської Русі і Литви.

Мирослава ФІЛПОВИЧ

Академія рекреаційних технологій і права

СПІЛЬНА УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКА ІСТОРІЯ В КУЛЬТУРНІЙ ПАМ'ЯТІ НАРОДІВ: ФОРМИ ВІДБИТТЯ ТА СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Спільна українсько-литовська історія не є лише набором фактів – вона стала потужним елементом культурної пам'яті, який формує сучасні ідентичності та політичні орієнтири обох народів. Це рідкісний випадок у Східній Європі, коли історія не розділяє, а об'єднує. Саме тому українсько-литовські відносини сьогодні мають не лише політичний чи стратегічний вимір, а й глибокий ціннісний та культурний фундамент, що робить їх одним із найстійкіших партнерств у регіоні. Українсько-литовські взаємини мають понад сім століть спільної історії. Принцип часів Литовської доба (XIV–XVI ст.) «старини не рушимо, новини не вводимо» сприяв формуванню позитивного образу литовської влади, що відрізняється від інших моделей домінування у Східній Європі. У литовській культурній пам'яті Київ, Волинь і Поділля розглядаються як центри, де формувалася державність Гедиміновичів і розвивалася руська (староукраїнська) правова та культурна традиція. Спільними символами є Вітовт Великий, Литовські статuti, руська мова канцелярії – присутні в пам'яті обох народів і виконують роль

«мостів» між історичними наративами. Вони формують позитивний образ спільної державності та взаємоповаги. Пам'ять про спільний спротив імперським режимам у XIX–XX ст. стала важливим чинником сучасної солідарності між Україною та Литвою. Досвід окупацій, репресій і боротьби за незалежність створив підґрунтя для взаємного розуміння та підтримки. У XXI ст. формується новий пласт культурної пам'яті, пов'язаний із підтримкою України Литвою під час Революції Гідності та повномасштабної війни. Це сприяє зміцненню образу Литви як надійного союзника та формує сучасні меморіальні практики. Концепт «зцілюючої пам'яті» дозволяє інтерпретувати українсько-литовські взаємини як приклад історії, що не розділяє, а об'єднує. Відсутність колоніальних травм і конфліктних наративів робить цю пам'ять унікальною для регіону.

Інна ВІВСЯНА

Комунальний заклад «Музей мистецтв Кіровоградської обласної ради»

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАСНУВАННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ

Гетьманська традиція – це сукупність державотворчих, військових та соціально-політичних ідеалів, сформованих в Україні від часів козаччини. Вона втілює прагнення до побудови сильної, незалежної держави з авторитарним управлінням, де очільник (гетьман) виступає гарантом національної безпеки, традицій та суспільного порядку. В історичній науці не стихає дискусія, кого саме вважати першим гетьманом, а отже і засновником гетьманської традиції. Очевидним є період, коли в українців зароджувалась державницька традиція на основі регіонального військового самоуправління – кінець XV – перша половина XVI ст. Традиційно вважається першим гетьманом князь Дмитро Вишневецький. Але не є доконаним факт заснування князем першої Запорозької Січі та процедури обрання його гетьманом. Подібно до Вишневецького «козакували» і Б. Претвич, і О. Дашкевич і ще декілька ватажків – прикордонних старост. Князь Костянтин Іванович Острозький (1460–1530) є більш вірогідним засновником гетьманської традиції. Видатний українсько-литовський магнат, військовий та державний діяч, який став першим Великим гетьманом Литовським, що отримав цю посаду на постійній основі. Посада

головнокомандувача за умов постійного військового становища надавала державні повноваження. Згідна із твердженнями П. Кралока, що князь був не лише сувереном у своїх величезних володіннях, – він також володів деякими привілеями, притаманними незалежним можновладцям. Зокрема йому надали право ставити печатку на червоному воску. Діяльність Костянтина Івановича об'єктивно сприяла утвердженню ідеї, що Русь-Україна є землею, якою правлять свої суверени. Гетьманську традицію українського державотворення не варто обов'язково прив'язувати до існування козацької верстви чи до Запорозької Січі. Її витoki – у військовій самоорганізації суспільства, де гетьман має не лише військову, а й адміністративну функцію.

Інна ТУРЯНИЦЯ

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УРОКИ ІСТОРИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ І ЛИТВИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ СОЛІДАРНОСТІ

Спадщина Великого князівства Литовського становить важливий історичний ресурс для осмислення сучасних українсько-литовських відносин. Простір ВКЛ, у якому українські землі були не периферією, а важливим політичним, правовим і культурним компонентом, сьогодні набуває нового змісту в контексті стратегічного партнерства України та Литви. Йдеться не лише про спільне минуле, а про історичний досвід взаємодії, який актуалізується в умовах сучасних безпекових викликів. У доповіді будуть аналізуватися уроки історичної взаємодії України і Литви в контексті сучасної безпекової солідарності. Особливу увагу приділено тому, як спільний історичний досвід, пам'ять про державотворчі традиції, протидію імперському тиску та боротьбу за політичну суб'єктність актуалізуються в новітніх формах українсько-литовської співпраці. Підтримка України з боку Литви після початку повномасштабної російської агресії розглядається не лише як прояв політичної доцільності чи регіональної безпекової стратегії, а і як наслідок глибшого історичного розуміння спільних загроз. Окремий акцент зроблено на ролі Литви як послідовного адвоката України в європейському та євроатлантичному просторі.

Олена ЮСОВА

Державний історико-культурний заповідник «Посулля»

**ТРЕТІЙ ЛИТОВСЬКИЙ СТАТУТ 1588 РОКУ
В БІБЛІОТЕЦІ АКАДЕМІЇ НАУК ЛИТВИ ІМЕНІ
ВРУБЛЕВСЬКИХ ТА КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ДЕРЖАВНОМУ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ЗАПОВІДНИКУ «ПОСУЛЛЯ»**

Вагомою скарбницею Роменського району Сумщини є історико-культурна спадщина, яка свято зберігається у Комунальному закладі Сумської обласної ради Державному історико-культурному заповіднику «Посулля». (Далі КЗ СОР ДІКЗ «Посулля»). КЗ СОР ДІКЗ «Посулля» містить у своєму складі рідкісні та цінні пам'ятки, пов'язані з давнім історичним Вільнюсом. Цікавою родзинкою з колекції нашого фонду рідкісних книг є примірник кириличного видання – Третій Литовський Статут 1588 р. Стаття знайомить з одним з екземплярів Третього Литовського Статуту 1588 р., що зберігається у фондах Комунального закладу Сумської обласної ради Державному історико-культурному заповіднику «Посулля» та екземпляром Третього Литовського Статуту 1588 р., який зберігається в Бібліотеці Академії наук Литви імені Врублевських.

Сергій ГАНУС

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

**КОММЕМОРАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ
ТА АНТИРАДЯНСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В ІСТОРИЧНІЙ
ПОЛІТИЦІ СУЧАСНОЇ ЛИТВИ: ЕПІСТЕМИ ТА ІНСТИТУЦІЇ**

У запропонованій темі доповіді розглянутимуться два взаємопов'язані сюжети: історична політика Литовської республіки та її важливий інструмент – музейницька справа, зокрема діяльність Музею окупацій та боротьби за свободу у Вільнюсі. Тракткування періоду Другої світової війни та подій по її завершенню в литовській науці та історичній політиці є чітким і недвозначним: подвійна окупація країни нацистським та радянським тоталітарними режимами. Радянський Союз вийшов з війни переможцем, що дало

змогу його політичному керівництву закріпити своє панування у країнах Балтії на наступні кілька десятиліть. Це означало збереження радянської окупації та комуністичного тоталітаризму аж до відновлення державності в умовах розпаду радянської імперії. Пам'ять про важке минуле модерується і підтримується в Литві з віктимологічних позицій і в контекстах громадянського виховання, і з огляду на належне розуміння подій дуже складного для країни періоду 1939–1991 рр., і як знаряддя протидії гібридним загрозам та інформаційній війні з боку путінського режиму та його білоруського союзника. Центрові дослідження геноциду та спротиву мешканців Литви, а також його афілійованій структурі – Музеєві окупацій та боротьби за свободу відводиться у цьому важлива роль. Його експозиція, фонди, просвітницька діяльність роз'яснюють та наочно демонструють історичні обставини, в умовах котрих литовцям доводилось боротись не лише за власну національну ідентичність, а буквально за фізичне виживання через репресії та депортації. Музейний проєкт презентує не тільки злочинну політику тоталітарного режиму, але й форми та методи опору цій політиці: від збройних формувань «лісових братів» до дисидентів та легальних спроб протистояння офіційній пропаганді комуністичних часів.

Ілля ДАНИЛОВ

Сумський національний аграрний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УСРР З ЛИТВОЮ ТА ЛАТВІСІЮ У 1920–1930-Х РР.

Порівняльний аналіз зовнішньої торгівлі УСРР з Литвою та Латвією у 1920–1930-х рр. Балтійські країни часто сприймаються як однакові державні формації, з приблизно подібним між собою рівнем розвитку економіки, політичною системою та культурою. Однак, у 1920-х роках історичний контекст був дещо іншим. Після вторгнення до Віленського краю у жовтні 1920 р. польських жовнірів під проводом генерала Люціана Желіговського, Литва перетворилася на ситуативного союзника радянського уряду України. Це призвело до нормалізації дипломатичних відносин, 14 лютого 1921 р. між УСРР та Литвою був укладений мирний договір. Таким чином, цей акт став другим визнанням УСРР як формально незалежної держави.

Однак, після завершення бойових дій, зовнішньоторгівельні зносини між Литвою та Україною майже не підтримувались. Основу литовського експорту становила аграрна продукція. У дослідженнях з кооперативної торгівлі УСРР зазначається, що у 1920-х роках Литва була активним конкурентом України на ринках розвинених країн Західної Європи, зокрема Франції, Німеччини та Великобританії. З Латвією склалася протилежна ситуація. Після встановлення дипломатичних відносин 3 серпня 1921 р., зовнішня торгівля України та Латвії набула стрімкого розвитку. В окремі роки обсяг імпортно-експортних операцій між двома країнами був більший, ніж між Україною та Німеччиною. На нашу думку, така відмінність у торгівлі УСРР з балтійськими країнами полягала у тому, що основу структури українського експорту складала сільськогосподарська продукція, а імпорту – промислові вироби. Латвія ще за часів Російської Імперії була основним промисловим центром Балтії, виробництво концентрувалося у Ризі. Таким чином, зовнішня торгівля між УСРР та Литвою у зазначений період не мала перспектив розвитку, оскільки структура експорту була однаковою. У той же час між УСРР та Латвією утворився продуктивний симбіоз, де українська аграрна продукція обмінювалася на промислові товари, включаючи устаткування для заводів. Останнє використовувалося для здійснення індустріалізації в УСРР в другій половині 1920-х та 1930-х роках.

Aušra VALANČIAUSKIENĖ
Vilniaus universitetas

WHAT MOTIVATES UKRAINIAN REFUGEES TO LEARN LITHUANIAN?

Many factors influence second language learning, with motivation often highlighted as a key determinant. Motivation refers to the internal and external incentives that drive an individual to act in order to achieve a goal (Lingvodidaktikos terminų žodynas, 2012, p. 135). In language learning, motivation is understood to encompass internal drives such as interest, curiosity, and self-improvement; external incentives such as career or academic goals; the desire to engage with the target language community; and attitudes toward the language and its culture. Other

influences include learning goals, the classroom environment, and affective factors such as confidence and anxiety. This presentation examines the motivation of 45 Ukrainian refugees attending Vilnius University Lithuanian courses using a questionnaire based on prior research (Gardner, 1985; Dörnyei & Taguchi, 2010; Vilkienė et al., 2019; Bružaitė-Liseckienė, 2023; Kalnaitytė, 2024). The instrument was adapted for the target group and included five scales: the ideal self, the ought-to self, the rebellious self, the learning environment, and attitudes toward the Lithuanian language, its speakers, and Lithuania. Each scale contained five items (25 in total), presented in randomized order without revealing the scale labels. The findings highlight the complex structure of motivation, in which intrinsic, extrinsic, and value-based dimensions are closely intertwined.

Наталія КОРОЛЬ

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЛИТОВЦІ ТА УКРАЇНЦІ В РЕЛІГІЙНОМУ ПРОСТОРИ ПОГРАНИЧЧЯ П РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

У міжвоєнний період (1918–1939 рр.) релігійний простір східного пограниччя Другої Речі Посполитої поставав як складна контактна зона етноконфесійного напруження. Для української та литовської національних меншин, які опинилися в межах відновленої польської держави, релігія трансформувалася з суто сакральної сфери у фундаментальний інструмент збереження національної ідентичності та протидії асиміляційній політиці офіційної Варшави. Для українців Галичини та Волині конфесійний маркер (греко-католицизм і православ'я) відіграв роль інституційного ядра націєтворення. В умовах державної колонізації, обмеження прав на самоврядування та жорсткої акції «ревіндикації» (відбирання та руйнування православних храмів), церква залишалася чи не єдиним легальним майданчиком для національної консолідації. Релігійні інституції, зокрема під проводом митрополита Андрея Шептицького, виконували функції інституційної альтернативи бездержавної нації. Типологічно схожу, хоча й конфесійно відмінну ситуацію переживали литовці у спірному Віленському краї. Будучи, як і поляки, римо-католиками, литовське населення стикалося

з проблемою інструменталізації католицької церкви польським урядом. Для литовців пограниччя II Речі Посполитої боротьба за використання національної мови в літургії, проповідях та парафіяльному житті стала формою жорсткого соціокультурного спротиву. Римо-католицька церква на Віленщині перетворилася на поле боротьби між польським державним універсалізмом та литовським національним партикуляризмом. Отже, попри географічну дистанційованість (північно-східне та південно-східне пограниччя) і конфесійні відмінності, українці та литовці у Другій Речі Посполитій використовували релігійний простір за схожими алгоритмами. В умовах статусу меншини, релігійна приналежність та боротьба за автономію церковного життя стали головним механізмом етнополітичної мобілізації та збереження культурних кордонів на пограниччі.

Юлія КУРИЛОВА

Запорізький національний університет

**НАТАЛКА СНЯДАНКО ТА ВІРГІНІЯ КУЛЬВІНСКАЙТЕ:
АВТОБІОГРАФІЧНИЙ НАРАТИВ ЯК ФОРМА
ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ ЖІНОЧОГО СУБ'ЄКТА**

Жіноча проза пострадянського періоду, зокрема тексти Наталки Сняданко та Вірґінії Кульвінсайте, репрезентує важливий дискурсивний злам, пов'язаний із переосмисленням радянської спадщини, деконструкцією гендерних ролей і формуванням нової суб'єктності. У центрі цього процесу опиняється автобіографічний наратив як інструмент не лише саморепрезентації, а й деколонізації досвіду, мови та тіла. Особливо значущим є те, що такі тексти постають у контексті 1990-х років – періоду соціальної турбулентності, коли особисте життя стає полем інтенсивних історичних трансформацій. Автобіографічний наратив у прозі Н. Сняданко та В. Кульвінсайте функціонує як простір дерадянізації, у якому відбувається демонтаж радянських нормативних моделей жіночності. Замість ідеологічно сконструйованого «універсального» суб'єкта постає фрагментована, тілесно й емоційно вразлива, але водночас рефлексивна і здатна до самовизначення героїня. Одним із ключових механізмів

деколонізації виступає тілесність. У текстах обох авторок тіло перестає бути об'єктом контролю і стає полем досвіду, пам'яті та знання. Репрезентація сексуальності, сорому, травматичного досвіду дорослішання демонструє вихід за межі радянських кліше й формує нову мову опису жіночого досвіду. Отже, тілесність стає не лише темою, а й епістемологічним інструментом. Важливим аспектом є культурна й мовна гетерогенність. Зокрема, у прозі В. Кульвінської відображено досвід зростання в російськомовному урбаністичному середовищі, що створює ефект «подвійної периферійності» – як у мовному, так і в культурному вимірі. Мовна варіативність (поєднання літературної мови з жаргоном) виконує функцію деконструкції ієрархій і водночас відтворює соціальну стратифікацію пострадянського суспільства. У Н. Сняданко подібні процеси проявляються через іронічну гру з мовними регістрами та культурними кодами. Постсоціалістична травма у цих текстах не репрезентується як героїчний чи катастрофічний наратив, а радше як повсякденний досвід нестабільності, розгубленості та пошуку ідентичності. Саме тому ключовою стає категорія «інтимного як політичного»: приватні історії (перше кохання, тілесний досвід, конфлікти в родині) набувають значення соціальних маркерів епохи. Естетично тексти демонструють поєднання постмодерної іронії та метамодерної чутливості. Іронія, сарказм і самоіронія виконують функцію дистанціювання від травматичного досвіду, тоді як щирість, емоційна відкритість і прагнення до автентичності вказують на метамодерний зсув – рух між скепсисом і вірою, між деконструкцією і новою щирістю. Автобіографічний наратив у прозових текстах Н. Сняданко та В. Кульвінської постає як ключовий інструмент деколонізації жіночого суб'єкта в постсоціалістичному контексті. Через репрезентацію тілесності, інтимності, мовної гетерогенності та травматичного досвіду відбувається не лише переосмислення минулого, а й формування нових моделей суб'єктності. У цьому сенсі жіноча проза цих авторок може бути прочитана як простір переходу від об'єкта ідеології до агента саморефлексії, що відкриває перспективи для подальших порівняльних досліджень у межах українсько-литовського культурного діалогу.

Тетяна ФЕДЧИШИНА

КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПАРАЛЕЛІ В РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ: ВІД ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ

У статті здійснено порівняльний аналіз розвитку дошкільної освіти України та Литви крізь призму сучасних історико-педагогічних досліджень і європейських освітніх трансформацій. Особливу увагу зосереджено на переосмисленні традиційних підходів до виховання дітей раннього та дошкільного віку в контексті новітніх наукових парадигм, зокрема дитиноцентрованого, компетентнісного та інклюзивного підходів. Проаналізовано вплив історико-культурної спадщини, мовної політики та освітніх реформ на становлення національних моделей дошкільної освіти в обох країнах. Висвітлено сучасні тенденції, зокрема інтеграцію принципів сталого розвитку, цифровізацію освітнього середовища, розвиток емоційного інтелекту дітей, а також активне впровадження міжкультурної освіти як відповіді на глобалізаційні виклики. Окремо розглянуто роль європейського освітнього простору у модернізації дошкільної освіти України та Литви, включаючи адаптацію міжнародних стандартів якості, педагогічних інновацій і практик партнерської взаємодії між закладами освіти та родинами. Наголошено на важливості міждисциплінарного підходу та академічної мобільності як чинників взаємозбагачення педагогічного досвіду. Результати дослідження можуть бути використані у підготовці майбутніх вихователів, удосконаленні освітніх програм і розвитку міжнародної співпраці за спеціальністю Дошкільна.

Тетяна ГЕТЦ
Потсдамський університет, Німеччина

ФУНЕРАЛЬНІ ПРОПОВІДІ ВІЛЕНСЬКИХ ПРОПОВІДНИКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ТВОРЧОСТІ АНТОНІЯ РАДИВИЛОВСЬКОГО

Фунеральні проповіді відомих віленських ораторів першої половини XVII ст. – Якуба Ольшевського та Анджея Шенфліссюса – у гомілетичному спадкові Антонія Радивиловського стали моделями для наслідування, а також джерелом запозичення як риторичних прийомів, підходів до тлумачення геральдичної символіки, так і апробованих текстових фрагментів. Більше того, авторитетні зразки надгробних промов представників віленської гомілетичної школи вплинули на розвиток теорії фунерального письменства; на них почали орієнтуватися професори риторики, які викладали в Києво-Могилянському колегіумі. Київські курси риторики пропонували для наслідування або відтворення фрагменти фунеральних проповідей, присвячених королеві Констанції та королю Сигізмунду III Вазі.

Marina ČISTIÁKOVÁ
Lietuvių kalbos institutas

ŠVENTŪJŲ KOZMO IR DAMIJONO PROLOGINIŲ GYVENIMŲ VERSIJOS BAŽNYTINĖ SLAVŲ IR RUSĖNŲ KALBOMIS

Pranešime analizuojami prologiniai šventųjų Kozmo ir Damijono iš Mažosios Azijos gyvenimai. Šie gydytojai broliai ir stebukladariai Stačiatikių Bažnyčioje minimi lapkričio 1 dieną. Dėmesys skiriamas ankstyviausiai trumpojo gyvenimo versijai, užfiksuotai seniausiame Prologo vertime, sukurtame ne vėliau kaip XII a. pradžioje. Kai kuriuose šį vertimą išsaugojusiuose rankraščiuose gyvenimas pateikiamas kartu su 8-ojo tono troparionu. Taip pat aptariamos dar dvi prologinės šventųjų gyvenimo versijos, papildytos eilėrašciais ir siejamos su bulgariškuoju bei serbiškuoju Eiliuotojo Prologo vertimais, atsiradusiais XIV a. pietų slavų kultūrinėje aplinkoje. Atskiras dėmesys skiriamas Abiejų Tautų Respublikos teritorijoje susiformavusioms trimis naujoms Kozmo ir Damijono gyvenimo redakcijoms. Muziejinė redakcija remiasi 1609 m. Kijeve išspausdintu Antologionu, o Rimuotoji redakcija, perėmusi tą patį

tekstinį pagrindą, buvo redaguota ir papildyta dviem eilėrašciais – kūrinio pradžioje ir pabaigoje. Galiausiai nagrinėjamas išplėstinės redakcijos rankraštis, parengtas ukrainiečių raštininkų, kuriame integruotas menėjinis gyvenimas, išverstas į rusėnų kalbą ir pritaikytas Abiejų Tautų Respublikos skaitytojų auditorijai.

Руслана ПОТАПЕНКО

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

РОЛЬ РЕЛІГІЇ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА ЛИТОВЦІВ

Релігія завжди відіграла важливу роль у формуванні української та литовської національної ідентичності. Вона стала не лише духовним, а й ключовим цивілізаційним чинником культурного та політичного розвитку суспільства. Основою релігійної ідентичності українців та литовців є християнство, однак історично склалося так, що серед литовців домінує католицизм, тоді як серед українців – православ'я. Після хрещення Київської Русі у 988 р. та Литви у 1387 р. церква і релігія поступово перетворилася на важливий елемент консолідації суспільства. Адже саме, церковна інституція сприяла поширенню освіти, писемності, розвитку культурних маркерів та зміцненню зв'язків з європейським світом. Роль релігії у колоніальний період історії була неоднозначною. Так, у часи Російської імперії католицька церква допомагала литовцям зберігати мову, традиції та національну самосвідомість, виступаючи осередком опору русифікації. В той час як в Україні православна церква була підпорядкована державі й духовні функції поєднувала з політичним впливом. З одного боку, церква, це інструмент денационалізації та русифікації. З іншого – важливий сегментом збереження національної культури. У радянський період релігія вважалася «пережитком минулого», тому СРСР в Литві та Україні проводив політику атеїзму. Проте в Україні релігія в значній мірі залежала від загальносоюзної стратегії та репресивних механізмів впливу. А в Литві церква стала центром духовного супротиву режиму та національної ідентичності. Після розпаду СРСР та проголошення незалежності, в обох країнах релігія виступила елементом збереження культурної спадщини та традицій,

формування національної єдності й історичної пам'яті. Хоча, сучасне суспільство стає більш секуляризованим, але в умовах російсько-української війни воно розуміє значення впливу релігійного фактору на процес дистанціювання від російської ідентичності.

Наталія КУЗЬМЕНКО

Сумський національний аграрний університет

СУМЩИНА – ЛИТВА: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Влітку 2019 р. громадською організацією «Центр європейської інтеграції Слобожанщини», яка є одним з переможців конкурсу у Литовській республіці і отримала фінансування та підтримку Міністерства молоді та спорту України було реалізовано проєкт «Культурна спадщина як основа розвитку сталих дружніх україно-литовських відносин». Основними напрямками проєкту визначені: історія та традиції, міжкультурний діалог, обмін досвідом, патріотичне виховання молоді, інтелектуальний розвиток. Ініціатором проєкту виступила міська рада Тростянця (Сумська область) та громадські активісти, що створюють у селі Зарічному (історична назва-Боголюбове) туристичний кластер. Місце обране не випадково: в околицях села понад 600 років тому, в 1399 р., відбулася одна з найбільш масштабних битв епохи Середньовіччя – битва на річці Ворскла. Литовський князь Вітовт на чолі об'єднаного литовсько-руського війська зазнав поразки від Золотої Орди. У рамках реалізації проєкту делегація Тростянецької громади у серпні 2019 р. відвідала з робочим візитом місто Тракай Литовської республіки. Серед пам'яток міста – збудований в XIV–XVII ст. комплекс замкових споруд, розташований на острові та півострові. Тракай був одним з головних центрів Великого князівства Литовського, давньою столицею Литви. Під час перебування у Литві делегацію з Тростянця цікавили питання збереження культурної спадщини та її використання з метою розвитку туристичного потенціалу регіону. Програма візиту передбачала вивчення досвіду роботи міської ради м. Тракай, залучення молоді до співпраці в різних напрямках, розвиток туристичної сфери, реформування освіти, закладів культури та медицини. Тростянчани презентували

і власний досвід. У Тростянці знаходиться унікальна архітектурна пам'ятка, побудована 1749 р. родиною Надаржинських, яким у той час належало місто – «Круглий двір». Це найдавніша громадська споруда Північно-східної частини України, що збереглася до нашого часу і немає аналогів в українській архітектурі середини XVIII ст. Садиба-манеж «Круглий двір» поєднує в собі неоготику та стиль українського бароко, тут відбувалися театральні та циркові вистави. Після реставрації на початку 2000-х рр. «Круглий двір» набув значення одного з осередків культурного життя регіону: влаштовуються історичні реконструкції, зокрема, фестиваль «Стара фортеця», проходять музичні фестивалі «СХІД-РОК». 2019 р. у Сум з'явився ще один побратим – литовське місто Мажейкяй. Це восьме за величиною в Тельшяйському повіті Литовської республіки, адміністративний центр Мажейкяйського району. Вважається, що назва Мажейкяй вперше згадується в XIII ст. Місто почало швидко розвиватися з 1869 р.; коли була збудована залізниця сполученням Лібау (Лієпая) – Ромни (Сумська область). 1919 р. Мажейкяй став повітовим центром. В місті розташована штаб-квартира однієї з найбільших компаній Литви – нафтопереробний завод «ORLEN Lietuva», а також один з найбільших культурних центрів Литви. Після початку широкомасштабного вторгнення Росії до України до Сум надійшли гуманітарні вантажі від муніципалітетів міста Мажейкяй. Крім того, було організовано передачу міст-побратиму транспортних засобів та медичних препаратів. Отже, історичне минуле, культурна спадщина та випробування воєнного часу зміцнюють взаєморозуміння та посилюють прагнення сусідніх європейських держав до співробітництва та спільного майбутнього.

Світлана НАСАКІНА

Одеський державний аграрний університет

СЕМІОТИЧНИЙ ПРОСТІР ГОТЕЛЬНОЇ НОМІНАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕРГОНІМІКОНУ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ

Сучасний міський простір є складною семіотичною системою, де особливе місце посідає ергонімікон – сукупність назв ділових об'єктів, зокрема підприємств готельно-ресторанної сфери.

Глобалізаційні процеси зумовили зміну парадигми номінації. Сьогодні назва готелю перетворилася на складний семіотичний конструкт, що ретранслює ціннісні орієнтири власника та споживача, маркуючи їхню соціальну та культурну ідентичність. Дослідженням назв об'єктів людської діяльності в Україні почали займатися ще в 70-ті роки минулого століття. Проблеми виникнення та функціонування ергонімів в ономастиці присвячено численні праці О. Ю. Карпенко, М. М. Торчинського, тощо. Велику кількість дисертаційних робіт присвячено вивченню ареальної ергоніміки. Об'єктом дослідження є литовський та український ергонімікон, що включає назви об'єктів готельного бізнесу. Актуальність порівняльного аналізу назв готелів України та Литви зумовлена спільним європейським вектором розвитку обох країн за умови збереження унікальних лінгвокультурних кодів у процесі брендування територій. Порівняння назв готелів у Литві та Україні демонструє різні культурні та маркетингові стратегії брендування. У Литві переважають міжнародні мережі (Hilton, Radisson, Marriott), а також дизайнерські концепти з акцентом на мистецтво й стиль (Artagonist, Monist Palanga). Це відображає орієнтацію на бізнес-туризм і глобальну інтеграцію. В Україні ж назви готелів частіше апелюють до історії та етнічних мотивів (Citadel Inn, Етно-готель «Історія»), природних асоціацій (Хижина SPA, Коруна) та футуристичних образів (Monotel, IQ Hotel). Таким чином, литовські готелі позиціонуються як частина міжнародного культурно-ділового простору, тоді як українські створюють унікальну локальну ідентичність, поєднуючи традиційність із сучасними тенденціями.

Віра СВИРИДЮК

Київський національний лінгвістичний університет

РОЗВИТОК ДИСКУРСИВНО-КОМПЕНСАТОРНОЇ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРАНТІВ У ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Розглядається проблема формування мовно-культурних навичок майбутніх викладачів у межах лінгвокультурного та комунікативно-діяльнісного підходів. Акцентовано увагу на нерозривному зв'язку

дискурсу та культурно-обумовленої поведінки комунікантів. Обґрунтовано доцільність впровадження категорії «культурної граматики» Е. Холла в освітній процес, зокрема через урахування виміру контекстуальності комунікації. Спираючись на концепцію В. Манакіна, автор характеризує українську культуру як «проміжний» тип, що поєднує вербальну точність із вагомим значенням невербальних деталей та емоційності. Доведено, що зміст дискурсивно-компенсаторної компетентності має включати елементи національних культур, що реалізується через порівняльний аналіз культурно-специфічних характеристик мов у процесі мисленнево-мовленнєвої діяльності суб'єктів навчання. Автором проаналізовано лінгвокультурні константи (за Ф. Бацевичем та В. Манакіним), що визначають ставлення етносу до спілкування та буття. Особливу увагу приділено специфіці української культури як «середнього» (проміжного) типу, що поєднує риси високо- та низькоконтекстуальних культур і потребує глибокого пізнання культурних текстів для адекватного розуміння світобачення нації. Доведено, що викладач як носій культури має не лише розкривати історико-культурний контекст українського суспільства, а й стимулювати магістрантів до звернення до народної творчості, формуючи ціннісне ставлення до власної ідентичності та представників інших етноспільнот. Визначено, що особистісний компонент у суб'єкт-суб'єктній взаємодії забезпечує реалізацію національного та духовного вимірів міжкультурної комунікації в процесі опанування іншомовним мовленням. Досліджено механізми формування мовно-культурних навичок магістрантів у контексті лінгвокультурного та комунікативно-діяльнісного підходів. Акцентовано увагу на концепції етнокультурної компетентності О. Селіванової, яка розглядається у співвідношенні перетину з комунікативною та є базисом для розвитку міжкультурної комунікації. Обґрунтовано, що етнокультурна та культурно-мовна складові є невід'ємними компонентами лінгвосціологічної компетентності, оскільки забезпечують здатність розпізнавати в мовних одиницях ціннісні орієнтири та історичний досвід нації.

Анжела ГОРДЕЄВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**TEACHING ENGLISH TO FUTURE PSYCHOLOGISTS
THROUGH UKRAINIAN–LITHUANIAN LINGUISTIC
AND CULTURAL PARALLELS**

Teaching English to future psychologists in higher education requires more than the development of language skills alone. It also involves introducing students to culturally shaped ways of thinking, interpreting professional concepts, and participating in academic communication. In this respect, Ukrainian–Lithuanian linguistic and cultural parallels can be used as a productive basis for professionally oriented English language teaching. The proposed presentation focuses on the experience of teaching English to psychology students through the comparison of Ukrainian and Lithuanian academic, linguistic, and cultural contexts. Special attention is paid to the use of authentic psychology-related texts, academic vocabulary, rhetorical structures, and culturally marked ways of expressing emotions, behaviour, interpersonal relations, and professional reasoning. Such material allows students to see how professional meanings are formed and communicated in different educational and cultural traditions. In classroom practice, students complete comparative tasks that involve analysing academic and professional texts, identifying similarities and differences in terminology, discourse organisation, and presentation of psychological concepts, as well as discussing culturally specific patterns of explanation and interpretation. This approach helps students improve their English language competence, develop academic literacy and critical thinking, and strengthen their intercultural awareness. The topic is also relevant in the context of Ukrainian–Lithuanian academic dialogue and cooperation, particularly with regard to the exchange of teaching practices, comparative educational initiatives, and the search for new approaches to English language teaching in higher education.

**ЕТНОРЕЛІГІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ЛИТОВСЬКОЇ «ROMUVA»
З УКРАЇНСЬКИМ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ РУХОМ (1991–2026)**

Етнорелігійні рухи в країнах Балтії – помітне явище етнокультурного відродження європейців. На початку 90-х рр. Литва взяла на себе функції міжнародного центру з відродження рідновірських рухів у Європі. Завдяки організаційним зусиллям керівника «Romuva» етнолога Й. Трінкунаса (1939–2014) в 1998 р. було створено міжнародну громадську організацію World Congress of Ethnic Religions (у 2010 перейменовано на European Congress of Ethnic Religions, аббревіатура ECER). Засновником руху відродження литовської етнорелігії був філософ-містик, драматург В. Стороста, Відунас (1868–1953). Його твори стали духовним поштовхом до сучасного відродження литовцями віри предків, що радянською владою переслідувалося як «прояви націоналізму». Нині традиційна конфесія рідної віри в Литві визнана офіційно. Й. Трінкунас заснував етнографічне товариство «Ромува» при Вільнюському університеті. На початку 90-х він відвідав Україну, де познайомився з близьким рухом відновлення рідної віри, побував на Старокиївській горі, взяв участь у святкових обрядах Київської громади. У 2013 р. Й. Трінкунас нагороджений орденом Великого князя Литовського Гедиміна за указом президента Литви Д. Грибаускайте як «активний організатор антирадянської агітації та регіональних досліджень, розповсюджувач підпільної релігійної та національної літератури». Основоположними принципами «Ромуви» є святість природи, рідної землі, повага до предківських традицій, рідної мови. Це те спільне, що об'єднує однодумців Литви й України. З 1998 р. Україна є членом WCER (ECER). Конференції відбувалися в Литві, Латвії, Індії, Італії, Греції, Чехії та ін. Участь українських традиційних громад та науковців у роботі міжнародних конференцій ECER, обмін публікаціями та досвідом має важливе значення у формуванні позитивного іміджу України в Європі та світі.

Олена МОРГУН
Криворізький національний університет

ІСТОРИЧНІ ТА МОВНО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКОГО ДИСКУРСИВНОГО ПРОСТОРУ

Висвітлюються особливості формування українсько-литовського дискурсивного простору в історичному та соціокультурному контекстах. Проаналізовано спільність історичного розвитку України та Литви, зокрема в період Великого князівства Литовського, а також його вплив на становлення національної ідентичності обох народів. Про плідний і взаємно збагачувальний характер литовсько-українських взаємин свідчать, зокрема, значні українські запозичення в сучасній литовській мові, більшість із яких сформувалися саме в цю добу. Особливу увагу приділено ролі цього державного утворення як політичного та культурного середовища, у межах якого відбувалося взаємопроникнення мовних, правових і культурних традицій. Литовсько-українська етнічна та мовна взаємодія тривала впродовж кількох століть, що зумовило глибокі процеси взаємовпливу. Водночас запозичення з балтійських мов, насамперед литовської, посідають важливе місце й в українській мові, формуючи один із виразних пластів її лексичної системи та світоглядних уявлень. Завважено роль мовно-культурних взаємозв'язків у формуванні взаємного позитивного образу та традиції безконфліктного співіснування, що стало підґрунтям для тривалого історичного діалогу між народами. Розглянуто специфіку функціонування дискурсивних практик, які відображають спільні цінності, історичну пам'ять і культурні орієнтири України та Литви. Окреслено значення історичної пам'яті та культурної спадщини як основи сучасного українсько-литовського партнерства, зокрема у контексті політичної взаємодії, європейської інтеграції та розвитку міжкультурної комунікації.

Людмила РОЖКОВА

Сумський національний аграрний університет

**СОЛІДАРНІСТЬ І ВЗАЄМОПІДТРИМКА:
УКРАЇНЦІ ТА ЛИТОВЦІ В ТАБОРАХ ГУЛАГУ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПОГАДІВ)**

У радянських таборах примусової праці (ГУЛАГ) після Другої Світової війни українці та балтійці мали кількісну перевагу над іншими в'язнями. «Найбільше в таборі було українців, росіян, з Прибалтики найбільше було литовців, латишів, менше естонців». (Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти: монографія. – Львів, 2020. С. 118). Значну частку (до третини усіх ув'язнених) становили жінки. У мемуарах українки особливо прихильно згадують представниць балтійських націй, з якими відчували не стільки етнічну, скільки політичну спорідненість: «До нас, українок тягнулися жінки різних національностей, зокрема, дівчата з Прибалтики..., які вважали себе дуже близькими з нами за духом у боротьбі за волю свого народу»; «Литовки й латишки дуже дружні були. Їм слали багатші посилки, ніж українкам. Завжди ділилися з нами». (Кісь О. Українки в ГУЛАГу... С. 119). Десятки тисяч балтійців, серед них тисячі дітей, було депортовано на Схід. «Завезли нас в Іркутську область ... Там було місцеве населення: росіяни, буряти і один барак литовців. Бо литовців туди везли ще в 1947–1948 рр., їх називали «лісові брати» «...Коли нас привезли, то в бараках не було нічого, тільки стіни з дерева і зверху просто накидані дошки, ні підлоги, нічого. Дали сокири, ліс – поряд. Коли нас привезли, прийшов комендант, побачив той напіврозвалений барак, пічки не було, а то зима, і сказав, щоб тих двох з маленькими дітьми перевести до литовців. І як би не литовці ми дві не вижили б». (Загоровська Л. Таборіві діти. Львів, 2024. С. 53–54). Представники різних націй серед в'язнів вирізнялися особливостями характеру. У балтійців була «міцна організація, але без добре розвинутої ієрархії». Українці, у більшості своїй – колишні учасники повстанського руху, «були дуже добре організовані», їхні лідери до ув'язнення були командирами повстанських загонів, усі добре одне одного знали...» (Епллбом Енн Історія ГУЛАГу. К., 2006. С. 377). У Норильському повстанні (Горлаг, травень–серпень 1953 р.), Воркутинському (Річлаг, липень–серпень 1953 р.), Кенгірському (Степлаг, травень–червень 1954 р.) українці та балтійці

виявили найбільшу активність і заплатили високу ціну за свій спротив. (Рислаккі Юкка. Воркута! Повстання у виправно-трудовому таборі)/ Переклад з фінської Ю. Зуба. Львів, 2015. 370 с.; Порендовський В. І. У кігтях СТЕПЛАГУ (Кенгір 1949–1954). Спогади. 2005. 272 с.

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

Лозаннський університет

**ГІПОТЕТИЧНІ УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ
ТА ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ
НА ПРИКЛАДІ ЕМІГРАЦІЇ В ЛОЗАННІ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. (НА ПРИКЛАДІ АРХІВНИХ
ДЖЕРЕЛ КАНТОНАЛЬНОЇ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ ЛОЗАННИ)**

У дослідженні пропонується систематизація та аналіз друкованих і рукописних джерел сьогодні зачинених на невизначений термін архівів і фондів Кантональної та Університетської Бібліотеки Лозанни (період другої половини XIX – перша половина XX ст.). Досліджується добірка текстів, які належали українським та іншим емігрантам (до Першої світової війни). Розглядається соціальний, біографічний, психологічний профіль читачів. Виокремлюються постаті донаторів, реципієнтів (читачів), передавачів літератури. Акцентується увага на гіпотетичних нащадках шляхетських та інших родів Великого Князівства Литовського і Речі Посполитої, здійснюється спроба генеалогічного аналізу. Звертається увага на етимологію прізвищ. Розглядається вибір літератури в читачів-емігрантів другої половини XIX – початку XX ст. Також аналізуються статті Михайла Драгоманова, опубліковані у Швейцарії та присвячені життю та проблемам національного самовизначення в народів різних сучасних йому імперій. Дослідження здійснюється також у форматі наукової та культурної діяльності Лозаннського університету, у тому числі зарубіжних зв'язків, декламованої поезії литовською мовою, представників правозахисної діяльності XX ст. та ін. Робота має перспективу продовження з огляду на необхідність глибше дослідити зв'язки матеріальної культури, літературні контакти, історичні передумови.

**ЛИТОВСЬКИЙ СЛІД НА ЗАКАРПАТТІ:
ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ТА ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ПОСТАТІ ФЕДОРА КОРЯТОВИЧА**

Князь Федір Корятович (Коріятович) (бл. 1331–1414) є однією з найбільш знакових історичних постатей, що пов'язують Україну та Литву. Представник династії Гедиміновичів, він став уособленням європейського вектора розвитку Закарпаття, інтегрувавши регіон у політико-культурний простір тогочасної Центральної Європи. Переселення князя на Закарпаття у 1390-х рр. після конфлікту з великим князем Вітовтом стало початком нової епохи для регіону. Федір Корятович приніс із собою досвід державотворення литовсько-руського зразка. Головним матеріальним свідченням його діяльності є розбудова замку «Паланок» у Мукачеві, який за його правління перетворився на потужну кам'яну фортецю. Князь не лише зміцнив обороноздатність краю, а й сприяв його економічному та адміністративному розвитку. Діяльність Корятовича мала значний вплив на духовно-релігійний та культурний розвиток Закарпаття. Заснування (або, за іншою версією, значне розширення) Свято-Миколаївського монастиря на Чернечій горі зробило Мукачево духовним центром краю. Його постать міфологізувалася в народній пам'яті, ставши частиною нематеріальної культурної спадщини. Легенди про князя та його боротьбу за добробут краю досі є важливою складовою локальної ідентичності закарпатців. Сьогодні «литовський слід» Корятовича є потужним інструментом для розвитку міжнародного туризму. Замок «Паланок» виступає не лише музейним об'єктом, а й майданчиком для культурної дипломатії. Актуальним є включення Мукачева до загальноєвропейських туристичних маршрутів, зокрема «Шляху Гедиміновичів». Це сприятиме залученню литовських туристів, для яких постать князя є «містком» до розуміння спільної історії. Федір Корятович – це не просто історична постать, а культурний код, що пов'язує Україну з Литвою та ширшою європейською спільнотою. Його матеріальна та духовна спадщина на Закарпатті є багатогранною. Актуалізація цієї постаті в науковому та туристичному просторі дає змогу не лише реконструювати історію, а й створювати сучасні проекти, що працюють на позитивний імідж обох держав.

Володимир АБАШНІК
Харківський національний медичний університет

**ЕЛЛІНІСТ ТА ПЕДАГОГ АЛЬФОНС ВАЛІЦЬКИЙ
(1806/1808–1858): ЛИТОВСЬКИЙ НАУКОВЕЦЬ
МІЖ ВІЛЬНЮСОМ ТА ХАРКОВОМ**

У центрі уваги доповіді творчий шлях та викладання професора Альфонса Валіцького (Alfons Walicki) в Харківському університеті в 1835–1858 рр. Він народився 19 жовтня 1808 р. (за іншими даними 1806 р.) у родовому маєтку Сухий Бір (зараз район Швянчоніс, Švenčionys) у багатодітній родині Йозефа та Урсули Валіцьких, початкову освіту отримав у Вільнюсі, після чого навчався у місцевому університеті, який закінчив у 1826 р. В 1828–1833 рр. Альфонс Валіцький пройшов курс навчання в Педагогічному інституті в Дерпті (сьогодні Тарту, Естонія). В 1832 р. він оприлюднив латинську дисертацію «De Cornelio Nepote», тобто «Про Корнелія Непота», яку успішно захистив та отримав 13 березня 1833 р. науковий ступінь доктора філософії. На титульній сторінці цієї дисертації він називає себе «Альфонс Валіцький, литовець» (Alphonsus Walicki, Lithuanus). В 1833–1835 рр. Валіцький пройшов дворічне стажування в Берлінському університеті, де відвідував не лише лекції з античної класики, але також з філософії у відомих професорів-гегельянців (Гото, Мішле, Ганс). Після повернення з Берліну Альфонс Валіцький був призначений 7 серпня 1835 р. спочатку викладачем, а з 8 травня 1837 р. ординарним професором грецької літератури та старожитностей Харківського університету, де пропрацював до своїх останніх днів. За ці роки литовський професор зробив великий внесок у розвиток харківської та української елліністики, а також філософії, оскільки він ще читав лекції за працями Платона, Аристотеля та ін. Крім цього Валіцький викладав педагогіку та дидактику для студентів Педагогічного інституту при Харківському університеті. Також литовський вчений був керівником університетського міністерства-кабінету, займав посаду декана 1-го відділення Філософського факультету, а в 1842 р. виконував обов'язки ректора Харківського університету.

Зінаїда КОСИЦЬКА

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М. Т. Рильського НАН України

ВИТИНАНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНИЦІ НАТИ ДІДЕНКО НА ТЕМУ ВІЙНИ: УКРАЇНА – ЛИТВА (2022–2026)

У статті розглянуто витинанки київської майстрині Нати Діденко, яка після широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 р. проживає і продовжує творити в литовському місті Паланга. З цього часу тема війни виразно домінує в її роботах, у подальшому виникають серії: «Воєнний альбом» (2022), «Відродження» (2023), «Зв'язки» (2024). Також художниця вирізує твори до державних свят України, зокрема до Дня незалежності – «Вогняний Тризуб», «Тризуб завітчаний» (обидві 2023). Її авторський твір «Тризуб. Воля» (2024) зберігається нині в колекції Національного Музею Литви. Витинанку «І я тебе обійму» (2023) майстриня присвятила річниці загибелі близького приятеля, старшого лейтенанта Дениса Дзюбановського (1975–2022, позивний Клюв), вбитого біля села Кліщіївка Донецької області. Художня мова Нати Діденко споріднює її роботи з паперу із зображеннями двоколірної графіки. Вони стають візуалізованими посланнями світу, що розповідають про життя серед воєнних злочинів російських військ, про боротьбу українців за право на життя.

Вікторія МАЦУКА

Маріупольський державний університет

ВОЄННІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: УРОКИ ДЛЯ ЛИТВИ ТА ЄС

У статті здійснено порівняльний аналіз розвитку дошкільної освіти України та Литви крізь призму сучасних історико-педагогічних досліджень і європейських освітніх трансформацій. Особливу увагу зосереджено на переосмисленні традиційних підходів до виховання дітей раннього та дошкільного віку в контексті новітніх наукових парадигм, зокрема дитино-центрованого, компетентнісного та інклюзивного підходів. Воєнні

події в Україні радикально змінили умови функціонування туристичної галузі, однак водночас стали поштовхом до її глибокої трансформації. Попри втрати інфраструктури, скорочення міжнародних потоків і високі ризики, туризм в Україні продемонстрував здатність до швидкої адаптації, пошуку нових форматів роботи та впровадження інноваційних рішень. Саме тому український досвід є цінним для Литви та країн Європейського Союзу в контексті розвитку кризостійкого туризму. Яскравими прикладами адаптації стали регіональні кейси. Львівщина перетворилася на центр культурного, гастрономічного та подієвого внутрішнього туризму, запропонувавши нові маршрути, фестивалі локальної кухні та безпечні екскурсійні програми. Закарпаття зміцнило позиції як територія оздоровчого, природного й сімейного відпочинку, активно використовуючи бренд екологічного туризму та рекреаційних ресурсів Карпат. Київ, попри складні умови, розвинув цифрові туристичні формати: віртуальні тури музеями, онлайн-екскурсії історичними місцями, мобільні додатки для гостей міста. Значної популярності набув і волонтерський туризм, коли подорожі поєднувалися з підтримкою громад та локального бізнесу. Новим явищем став меморіальний туризм, пов'язаний із місцями сучасної історичної пам'яті – Бучею, Ірпенем, Гостомелем. Для Литви та держав ЄС ці кейси демонструють необхідність розвитку внутрішнього туризму як антикризового ресурсу, активного впровадження цифрових технологій, швидкого перепрофілювання туристичних продуктів та посилення ролі місцевих громад у просуванні територій. Український досвід також доводить важливість поєднання безпеки, емоційної цінності подорожей і сучасного маркетингу. Отже, війна стала не лише викликом, а й фактором оновлення туристичної сфери України. Сформовані інноваційні практики можуть стати корисною моделлю для побудови стійкого туризму майбутнього в Литві та Європейському Союзі.

ВОЄННИЙ ТУРИЗМ І КУЛЬТУРА ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД ЧЕРНІГІВЩИНИ

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну у 2022 р. поставило перед українським суспільством нові виклики у сфері меморіалізації, культури пам'яті та трансформації туристичного простору. Чернігівщина – один із перших регіонів України, що зазнав окупації та активних бойових дій у лютому-квітні 2022 р., – набуває особливого значення як простір формування нових практик воєнного та меморіального туризму в умовах триваючої війни. У доповіді розглядається регіональний досвід Чернігівщини крізь призму сучасних підходів до осмислення травматичної спадщини, збереження колективної пам'яті та розвитку меморіального туризму. Особлива увага приділяється локальним ініціативам громад, спрямованим на фіксацію воєнного досвіду, переосмислення зруйнованих об'єктів як місць пам'яті та формування нових меморіальних практик у публічному просторі. На основі польових усноїсторичних досліджень, проведених у громадах Чернігівщини у 2022–2025 рр., аналізуються способи репрезентації досвіду війни у локальних наративах, механізми формування локальних практик пам'яті, а також потенціал меморіального туризму для відновлення регіональної ідентичності, посилення громадянської свідомості та культурної стійкості. У ширшому контексті порушуються окремі українсько-литовські паралелі у сфері туризму пам'яті та осмислення складної історичної спадщини. Зокрема, увага звертається на досвід Литви у створенні меморіальних просторів і туристичних об'єктів, пов'язаних із травматичними сторінками минулого, що може слугувати важливим орієнтиром для сучасної України. Доповідь акцентує увагу на значенні воєнного та меморіального туризму не лише як форми репрезентації трагічних подій, а й як інструменту суспільного діалогу, збереження історичної пам'яті та культурного відновлення в умовах війни.

Богдан СЕМЕНІЙ

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

БОГДАН СТУПКА І ЛИТВА: ДО ІСТОРІЇ ТВОРЧОЇ СПІВПРАЦІ

Один з найталановитіших акторів, метр українського кіно, який підкорив серця мільйонів теле- та театральних глядачів, Богдан Ступка заявив світу про український кінематограф та за життя отримав чимало міжнародних нагород. Він зіграв у ста фільмах. У кіно дебютував у фільмі Юрія Іллєнко «Білий птах з чорною відзнакою» (1970). У списку ролей Богдана Ступки багато історичних постатей: гетьмани Іван Брюховецький «Чорна рада» (2000), Іван Мазепа «Молитва за гетьмана Мазепу» (2002), Богдан Хмельницький «Вогнем і мечем» (1999), а також Чингісхан «Тасмниця Чингісхана» (2002) та багато інших. На його рахунку понад 100 театральних ролей. Богдан Сильвестрович завжди викладався на повну, люди йшли в театр спеціально для того, щоб подивитися на гру цього видатного актора. Богдан Ступка мав міцні творчі зв'язки з Литвою, зокрема через співпрацю з видатними литовськими режисерами, такими як Еймунтас Някрошюс (вистава «Цар Едіп» та інші). Його акторська майстерність високо цінувалася в країнах Балтії, а сам він неодноразово брав участь у міжнародних театральних фестивалях, зміцнюючи культурний діалог. Зв'язок видатного українського актора Богдана Ступки з Литвою проявлявся через творчу співпрацю в кіно та театральні гастролі. Найбільш значущим аспектом є його участь у литовських кінопроєктах та дружба з відомими литовськими митцями. Богдан Ступка підтримував тісні творчі та особисті зв'язки з легендами литовського кіно та театру, зокрема з Юозасом Будрайтісом та Регімантасом Адомайтісом. Їх часто називали «обличчями радянського інтелектуального кіно», які пізніше стали символами національних культур своїх країн. Богдан Ступка неодноразово підкреслював близькість української та литовської культур, а литовська критика та глядачі вважали його актором світового рівня, чия гра була зрозумілою без перекладу. У Литві його пам'ятають як одного з найбільших майстрів психологічної школи акторської майстерності.

Андрій ПАНЬКІВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МУРАЛИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТА: ДОСВІД КИЄВА ТА ВІЛЬНЮСА

У сучасному урбаністичному дискурсі публічне мистецтво дедалі частіше розглядається як стратегічний інструмент формування образу міста та підвищення його туристичної привабливості. Мурали – великоформатні санкціоновані стінописи виступають особливою формою «креативного плейсмейкінгу», здатною трансформувати міський простір, маркувати ідентичність локацій та генерувати нові туристичні маршрути. Метою дослідження є порівняльний аналіз практик використання муралів як інструменту туристичного промоціонування на прикладі двох постсоціалістичних столиць – Києва та Вільнюса. Обидва міста пройшли схожий шлях постколоніального переосмислення публічного простору, однак обрали відмінні стратегії інтеграції вуличного мистецтва у туристичну інфраструктуру. У Києві формування муральної культури пов'язане з фестивальною активністю 2010–2016 рр. та різким переломом після 2022 р., коли мурали набули меморіального та резистентного характеру, ставши унікальним культурно-туристичним феноменом. У Вільнюсі розвиток муральної сцени відбувався через фестиваль вуличного мистецтва та формування цілісного туристичного продукту: від постіндустріального кварталу Науямістіс із галереєю Open Gallery до богемного Ужупісе як символу творчої свободи. Методологічно дослідження спирається на підходи креативного плейсмейкінгу, теорію сіті-брендингу та концепцію публічного мистецтва як туристичної атракції. Результати порівняльного аналізу засвідчують, що ефективність муралів як туристичного інструменту залежить не лише від художньої якості об'єктів, а й від їхньої інституційної підтримки, наративної зв'язності та інтеграції у маршрутну інфраструктуру міста.

Gabija ŠEVCOVAITĖ
Vytauto Didžiojo universitetas

LENKŲ MENO KOLEKTYVŲ LIETUVOJE KONTAKTAI SU UKRAINA (1944–1990)

Šiame pranešime analizuojami lenkų meno ansamblių kontaktai su Ukraina Lietuvos Sovietų Socialistinės Respublikos laikotarpiu, siekiant atskleisti jų reikšmę kultūriniam ryšiams, lenkų tapatybės palaikymui ir bendruomeninei saviraiškai sovietinės sistemos sąlygomis. Daugiausia dėmesio skiriama Vilniaus lenkų dainų ir šokių meno ansamblio «Wilia» veiklai, kuri leidžia matyti, kad Ukraina buvo svarbi tarprespublikinių kultūrinių ryšių erdvė. Nuo 1962 m. ansamblis palaikė ryšius su Lvivo lenkų liaudies teatru, o vėliau dalyvavo bendruose pasirodymuose, kūrybiniuose vakaruose ir rengė menines programas. Tokie ryšiai rodo, kad kontaktai su Ukraina neapsiribojo vien oficialiais vizitais, bet sudarė galimybes palaikyti ryšius tarp skirtingose sovietinėse respublikose gyvenusių lenkų.

Ольга ХАРЛАН
Бердянський державний педагогічний університет

ТРАВМА ПІСЛЯ КАТАСТРОФИ: ДОСВІД ВИЖИВАННЯ У РОМАНАХ ТАНІ П'ЯНКОВОЇ «НІМОТКА» І АЛЬВІДАСА ШЛЯПІКАСА «МОЄ ІМ'Я – МАРИТЕ»

Крізь призму травматичного досвіду та стратегій виживання людини в умовах історичної катастрофи зроблено компаративний аналіз романів Тані П'янкової «Німотка» і Альвідаса Шляпікаса «Моє ім'я – Маріте». У центрі дослідження – репрезентація колективної й індивідуальної травми, спричиненої війною, смертю, голодом, насильством і руйнуванням традиційного життєвого укладу. В обох романах художній світ постає як простір межового існування, де людина змушена боротися не лише за фізичне виживання, а й за збереження власної ідентичності та людяності. Аналізується специфіка репрезентації травматичної пам'яті, образів страху, голоду, втрати дому та родини. У романі Альвідаса Шляпікаса домінує документально-фрагментарна модель письма,

яка відтворює досвід «вовчих дітей» післявоєнної Східної Пруссії через оптику дитячого сприйняття й руйнування особистісної ідентичності. Натомість роман П'янкової тяжіє до фольклорно-міфологічної поетики, у якій травма осмислюється через категорії провини, прокляття, тілесності та колективної пам'яті. Особливу увагу приділено жіночим образам як носіям пам'яті та досвіду виживання. В обох текстах саме жіночий досвід стає ключем до осмислення катастрофи й морального розпаду світу. Романи Тані П'янкової «Німотка» і Альвідаса Шляпікаса «Моє ім'я – Маріте» формують спільний художній дискурс травми, у якому історична катастрофа постає не лише як факт минулого, а як тривалий екзистенційний досвід, що визначає людську пам'ять, поведінку та ідентичність.

Тетяна ШЕВЧЕНКО

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВІЛЬНЮС ЯК ТОПОС ПАМ'ЯТІ: ЕСЕЇСТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ Ч. МІЛОША (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРКИ «АБЕТКА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ)

Доповідь буде присвячено топологічній рефлексії Ч. Мілоша за матеріалами його пізньої есеїстики, передусім збірки «Абетка» (в українському перекладі Н. Сняданко). Дослідження буде зроблено на матеріалі саме українського перекладу «Абетки», який має, з огляду на специфіку, певні українські акценти (перекладачка об'єднала у видання «Абетка» «Abecadło Miłosza» (1997) та «Inne abecadło» (1998)). У доповіді буде акцентовано увагу на топосі Вільнюса в інтерпретації Ч. Мілоша, нобелівського лауреата, «польського Франка», як його подекуди називають в українському дискурсі. Зокрема, з погляду маркерів самоідентифікації та пошуків власного місця в просторі крізь Вільнюс – міста дитинства, становлення ідентичності. Пропонується варіант топосу литовської столиці в інтерпретації Ч. Мілоша як множина подієвості, авторських та читацьких вражень та почуттів, нашарування символів, знаків та архетипів. В окремих випадках Вільнюс постає як гетеротопія (М. Фуко), як реалізація сакрального, площина репрезентації духовного та культурного надбання. З іншого боку,

у збірці «Абетка» Вільнюс постає і такою собі постмодерною субстанцією: вона і проникає у свідомість досвідченого митця, і стає його продовженням через спогади, настрої, співвідноситься із сучасним розумінням європейського урбаністичного простору, ініціює діалог із привнесеним у простір досвідом. Такий підхід демонструє інтеркультурну інтерпретацію урбаністичного простору з винятковою історією, зберігаючи при цьому базові принципи топології місця як соціальної та особистісної реальності. Буде зроблено висновок, що Вільнюс (Вільно) в інтерпретації Ч. Мілоша постає реальним і водночас утраченим світом – топосом, який уже не існує в тому вигляді, у якому герой-мислитель його пам'ятає. Тому важливими в есеїстиці митця постають мотиви ностальгії, реконструкції через пам'ять, спроби врятувати місто у слові.

Liudmyla HARMASH

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

**LITERATURE IN THE MIDST OF WAR:
DOCUMENTATION, SYMBOLIC STRUCTURING,
AND UKRAINIAN–LITHUANIAN MEMORY PARALLELS**

This paper examines contemporary Ukrainian wartime literature as a discursive space formed under conditions of ongoing conflict, where writing emerges without temporal distance and prior stabilization of meaning. It argues that such texts operate simultaneously as documentation of events and as symbolic structuring of experience, producing a regime in which recording and interpretation function concurrently. The analysis draws on Ukrainian texts produced after February 2022, including poetry, diaries, and prose by Serhiy Zhadan, Volodymyr Vakulenko, Oksana Maksymchuk, Svitlana Tkachenko, Andrey Kurkov, Irena Karpa, Halyna Kruk, and Kateryna Kalytko. Methodologically, the study combines discourse analysis with memory studies, particularly the distinction between communicative and cultural memory, while introducing the concept of «instant memory» as an early, unstable phase of memory formation. In this phase, texts already fix events, assign roles, and frame interpretations under conditions of epistemic uncertainty. The paper extends this framework through a comparative perspective that situates

Ukrainian wartime writing alongside Lithuanian historical and cultural memory. Particular attention is given to parallels rooted in the shared experience of imperial domination, Soviet occupation, and processes of cultural and linguistic resistance. Lithuanian memory narratives—formed around deportations, partisan resistance, and language preservation—provide a contrasting case in which retrospective stabilization has already occurred, allowing clearer insight into how symbolic structures consolidate over time. This comparison reveals convergences and divergences in narrative strategies, especially in the articulation of victimhood, agency, and collective identity.

Світлана ДЕРЕВ'ЯНКО

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

**«КОХАННЯ НА ТЛІ ІСТОРІЇ»: НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ
ЗОБРАЖЕННЯ ІНТИМНОГО ПОЧУТТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ
(О. ДОВЖЕНКО «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА») ТА ЛИТОВСЬКІЙ
(JUOZAS APUTIS «NAKTIS IR NAKTIS») ПРОЗИ**

У роботі зіставляються наративні стратегії репрезентації кохання в українській та литовській прозі другої половини 1950-х років – періоду, коли інтимне почуття почало вивільнятися з-під тиску соцреалістичних кліше. Матеріалом слугують автобіографічна повість Олександра Довженка «Зачарована Десна» (1956) та збірка оповідань литовського прозаїка Юозаса Апутиса «Ніч і ніч» (1958). Обидва твори належать до «сільської прози» – напряму, що дозволяв говорити про вічне в обхід офіційної ідеології. У Олександра Довженка любов постає як фундаментальна сила родинної пам'яті. Автор змальовує не романтичну пристрасть, а тихе впізнавання себе, це розкривається у спогадах про Десну, прадідів, материнську пісню. Наратив фрагментарний, ліричний. Юозас Апутис, якого литовські критики називають «пізнім, але дуже цілісним прозаїком», обирає психологічно заглиблену оповідь. Його герої кохають мовчки, через побут, через ставлення до землі й коней. Спільним для обох митців є те, що любов ніколи не стає самоціллю. Вона завжди – на тлі історії, війни, втрат. Її неможливо виразити декларативно, лише через паузи,

жести, природу. Це дозволяє говорити про спільні наративні стратегії в українській та литовській прозі повоєнного часу ХХ ст.

Ірина КУШНІР

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СЕЛЯНСТВА У КООРДИНАТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЛИТОВСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ІВОНІКА І ДЗІДОРЮС

Дослідження присвячене сакральному образу селянина на прикладі образу Івоніки (О. Кобилянська «Земля») та Дзідорюса («Дзідорюс-орач» Ю. Тумаса-Вайжгантаса) у порівняльному аспекті. У координатах української та литовської літератур постає селянина не обмежується соціальною роллю, це абсолютизація національного міту, втілення ідеалу праці, духовності, зв'язку із землею-матір'ю. Івоніка та Дзідорюс постають як основоположні атланти землецентричного всесвіту української та литовської культур, оскільки для Івоніки земля є джерелом гідності та поваги за його працю та пошану до неї як матері-годувальниці, так і для Дзідорюса земля постає простором злиття із природою. Попри різні художні контексти (романтична трагедія у романі О. Кобилянської на реальній основі та етичний реалізм оповідання Ю. Тумаса-Вайжгантаса), ці образи селян репрезентують спільний для обох культур символічний архетип селянина: ідентичність, вкорінена у ґрунт, рідну землю, батьківщину, де праця постає єдиним мірилом вартості людини. Обидва персонажі заперечують «міську прогресивну» етику, оскільки є представниками світу, органічно злитого із працею на землі. Руйнування патріархальних зв'язків та цінностей для персонажів рівноцінно загибелі через відірваність від свого коріння. Для Івоніки сенс сили полягає в утриманні землі як власності, що є мірилом українського селянина ХІХ–ХХ ст., для Дзідорюса – у злитті із природою у процесі праці, що визначаємо як основну відмінність у образах. Відповідно стоїцизм Дзідорюса м'якший як втілення вічного селянина-працівника, а в Івоніки констатуємо більшу життєву силу і витривалість через життєві випробування. Ці образи – етичний абсолют української та литовської культур, об'єднані землецентричною ціннісною

орієнтацією. Вони постають носіями родової пам'яті та цінностей, що намагаються передати дітям. Земля для обох персонажів постає сакральним простором: отож, визначаємо Івоніку та Дзідорюса «спільним знаменником» українсько-литовської ідентичності.

Назарій НАЗАРОВ

Національний центр наукових досліджень, м. Париж, Франція

**«ПОХВАЛА ВІТОВТУ»
ЯК РИТОРИЧНО ОРГАНІЗОВАНИЙ ТЕКСТ**

Відносно короткий текст «Похвала о великом князі Вітовті» збереглася у цілій низці літописів XV–XVI ст., які походять з території Великого князівства Литовського. Найкраще, на нашу думку, цей текст зберігся в Слуцькому літописі. Аргументи про це будуть наведені під час доповіді. Ми вважаємо, що цей текст є прямим продовженням риторично, метрично та навіть поетично організованої прози, яка відома з часів Повісті минулих літ. У низці попередніх публікацій в Україні та Польщі ми обґрунтували теорію про складу риторичну і ритмічну організацію прози України-Руси, передовсім – літописів. Аналізуючи на тлі відповідних давніших текстів «Похвалу о великом князі Вітовті», ми показуємо спадкоємність традицій і культурну тяглість між книжниками часів Київської Русі та Великого князівства Литовського.

Галина КОЧЕРГА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

**МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ РЕСУРС
У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ МАТРИЦІ УКРАЇНИ ТА ЛИТВИ:
ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА**

Дослідження мовно-культурного ресурсу в геополітичній матриці України та Литви в контексті історичної взаємодії, спільних соціокультурних процесів і сучасних трансформацій є актуальним і перспективним. Особливу увагу приділено аналізу мовних практик,

символічних наративів та комунікативних стратегій, що формують національні ідентичності обох країн. Висвітлюється вплив історичних чинників, зокрема спільного державного минулого, на формування дискурсивних моделей і культурних кодів. Розглянуто подібності у функціонуванні мови як інструменту політичної та культурної репрезентації, а також роль мовної політики у зміцненні національної самосвідомості. Проаналізовано медійний і публічний дискурси, в яких відображаються цінності, історична пам'ять та сучасні виклики суспільств України та Литви. Мовно-культурні зв'язки України і Литви сформувалися під впливом спільної історії та політичних обставин. Православ'я та католицизм співіснували на території князівства, що сприяло міжкультурному діалогу. Важливим явищем стала Берестейська унія, яка вплинула на релігійне та культурне життя регіону. Вони сприяли розвитку писемності, права, освіти та культури. Мовно-культурні зв'язки між Україною та Литвою мають глибоке історичне коріння, що сягає періоду середньовіччя. Особливо інтенсивно вони розвивалися в часи існування Великого князівства Литовського, до складу якого входила значна частина українських земель. Ці контакти вплинули на формування мовної, правової та культурної традиції обох народів. Сьогодні ці зв'язки не лише зберігаються, а й активно розвиваються, що підтверджує їхню актуальність і значущість. Отже, мовно-культурні паралелі між двома країнами зумовлені не лише спільною історичною спадщиною, а й подібними векторами розвитку в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Отримані результати сприяють глибшому розумінню міжкультурного діалогу та перспектив подальшого наукового осмислення дискурсивних практик у Східній Європі.

Ieva KRISTINAITYTĖ
Vilniaus universitetas

**THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA, THE POLISH–
LITHUANIAN COMMONWEALTH, AND NATIONAL EPICS:
ANDRIUS VIŠTELIS KASTYTIS AND JURAITE**

In Lithuanian literature, as in Ukrainian literature, there is no single national epic. Thus, at present, the place of a national epic may be occupied by several works. In both Ukrainian and Lithuanian literary

histories, there have been numerous attempts to «reconstruct» such national epics, and in the long nineteenth century this pursuit reached its peak. In Lithuania, these works were initially created in Polish, with the aim of reconstructing a national epic, and later also in Lithuanian. One such attempt is Andrius Vištelis poem *Kastytis and Juraite*, on which he worked throughout his entire creative life but ultimately never completed. Andrius Vištelis was not only one of the founders and poets of *Auszra*, the first newspaper to widely proclaim national identity, but also a participant in the 1863–1864 uprising of the Polish–Lithuanian Commonwealth. This manuscript poem has so far not received sustained scholarly attention, nor has there been an attempt to reconstruct it. Vištelis biographical experience is embedded in the poem *Kastytis and Juraite*. A reconstruction of the poem from manuscripts and drafts has shown that the project of modern nationalism could have been developed without necessarily distancing itself from the multicultural heritage of the Grand Duchy of Lithuania and the Polish–Lithuanian Commonwealth, as is commonly asserted in the discourse of modern Lithuanian nationalism. In Vištelis poem, the memory of the Grand Duchy of Lithuania is incorporated into the text, thereby contributing to the formation of the cultural memory of the modern Lithuanian national movement. The presentation discusses the distinctive features of the poem’s cultural poetics: which excursions into the history of the Grand Duchy of Lithuania appear in the text, what symbolic meanings they create, what kinds of cultural negotiations take place, and what transformations they signify. The study also contributes to the discussion on why it is worthwhile to rediscover lesser-known authors and to reflect on the unrealized projects of national culture in the second half of the nineteenth century.

Вікторія ПАНЬКІВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

THE LANGUAGE OF CONTEMPORARY LITHUANIAN ADVERTISING

This study examines contemporary Lithuanian advertising as a form of persuasive communication and as a reflection of social, cultural, and linguistic processes. The focus is placed not only on advertising as

a commercial tool, but also on its broader role in shaping public attitudes, representing national identity, and responding to important social issues. The research analyzes several types of Lithuanian advertising, including tourism campaigns, social advertising, and advertisements connected with language, dialects, and national self-representation. Special attention is paid to the use of humor, self-irony, wordplay, contrast, emotional appeal, and cultural references. These linguistic and stylistic devices help advertising texts attract attention, create memorable images, and establish contact with different audiences. The study also considers controversial aspects of advertising, such as the use of provocation, stereotypes, or overly simplified messages in serious social contexts. The examples show that effective advertising should not only be noticeable, but also appropriate, ethical, and understandable. Thus, contemporary Lithuanian advertising can be seen as more than a means of promoting goods or services. It functions as a space where language, culture, social values, and national identity interact.

Максим ГУДИМ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

THE SHARED LEXICAL INVENTORY OF THE POLISH AND LITHUANIAN LANGUAGES

The research analyzes the shared lexical inventory of the Polish and Lithuanian languages with the aim of characterizing its semantic and etymological composition. The main focus is on the classification of lexical units and the identification of such types as cognates, borrowings, and internationalisms. The study establishes the terminological framework of typological classification of lexemes and identifies main mechanisms behind the formation and development of the common lexicon. Thus, the shared lexical inventory of the Polish and Lithuanian languages appears as a complex multi-level phenomenon, determined by genetic kinship, long-term linguistic and cultural contacts, and modern processes of internationalization and globalization.

Danutė LIUTKEVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

**SKAITMENINĖ LEKSIKOGRAFIJA
IR PATIKIMUMO PROBLEMA: LIETUVIŠKŲ INTERNETINIŲ
ŽODYNŲ VERTINIMAS**

Pranešime analizuojama viena iš šiuolaikinės skaitmeninės leksikografijos problemų – vartotojui prieinamų internetinių išteklių patikimumas ir jų mokslinė vertė. Nors perėjimas nuo spausdintų šaltinių prie skaitmeninių gerokai optimizavo leksikografinės informacijos paiešką, kartu išryškėjo nekontroliuojama nepatikimų šaltinių plėtra virtualioje erdvėje. Šio pranešimo tikslas – įvertinti populiarių lietuviškų internetinių žodynų kokybę, išskiriant esminius patikimumo kriterijus. Patikimos leksikografijos pavyzdžiu laikoma lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema ekalba.lt, teikianti prieigą prie atraminių lietuvių kalbos žodynų («Lietuvių kalbos žodyno», «Dabartinės lietuvių kalbos žodyno», «Bendrinės lietuvių kalbos žodyno» ir kt.). Pranešime nurodomi šių šaltinių rengimo principų skirtumai bei jų chronologinis kontekstas. Priešpriešai pasitelkiami abejotino patikimumo šaltiniai (pvz., zodynas.lt, lietuviuzodynas.lt), kurie dažnai remiasi piratinio pobūdžio duomenų kopijavimu arba nekritišku dirbtinio intelekto algoritmų generuojamu turiniu. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad tokiuose šaltiniuose dažnai pasitaiko faktinių semantinių klaidų, archajiškų normų, nenurodomi autoriai, o tai klaidina vartotoją. Daroma išvada, kad skaitmeninėje terpėje esminiu žodyno patikimumo indikatoriumi tampa aiškus metalingvistinės informacijos pateikimas – autorių, redakcinės kolegijos ir šaltinių nurodymas.

Валерій ЧЕМЕС

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ФОРМИ ІНФІНІТИВА І ЧАСУ ДІЄСЛОВА «БУТИ»
В МОВАХ БАЛТО-СЛОВ'ЯНСЬКОГО АРЕАЛУ**

Дієслово бути належить до базової екзистентної лексики усіх мов світу, є мовною універсалією, про що, зокрема, свідчить і індоевропейська гіпотетична версія його кореня – іє. bheu-: *bhōu-:

*bhu- «рости», згодом ‘виникати, ставати, існувати’. У балто-слов’янському мовному ареалі маємо такі форми інфінітива: укр. бути, білор. быць, рос. быть, словц. byť, польськ. być, хорв. biti, серб. бити, чеськ. být, верхньолуж. być, нижньолуж. byś, старосл. БЫТИ, литов. būti, латиськ. būt, латгальськ. byut, пруськ. būtwei / būt(on), (пор. староангл. bēon), (пор. санскр. bhū- (корінь ‘бути’)). Рефлекс індоєвропейського кореневого голосного (bheu-: *bhū-: *bhu-) у версії у (u) в інфінітивних формах засвідчується, як бачимо, тільки в українській, литовській, латиській, пруській мовах. Втім у дієслівній парадигмі особових форм часу рефлекс у (u) виступає у згаданих вище відповідних мовах неоднаковою мірою. Причому більше таких форм маємо у парадигмах майбутнього часу. Порівняймо. Форми минулого часу: укр. був – я був, литов. buvau – я був / була, латиськ. Bijū (!) – я був / була, латгальськ. Veju (!) – я був / була, пруськ. buwus – я був/була, (санскр. bhū- (корінь ‘бути’)); форми майбутнього часу: укр. буду – я буду, рос. буду – я буду, білор. буду – я буду, словц. budem – я буду, чеськ. budu – я буду, верхньолуж. budu – я буду, нижньолуж. budu – я буду, литов. būsiu – я буду, латиськ. būšu – я буду, латгальськ. buušu (графічно!) – я буду, пруськ. būs – я буду. Як бачимо, показник збереженості (або діахронічного аналогічного вирівнювання) форм інфінітива і різночасових особових форм дієслова бути з голосним |y| кореня в мовах сучасного балто-слов’янського ареалу демонструє таку своєрідну типологію: 1) мови усіх 3-ох еквівалентних форм (інфінітив, минулий, майбутній часи): українська, литовська, пруська (!) – разом лише 3 мови; 2) мови лише 2-ох еквівалентних форм (інфінітив, майбутній час): одна мова – латиська; 3) мови лише однієї еквівалентної форми (майбутній час): білоруська, російська, словацька, чеська, верхньолужицька, нижньолужицька – разом 6 мов; 4) мови з відсутністю форм з голосним |y| кореня: польська, сербська, хорватська, старослов’янська, латгальська – разом 5 мов. В українській мові у в інфінітиві бути, а також у в особових формах минулого часу замість давнішого и пояснюють аналогічним впливом форми майбутнього часу буду, в якій у є рефлексом давнішої сполуки голосний + сонорний, на що вказує «проміжний» етап сучасної польської мови з носовим голосним на місці зазначеної сполуки: będę (‘буду’), bądź (‘будь’). Наведені компаративно-квантитативні спостереження засвідчують різний ступінь розвитку індоєвропейської праформи, вони можуть бути предметом дальшого осмислення історії мов балто-слов’янського ареалу, а також

слугувати відповідним лінгводидактичним матеріалом при порівняльно-контрастивному викладанні відповідних мов.

Aurelija GRITĖNIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

**NAUJOJI LEKSIKA «BENDRINĖS LIETUVIŲ
KALBOS ŽODYNE»: ATRANKOS PRINCIPAI
IR LEKSIKOGRAFINIAI SPRENDIMAI**

«Bendrinės lietuvių kalbos žodyno» rengėjai siekia, kad žodynas atitiktų šiuolaikinės visuomenės lūkesčius – kad vartotojai jame galėtų greitai ir patogiai rasti aktualiausius žodžius, jų reikšmes ir patikimą kalbinę informaciją. Dėl šios priežasties žodynas nuolat atnaujinamas ir pildomas. Šiuolaikiniame žodyne vartotojas tikisi rasti ne tik bendrojo leksikos fondo kasdienės vartosenos žodžius, bet ir pačią naujausią leksiką. Lietuvių kalba sparčiai kinta, joje gausėja naujadarų, naujųjų skolinių, todėl svarbu neatsilikti nuo realios vartosenos ir žodyne fiksuoti naujausią leksiką, kad jis kuo tiksliau atspindėtų dabartinės vartosenos kontekstą. Vienas iš pagrindinių naujosios leksikos šaltinių yra Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, kuriamas Lietuvių kalbos institute nuo 2011 metų. Pranešime bus aptariami esminiai sisteminiai aspektai, į kuriuos žodyno rengėjams būtina atsižvelgti leksikografiškai apdorojant Naujažodžių duomenyno medžiagą ir įtraukiant ją į rengiamą «Bendrinės lietuvių kalbos žodyną». Nauji žodžiai į žodyną įtraukiami remiantis taisyklingumo, dažnumo, aktualumo, stabilumo ir kitais leksikos atrankos kriterijais. Iš Duomenyno į žodyną patenka norminė, plačiai bendrinėje kalboje paplitusi naujoji leksika, o didelė nenorminės leksikos dalis – svetimybės, žargonas, slengas, dalis nekodifikuotos leksikos ir kt. – šiam žodynui netinka. Dėl retos ar ribotos vartosenos dažnai atmetami ir pavieniai autoriniai naujadarai bei okazionalizmai. Duomenyne pateikiamos definicijos žodynininkams yra labai naudingos, tačiau į jas žiūrima kritiškai – jos tikrinamos kituose šaltiniuose, tikslinamos, plečiamos, siaurinamos ar kitaip koreguojamos. Dažnu atveju žodynas pateikia išsamesnes ir labiau diferencijuotas definicijas, o Duomenynas neretai išryškina platesnį antraštinio žodžio kultūrinį ar socialinį kontekstą. Naujažodžių įtraukimą į žodyną ypač palengvina šiuolaikiškas «Bendrinės lietuvių kalbos žodyno» formatas –

elektroninis žodynas gali būti nuolat ir operatyviai atnaujinamas, prireikus net kelis kartus per dieną.

Ольга ЛИТВИНЮК

Науково-дослідна лабораторія контрастивної лінгвістики та методики викладання іноземних мов ПП Видавництва «Навчальна книга»

ICONICITY OF THE CONCEPT SURPRISE WORDING IN UKRAINIAN AND LITHUANIAN

Surprise is a basic cognitive emotion that surely participated in the initial forming of (1) the concept of SURPRISE and (2) its wording in each proto-language. Ukrainian (rooted in proto-Slavic) and Lithuanian have many archaic features. Did these tongues share the same frame to create their primary concept and semantics for surprise wording? If they did, they shared some common initial prehistory and primitive cultural discourse, if not, their proto-languages started in different environments. I examine both iconic roots – Ukrainian -див- (watch(ing) and be surprised) and Lithuanian -steb- – watching, stebuklas – a miracle) – in their cognitive linguistic, semantic and other aspects, propose and compare prototypical frames and discover only a partial coincidence. That means the frames appeared on the same ontogenesis stage but in different environments. So only subsequent long-term contacts led to the emergence of numerous lexical and semantic coincidences. Further study prospects are to deepen and expand the research.

Nida PODERIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

LIETUVIŲ KALBOS LEKSIKOS MEDIACIJA IMIGRANTŲ VAIKŲ UGDYMO KONTEKSTE: MOKYTOJŲ DISKURSAS

Dešimtmečius buvusi emigracijos šalimi, po Rusijos invazijos į Ukrainą Lietuva tapo imigracijos valstybe. Daugiausia atvykusių mokyklinio amžiaus vaikų – vaikai iš Ukrainos, kasmet daugėja mokinių iš kitų valstybių. Siekiant įveikti kalbos barjerą, lietuvių kalbos žodyno

mokymasis tampa esminiu kalbinės kompetencijos formavimosi veiksmu. Vienas pagrindinių šiuolaikinio kalbų mokymo būdų – mediacija (CEFR Companion Volume, 2020), kuri apima informacijos perteikimą, paaiškinimą, supaprastinimą ar interpretavimą taip, kad ji būtų suprantama kitam. Pranešimo tikslas – aptarti mokytojų taikomą lietuvių kalbos leksikos mediaciją ugdymo procese padedant mokiniams formuoti žodyno išteklius. Tyrimo medžiagą sudaro 2026 m. vykusių mokytojų fokus grupių diskusijų pagal pusiau struktūruotą klausimyną duomenys. Tyrime dalyvavo 34 Vilniaus ir Kauno pradinių klasių, lietuvių kalbos ir kitų dalykų mokytojai, dirbantys daugiakalbėse klasėse. Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokytojai, siekdami padėti mokiniams suprasti lietuvių kalbos žodžių reikšmes taiko skirtingus mediacijos būdus, atsižvelgdami į mokinių amžių, kalbos mokėjimo lygį ir mokomojo dalyko specifiką. Išryškėjo mokytojų ugdymo procese mediacijos taikymo praktikų bendros tendencijos: mokytojai, prisitaikydami prie mokinių kalbos mokėjimo lygio, aiškina ir formuluoja klausimus paprastais žodžiais, naudoja vizualizacijas, pasitelkia skaitmeninius kalbos vertimo įrankius, skatina mokinius remtis visu daugiakalbiu repertuaru, remiasi kalba tarpininke. Lietuvių kalbos mokytojai ir pradinių klasių mokytojai per lietuvių kalbos pamokas siekdami mažinti kalbinį ir akademinį barjerą linkę remtis vizualizacijomis, pirmos ir antros kalbos žodžio reikšmės lyginimu, tačiau kalbos tarpininkės vartojimą per kalbos pamokas vertina nevienareikšmiškai, laikydamiesi nuostatos, kad antrosios kalbos reikia mokyti tikslinės kalbos aplinkoje, įtraukiant mokinių kultūros patirtis.

Alona SHYBA

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**THE FORMATION OF INTERCULTURAL
COMPETENCE AMONG THE STUDENTS
OF THE BALTIC STUDIES CENTRE OF YURIY FEDKOVYCH
CHERNIVTSI NATIONAL UNIVERSITY**

The main goal of teaching foreign language is to develop learners' communicative competence and their ability to interact effectively in real-life situations. This can hardly be done without proper knowledge of the target culture, norms of behavior, traditions, and values that ensure effective and appropriate interaction across cultural boundaries. Thus,

the development of intercultural competence has become an essential component of teaching Lithuanian as a foreign language. Established in 2017, Chernivtsi National University Baltic Studies Centre functions as an important academic and cultural center, which promotes the Lithuanian language and culture studies among students. Intercultural competence constitutes one of the key objectives of the Lithuanian language teaching and learning at the Centre. Modern teaching approaches, particularly communicative language teaching and project-based learning, emphasize authentic interaction and the use of real-life contexts, allowing learners to experience cultural nuances in practice. Beginner students learn about the Lithuanian culture during practical Lithuanian language classes, actively participate in various cultural events. An important contribution to the development of students' intercultural competence is made by online and onsite lectures delivered by visiting lecturers from Lithuanian partner universities, including Vytautas Magnus University and Vilnius University. In addition, educational opportunities provided by the Lithuanian Ministry of Education create favorable conditions for the natural development of students' intercultural awareness and communication skills. Thus, the combination of Lithuanian language instruction, cultural activities, academic cooperation, and educational mobility contributes significantly to the formation of Baltic Studies Centre students' intercultural competence.

Dmytro LUPASHKO

Kyjiwo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas

ABIPUSIAI SKOLINIAI LIETUVIŲ IR UKRAINIEČIŲ KALBOSE: TARPALBINĖ ANALIZĖ

Pateiktos temos kontekste bus nagrinėjama abipusė lietuvių ir ukrainiečių kalbų leksinė įtaka viena kitai per istorinių ir kultūrinių ryšių prizmę, ypač jų sambūvio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpiu. Bus pristatyti skolinčių žodžių leksiniai vienetai tiek iš lietuvių kalbos į ukrainiečių kalbą, tiek ir atvirkščiai, o tai taps pagrindu išsamiai tarpkalbinės ir tarpkultūrinės įtakos analizei, atskleidžiančiai tiek lietuvių poveikį ukrainiečiams, tiek ukrainiečių poveikį lietuviams. Šis tyrimas atliekamas siekiant atskleisti ir stiprinti draugiškus santykius, susiklosčiusius tarp Ukrainos ir Lietuvos Respublikos per pastaruosius dešimtmečius.

Inna PONOMARENKO
Kyjivo nacionalinis Taraso Ševčenkos universitetas

**FRAZEOLOGIZMŲ SU SOMATINIŲ KOMPONENTŲ
SEMANTINIAI MODELIAI LIETUVIŲ IR UKRAINIEČIŲ
KALBOSE: GRETINAMASIS TYRIMAS**

Somatinė frazeologija – viena gausiausių, seniausių ir semantiškai turtingiausių bet kurios kalbos frazeologijos sistemų dalių. Žmogaus kūno dalys (somatizmai) tarnauja kaip pirminis supančio pasaulio suvokimo, vertinimo ir konceptualizavimo šaltinis. Šio pranešimo tikslas – atlikti sistemingą gretinamąją frazeologizmų su somatiniu komponentu (pavyzdžiui, galva, ranka, širdis, akis, koja) semantinių modelių analizę lietuvių ir ukrainiečių kalbose, siekiant nustatyti šių sistemų universaliuosius (tipologinius) bei nacionalinius (specifinius) bruožus. Tyrimas remiasi šiuolaikinės kognityvinės lingvistikos, kultūrinės semantikos ir konceptualiosios metaforos bei metonimijos teorijomis. Analizuojama medžiaga, ekscerpuota iš aiškinamųjų ir frazeologijos žodynų, leidžia atskleisti, kaip fiziniai kūno pojūčiai ir anatominiai struktūrų funkcijos transformuojamos į abstrakčias reikšmes – emocijas, būsenas, intelektinę veiklą, charakterio savybes, elgesio modelius ar socialinius santykius. Gretinamoji analizė rodo, kad abiejų tautų kalbiniame pasaulėvaizdyje egzistuoja labai panašūs fundamentalūs semantiniai modeliai (pvz., galva kaip racionalių sprendimų ir intelekto centras, širdis – vidinių išgyvenimų ir emocijų buveinė). Šie sutapimai aiškinami bendra žmogiškąja antropologine patirtimi bei bendru Europos kultūriniu bei krikščioniškuoju kontekstu. Vis dėlto tyrime fiksuojami ir gilūs mikrosemantiniai skirtumai, lemiami specifinio abiejų tautų mentaliteto, istorinės patirties bei skirtingų kultūrinių kodų. Pranešime pristatoma abiejų kalbų somatinių frazeologizmų tipologija, aptariami jų semantinio ekvivalentiškumo laipsniai ir pateikiamos išvalgos apie lietuvių bei ukrainiečių kalbinių bendruomenių pasaulėžiūros savitumą. Reikšminiai žodžiai: somatinė frazeologija, gretinamoji lingvistika, semantiniai modeliai, kognityvinė metafora, kalbinis pasaulėvaizdis, lietuvių kalba, ukrainiečių kalba.

Анастасія ЗІНЧЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ЛИТОВСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У сучасному мовознавстві проблема іншомовних запозичень посідає важливе місце, оскільки процеси мовного контакту є невід'ємною складовою розвитку будь-якої національної мови. Особливої актуальності це питання набуває в умовах глобалізації, активного розвитку інформаційних технологій, міжнародної комунікації та поширення англійської мови як мови міжнародного спілкування. Саме англійська мова сьогодні є одним із головних джерел поповнення словникового складу багатьох мов світу, зокрема української та литовської. Упродовж останніх десятиліть англіцизми активно проникають у різні сфери суспільного життя: інформаційні технології, медіа, бізнес, маркетинг, культуру, соціальні мережі та повсякденне мовлення. Значна кількість англійських запозичень не лише входить до лексичного складу мов-реципієнтів, а й проходить різні етапи адаптації відповідно до фонетичних, графічних, морфологічних і семантичних особливостей кожної мови. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення особливостей адаптації англіцизмів у сучасних європейських мовах, зокрема в литовській та українській, а також потребою здійснення порівняльного аналізу механізмів їх освоєння. Особливий інтерес становить зіставлення двох мовних систем, оскільки литовська мова характеризується активною мовною політикою та прагненням до збереження національної мовної норми, тоді як українська мова демонструє вищий рівень відкритості до іншомовних запозичень. У зв'язку з цим дослідження адаптації англіцизмів дозволяє простежити не лише мовні процеси, а й вплив соціокультурних та політичних чинників на розвиток мов. Проблему іншомовних запозичень досліджували як українські, так і зарубіжні мовознавці. Теоретичну основу роботи становлять праці Уріеля Вайнрайха, присвячені мовним контактам та інтерференції мов, а також дослідження українських і литовських учених, зокрема Л. Архипенко, яка аналізує етапи та ступені адаптації англіцизмів в українській мові, та литовських дослідників, які розглядають особливості функціонування й адаптації англіцизмів у сучасній литовській мові.

НОТАТКИ

Наукове видання

**УКРАЇНА – ЛИТВА:
ІСТОРИЧНІ, МОВНО-КУЛЬТУРНІ
ТА ТУРИСТСЬКІ ПАРАЛЕЛІ**

**МАТЕРІАЛИ V МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Київ, 25–26 червня 2026 року

Технічне редагування *Оксана Гринюк*
Дизайн обкладинки *Валерія Савельєва*
Верстання *Олена Данильченко*

Г Е Л Ь В Е Т И К А
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

WWW.HELVETICA.UA

Підписано до друку 22.06.2026. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 6,28. Тираж 150. Замовлення № 0626-073.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Тел.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.